

№4 2017 (90)

Видається з жовтня 1999 року
Реєстраційне свідоцтво:
серія **КВ № 16592-5064 ПР**
від 30 квітня 2010 року.
ISSN 1562-529X
Передплатний індекс: 22863

ЗАСНОВНИКИ:

Харківський національний
університет радіоелектроніки

Харківський національний
педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

ВИДАВЕЦЬ
ПФ «Колегіум»

РЕДАКЦІЯ
І. Ф. ПРОКОПЕНКО,
головний редактор
О. П. КОТУХ,
відповідальний редактор

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ
Україна, 61166, Харків,
просп. Науки, 14. ХНУРЕ

тел. / факс. (057) 70-20-830
E-mail: newcollegium.journal@gmail.com

Затверджено вченою радою
ХНПУ ім. Г. С. Сковороди,
протокол № 63 від 16.11.2017

**Журнал внесено до переліку
спеціальних видань ВАК України
з педагогічних наук**

**Видається за сприяння
Ради ректорів вищих навчальних
закладів Харківської області
та Харківського університетського
консорціуму,
за підтримки Департаменту науки
і освіти Харківської обласної
державної адміністрації**

НОВИЙ Колегіум

НАУКОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЖУРНАЛ

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РЕДАКЦІЙНА РАДА

О. А. АНДРУЩЕНКО, доктор філологічних наук, професор
В. І. АСТАХОВА, доктор історичних наук, професор
А. В. БАБІЧЕВ, заступник голови – керівник апарату Харківської
обласної державної адміністрації
В. С. БАКІРОВ, доктор соціологічних наук, професор, академік
НАН України, член-кореспондент НАПН України
Л. О. БЕЛОВА, доктор соціологічних наук, професор
В. М. ГРИНЬОВА, доктор педагогічних наук, професор
В. Я. ДАНИЛЕНКО, доктор мистецтвознавства, професор, академік
Національної академії мистецтв України
М. Б. ЄВТУХ, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України
С. Т. ЗОЛОТУХІНА, доктор педагогічних наук, професор
О. М. ІОНОВА, доктор педагогічних наук, професор
О. Е. КОВАЛЕНКО, доктор педагогічних наук, професор
В. М. ЛІСОВИЙ, доктор медичних наук, професор, член-кореспондент
Національної медичної академії України
О. В. НАНКА, кандидат технічних наук, доцент, академік Української
національної академії наук екологічних технологій
С. В. ПАНЧЕНКО, доктор технічних наук, професор
В. С. ПОНОМАРЕНКО, доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Г. Ф. ПОНОМАРЬОВА, доктор педагогічних наук, професор, академік
Міжнародної академії наук педагогічної освіти
І. Ф. ПРОКОПЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, академік
НАПН України
В. П. САДКОВИЙ, доктор наук з державного управління, професор
О. Л. СИДОРЕНКО, доктор соціологічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
В. В. СЕМЕНЕЦЬ, доктор технічних наук, професор
Є. І. СОКОЛ, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент
НАН України
В. В. СОКУРЕНКО, доктор юридичних наук, доцент
В. Я. ТАЦІЙ, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України
А. М. ТУРЕНКО, доктор технічних наук, професор, академік
Транспортної академії України
О. І. ЧЕРЕВКО, доктор технічних наук, професор, академік Української
академії наук, академік Міжнародної академії холоду, академік
Інженерної академії України
Ю. М. ШКОДОВСЬКИЙ, доктор архітектури, професор, дійсний член
академії архітектури України

ЗМІСТ

ОСВІТА ТА СУСПІЛЬСТВО

VII МІЖНАРОДНИЙ ФОРУМ «УКРАЇНА — ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: НОВИЙ РІВЕНЬ КООПЕРАЦІЇ»

Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
25 травня 2017 року

<i>Дзюндзюк В.</i> Україна у сучасному світі: потенціал і можливості	4
<i>Грановський М.</i> Управління економічним розвитком Харківського регіону в умовах євроінтеграції	8
<i>Слагін В.</i> Соціальна політика в Україні в контексті Європейської інтеграції: соціально-правові аспекти	12
<i>Орлов О., Серенюк А.</i> Україна в глобальному світі: відкриті дані — нова якість публічного управління	14
<i>Ковальова Т.</i> Регулювання мовних відносин у контексті Європейської хартії регіональних або міноритарних мов: європейський досвід і українські проблеми	21
<i>Шур В.</i> Англійська мова як один із факторів інтеграції українського суспільства до ЄС	26
<i>Голованова Н.</i> Інформаційний простір Україна — ЄС: ціннісні орієнтири, історія та сучасність	30
<i>Прилипчук О.</i> Механізми забезпечення адаптації законодавства України до вимог Європейського адміністративного простору	35

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ

<i>Панченко С., Каграманян А., Кравченко О.</i> Програми «два дипломи» як форма інтернаціоналізації сучасного університету	39
<i>Спольник А., Каміберда Л.</i> О перспективности применения мобильных технологий в дистанционной форме обучения	43
<i>Таймасов Ю.</i> Проблема підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до здоров'язбереження у педагогічній теорії	49
<i>Солошенко О.</i> Організація самостійної роботи з дисциплін гуманітарного циклу в технічних ВНЗ: теоретичний аспект	52

МЕТОДОЛОГІЯ ОСВІТИ

<i>Леонов В.</i> Становлення третього світу реальності	59
<i>Бабайлов В.</i> Научность: установление критерия	67
<i>Вержанская О., Лагута Т.</i> Проблема взаимоотношения языка и мышления	71

ІНФОРМАЦІЯ

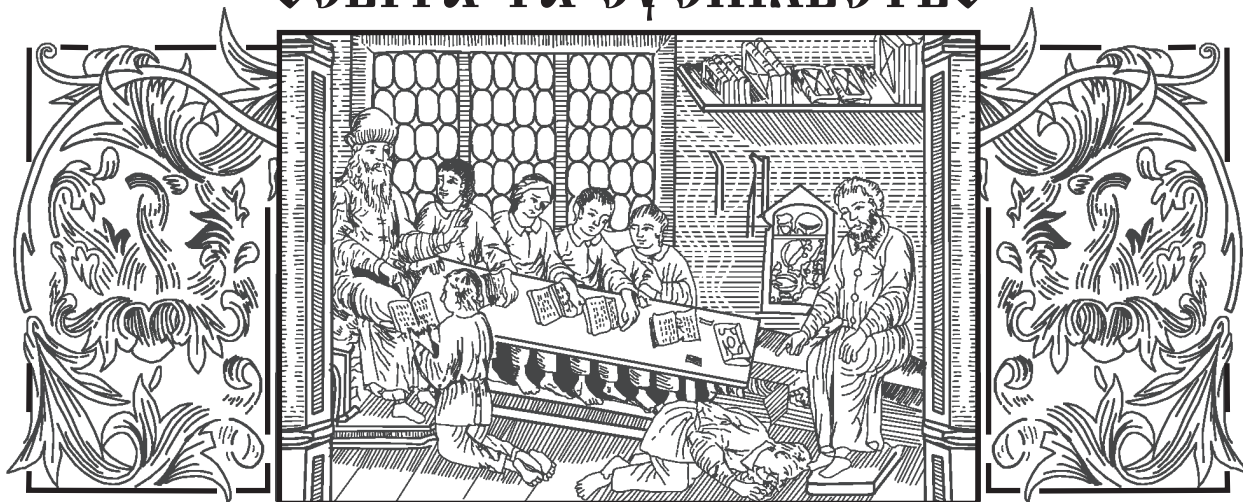
Анотації	74
--------------------	----

Мова видання – українська, російська, англійська.
Художник обкладинки *О. Дербілова.*
Виконавець комп'ютерної верстки *В. Тарасенко.*
При використанні матеріалів журналу посилання на «НК» обов'язкове.
Точка зору редакції може не співпадати з точкою зору авторів.
Підп. до друку 29.11.2017. Формат 84×108/8. Папір офсетний.
Друк на ризографі. Умов. друк. арк. 9,2. Облік.-вид. арк. 14,4.
Тираж 300 прим. Зам. № 69. Ціна договірна.
Частина тиражу розповсюджується безкоштовно.

Адреса редакції: Україна, 61166, Харків, просп. Науки, 14, Харківський національний університет радіоелектроніки. Тел. (057) 702-08-30. E-mail: newcollegium@mail.ru.
Оригінал-макет підготовлено і тираж надруковано в ПФ «Колегіум», 61093, Харків, вул. Іллінська, 57/121, тел. (057) 703-53-74. Свідоцтво про держреєстрацію: серія КВ № 16592-5064ПР від 23.04.2010.

© Харківський національний університет радіоелектроніки, 2017.
© «Новий Колегіум», 2017.

ОСВІТА ТА СУСПІЛЬСТВО

VII Міжнародний форум «Україна — Європейський Союз: новий рівень кооперації»

*Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України
25 травня 2017 року*

Серед актуальних проблем розвитку Української держави питання європейської інтеграції є одним із найбільш складних і неоднозначних. Проголосивши євроінтеграцію своїм стратегічним пріоритетом, Україна з великими труднощами поетапно виконує завдання повномасштабної інтеграції до світового політичного, економічного та гуманітарного простору. У Харкові щороку проходить багато різнопланових комунікативних заходів щодо обговорення проблем та можливостей для інтенсифікації інтеграційних процесів Україна — Європейський Союз

25 травня 2017 року в Харківському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за підтримки Харківської обласної державної адміністрації та Харківського університетського консорціуму пройшов VII Міжнародний форум «Україна — Європейський Союз: новий рівень кооперації».

Мета цього річного Форуму полягала в аналізі концептуальних основ і практичних моделей організації сучасних систем управління в країнах ЄС, творчій адаптації кращого європейського досвіду в процесі демократизації та децентралізації вітчизняної політико-адміністративної системи.

У заході взяли участь представники ВНЗ, які є членами Харківського університетського консорціуму, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, організацій-партнерів у сфері міжнародного співробітництва, а також молоді вчені, аспіранти, слухачі, студенти та інші зацікавлені особи.

Програма Форуму включала різні комунікативні заходи. Під час пленарного засідання «Україна в сучасному світі: виміри європейської інтеграції» учасників вітали Голова Харківського університетського консорціуму проф. Белова Л. О., представники Харківської обласної державної адміністрації — Грабовський М. В. (Департамент економіки і міжнародних відносин) та проф. Труш О. О. (Департамент науки і освіти),

а також почесні гості цього річного Форуму: Влодзімеж Лещинський — консул з політично-економічних питань Генконсульства Республіки Польща у Харкові та Жіль П'єр Анрі Лелонг — представник Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні. Грунтовні доповіді в контексті «вимірів» європейської інтеграції представили проф. Дзюндзюк В. Б., проф. Єлагін В. П., проф. Амосов О. Ю., проф. Орлов О. В., доц. Шур В. М. та інші провідні науковці.

В межах Форуму для представників об'єднаних територіальних громад семінар-тренінг «Управління проектами: від ідеї до результату» провела Кривицька Н. В. — перший заступник директора Департаменту з підвищення конкурентоспроможності регіону Харківської обласної державної адміністрації.

Завершив цього річну програму круглий стіл «Міжнародний досвід практикоорієнтованої підготовки сучасних управлінців в умовах євроінтеграції», де звучали доповіді-презентації молодих учених, слухачів та студентів, які проходили стажування за міжнародними програмами, а також виступи аспірантів, тематика досліджень яких пов'язана з євроінтеграційними процесами.

Пропонуємо ключові доповіді.

УДК 35.073.534

Україна у сучасному світі: потенціал і можливості

Вячеслав Дзюндзюк,

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри політології та філософії,

Харківський регіональний інститут державного управління
Національної Академії державного управління при Президентові України

Зрозуміло, що у рамках однієї статті неможливо розкрити зазначену тему, адже вона є досить широкою і багатоаспектною, тому я хотів би зупинитись лише на двох важливих, на мою думку, моментах. Перший пов'язаний з розглядом держави з позиції концепції підприємницького уряду, а другий — з усталеними, але, на мій погляд, дещо хибними уявленнями про геополітичне місце і роль України. Саме з цього я і почну.

Український вчений Іван Лисяк-Рудницький у липні 1963 р. виступив на історичному конгресі у Зальцбурзі з доповіддю «Україна між Сходом і Заходом», у якій він терміном «Захід» означив євроатлантичну американсько-європейську

цивілізацію, а терміном «Схід» — греко-візантійську цивілізацію та її наступницю — Росію [1]. Відтоді час від часу з'являються публікації, автори яких гадають, яке цивілізаційне начало — Захід чи Схід — переможе в Україні. А, наприклад, Семюель Хантінгтон у своїй широко відомій книзі «Зіткнення цивілізацій і перебудова світового порядку» зазначив, що «лінія розлому між цивілізаціями ... проходить прямо по її (України) центру вже декілька століть» [2]. Виходячи з цього, як найбільш вірогідний варіант майбутнього для України він вважав її розподіл на дві частини. Розподіл, як його бачив Хантінгтон, мав би проходити по лінії розлому, і передбачати входження східної частини в

склад Росії, а початком цього процесу має стати, за його словами, Крим.

Напевне, російські політтехнологи, автори ідеології, що її не зовсім науково, але досить влучно називають «рашизмом», і радники президента Путіна з увагою і захопленням читали «Зіткнення цивілізацій», і пішли по прописаному автором шляху. Проте не врахували того факту, що так звана «лінія розлому» останнім часом рухається дедалі стрімкішими темпами на схід, впритул наблизившись до кордону. І для мене немає сумнівів, що Захід, якщо не перемиг, то вже перемагає, і досить потужним поштовхом для цього стало укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і отримання безвізового режиму.

На жаль, не лише за межами України, а й усередині багато хто розглядає майбутнє України з позиції логіки і психології «межі» між двома цивілізаціями або світами, відповідно до чого ми маємо діяти, якщо звернутись до геополітичної термінології, використовуючи принцип «раймленду». Нагадаю, що це один з трьох класичних геополітичних принципів. Перший — це телурократичний принцип (тобто принцип сухопутної потуги, що передбачає сталість провідних рис цивілізації, соціальних традицій, етичних настанов тощо), другий — таласократичний принцип (тобто принцип морської потуги, що передбачає динамічний розвиток, ринкові взаємини, індивідуальну ініціативу, етичну гнучкість тощо), а третій — принцип «раймленду» (тобто принцип берегової лінії, який означає зону зіткнення перших двох принципів, суходолу й моря, але має й самостійну логіку — логіку «межі»).

Межовий світогляд настільки розповсюджений в Україні, що навіть такі відомі українські вчені, як Станіслав Кульчицький і Борис Парахонський, пишуть, що, зважаючи на те, що Україна історично виникла на «межі» — на межі зіткнення з кочовими культурами, й нині вона відроджується на «межі» — на межі боротьби двох суперпотуг — Євразійської та Євроатлантичної, маємо дійти висновку, що

доля нашої держави здійснюється саме за логікою «межі» і вийти з її тисків вона може лише за рахунок вдосконалення та розвитку саме «логіки раймленду», а прилучення до сфери панування телурократичного або таласократичного принципів можна вважати згубним для України [3].

І далі вони обґрунтовують це таким чином. На їх думку, ані архетипи «дому», ані архетипи «корабля» (що є екзистенційними відповідниками телурократичного і таласократичного принципів) ніколи не були основними в структурі української ментальності, оскільки «дім» — це символ притулку для життя, «корабель» — символ плавання, боротьби, а ні та, ні інша символіка не є домінуючою для української людини [там само].

Дозволю собі тут не погодитись із шановними науковцями. Хто як не український народ протягом всієї своєї історії, боровся за свою незалежність проти загарбників, які йшли або зі Сходу, або із Заходу, або з Півдня. Але наведена думка ілюструє, що межове світосприйняття досить глибоко укорінилось у нашій ментальності. І саме воно було причиною того, що ми довгі роки мали так звану багатовекторну зовнішню політику. До яких трагічних наслідків це призвело, всі ми зараз бачимо і відчуваємо.

На мою думку, нам поступово слід відходити у публічній політиці (причому як у зовнішній, так і внутрішній) від принципу «раймленду» і переходити до таласократичного принципу, тобто робити акцент не на усталеності, а на динамічності та гнучкості, розглядаючи себе не як «країну на межі» Сходу і Заходу, а як країну на передньому плані боротьби Заходу, до якого ми належимо культурно і ментально, із Сходом, який вперто не бажає нас відпускати із своїх так званих братніх обійм.

Втім, така позиція не означає відмову від національних традицій і культури. Для мене у цьому сенсі прикладом є Японія, що є третьою економікою світу (а не так давно була другою). Японія — одна з найбільш технологічно розвинених країн, але у той же час це одна з найбільших сільськогоспо-

дарських країн за обсягами виробництва продукції у даній сфері. Японія запозичує і впроваджує у себе найкращі світові досягнення, але у той же час дуже бережливо ставиться до власних традицій.

І так само, як Японія, Україна, на мою думку, має використовувати, як основний чинник свого розвитку — освіту, переважно вищу, соціальний потенціал якої, на жаль, в Україні ще не використовується повною мірою. Звичайно, кожна країна унікальна, але в деякі історичні періоди існують певні тенденції, які не можна заперечувати і на які слід зважати. Однією з таких тенденцій останніх десятиріч є те, що вища освіта стає одним з головних драйверів соціально-економічного розвитку. Крім вже згаданої Японії, як приклад, можна згадати і так звані «азійських тигрів» — країни, що за короткий час стрибнули з третього світу у перший багатого у чому завдяки приділенню ретельної уваги системі вищої освіти.

Вищі навчальні заклади у сучасному світі є тими місцями, де генеруються нові знання і розвиваються нові технології. У суспільстві знань, в якому ми живемо, саме знання, а не фінансові кошти чи матеріальні активи є ключовим ресурсом успішної діяльності у будь-якій сфері. Пояснюється це тим, що знання, як ресурс, має низку переваг порівняно з традиційними ресурсами. Хотів би згадати лише декілька з цих переваг: знання є невичерпним — одне і те ж знання може бути використаним нескінченну кількість разів без будь-якої шкоди для нього; знання не має бар'єрів для свого розвитку; одне і те ж знання може бути використаним нескінченною кількістю людей одночасно; знанням можуть володіти як слабкі, так і сильні.

Через такі унікальні особливості управління знаннями стало частиною успішних стратегій розвитку і створення конкурентних переваг по всьому світу, нематеріальним, але найважливішим капіталом, а головним потенціалом економіки знання стала високоосвічена робоча сила. Відповідно, важливо, щоб існувала

система освіти, яка може забезпечувати підготовку таких фахівців.

Починаючи з 1987 року, коли її було представлено, поширення і практичного впровадження набула концепція сталого розвитку, яка стала важливим поворотним пунктом у розвитку людської цивілізації, але виникла вона саме як наслідок розвитку знань людини про навколишній світ і про своє місце у ньому.

Як відомо, сталий розвиток спрямований на створення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі, коли в процесі неухильного інноваційного інтенсивного (а не екстенсивного) економічного розвитку водночас позитивно вирішується комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації експлуатації, бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і цілих народів чи груп населення. Але, на моє глибоке переконання, наш обов'язок перед майбутніми поколіннями полягає не лише у збереженні довкілля і біосфери, а й у забезпеченні розвитку того, що Вернадський назвав ноосферою, яка ґрунтується на знаннях.

Відомий автор «сінгапурського дива» Лі Кван Ю зазначив: «У сучасному світі ваша цінність визначається вашими навичками і знаннями» [4]. Але набагато раніше, за декілька сторіч до нього, видатний англійський філософ і політик Френсіс Бекон, один із засновників емпіризму, промовив фразу, що згодом стала крилатою: «Ми стільки можемо, скільки знаємо. Знання — сила» [5]. Дійсно, знання — це сила, але недостатньо їх генерувати, необхідно вміти їх презентувати та продавати.

На мою думку, представлення України як високоінтелектуальної країни, здатної створювати високотехнологічні продукти, причому робити це ефективно в економічному сенсі цього поняття, має бути покладеним в основу її бренду для зовнішнього світу. Брендінг є дуже важливим у сучасному світі, але, на жаль, в Україні цьому досі не приділяють належної уваги.

Нещодавно Глава представництва Європейського Союзу в Україні Х'юг Мінгареллі під час публічної дискусії на тему: «Культурна дипломатія: шляхи до розуміння» зазначив, що Україна повинна створювати свій власний бренд, щоб стати відомою на Заході Європи.

«Немає сумніву, що Україна залишається невідомою в Західній Європі. Немає сумніву щодо цього», — підкреслив Мінгареллі [6]. На його думку, це пов'язано з історією України, яка протягом багатьох століть страждала від зовнішніх вторгнень, а також із дезінформаційною кампанією, яка «здійснюється деякими сусідами». Але, незважаючи на це, на його переконання, «Україна повинна розвивати комплекс заходів, щоб краще продати свій бренд за кордоном» [там само].

Щілкою погоджуюсь з паном Мінгареллі, хоча додав би, що Україна має створювати свій бренд не лише для Європи, а й для всього світу, а також прикладати зусилля для його продажу, тобто просування. Останнє є не менш важливим, ніж власне створення бренду. Хочу пригадати слова одного з найбільш успішних сучасних підприємців світу, засновника платіжної системи PayPal Пітера Тіля: «Якщо ви створюєте новий продукт, який ще не мав попередників, збільшення вартості теоретично нескінченне. Але якщо ви не зуміли придумати ефективний спосіб його продати — ваш бізнес нікчемний, яким би чудовим не був продукт» [7].

Я впевнений, що при бажанні у нас є достатньо креативних можливостей створити дійсно цікавий і привабливий бренд України, але для того, щоб його успішно просувати недостатньо лише правильно визначити канали просування і вкласти у це кошти. Є, на мою думку, ще одна важлива умова для успішності цього процесу — єднання. Єднання думок, єднання ідей, єднання зусиль, чого зараз, на жаль, нам часто не вистачає.

Думаю, всім відома притча про віник, який не можна зламати, коли він цілий і легко можна це зробити, якщо його розі-

брати по гілочках. Якщо казати науковою мовою, то це опис ефекту синергії, коли завдяки об'єднанню виникає нова важлива якість, а також це ілюстрація реалізації принципу «win — win» — принципу подвійної перемоги, коли абсолютно всі учасники об'єднання отримують користь від нього. Тому я хотів би закінчити свою статтю латинською фразою, яку, як на мене, постійно слід пам'ятати: *Viribus unitis* — у єдності — сила.

Література

1. *Лисяк-Рудницький І.* Україна між Сходом і Заходом / І. Лисяк-Рудницький. — Електронний ресурс. — Режим доступу : <http://newiglass.com.ua/2016/08/24/ukrainebetweeneastandwest>.
2. *Huntington S. P.* The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order / S. P. Huntington. — New York : Simon & Schuster, 1996. — 368 p.
3. *Кульчицький С. В., Парахонський Б. О.* Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3-х т. Т. 3. Новітній український державотворчий процес / Інститут історії України НАН України. — К. : Наук. думка, 2004. — 327 с.
4. *Куан Ю Ли.* Цитати / Ли Куан Ю. — Електронний ресурс. — Режим доступу : <http://www.wisdomcode.info/ru/quotes/authors/62455.html>.
5. *Бэкон Ф.* Викицитатник / Ф. Бэкон. — Електронний ресурс.
6. *Мінгареллі Х.* Україна повинна створювати свій власний бренд, щоб стати відомою на Заході Європи. — Електронний ресурс. — Режим доступу : <https://www.unian.ua/eurobusiness/1933004-mingarelli-ukrajina-povinna-stvoryuvati-sviy-vlasniy-brend-schob-stati-vidomoyu-na-zahodi-evropi.html>.
7. *Тиль П.* Цитати, афоризми и высказывания. — Електронний ресурс. — Режим доступу : <https://citaty.info/man/piter-til>.

26.05.2017

Управління економічним розвитком Харківського регіону в умовах Євроінтеграції

Микола Грановський,

заступник начальника управління міжнародних відносин
та розвитку підприємництва Департаменту економіки і міжнародних відносин
Харківської обласної державної адміністрації

Економічна ситуація в Харківській області сьогодні складається таким чином, що ми змушені проводити активну, навіть агресивну, роботу у напрямі інтеграції у світовий економічний простір, перш за все, диверсифікуючи ринки збуту.

За перший квартал 2017 року **зовнішньоторговельний оборот товарами та послугами Харківської області склав 725,4 млн дол. США.** Темп росту до аналогічного періоду 2016 року склав **111,2%.**

Експортні поставки збільшились на 18,6 % і склали 350,2 млн дол. США.

Імпортні надходження збільшились на 5,0 % і склали 375,3 млн дол. США.

Ми відчуваємо підтримку з боку іноземних партнерів, одним із останніх прикладів якої стало відкриття регіонального офісу Європейського банку реконструкції та розвитку у Харкові у грудні минулого року.

Робота цієї структури спрямована, насамперед, на допомогу малому та середньому бізнесу Слобожанщини, сприянню виходу харківських товаровиробників на ринки країн Європи.

Із задоволенням я хочу констатувати факт зростання зацікавленості та рівня довіри до нашого регіону. Так, у березні цього року на території нашої області було проведено виїзне засідання ГО «МІЖНАРОДНИЙ ТРЕЙД-КЛУБ В УКРАЇНІ». До складу зазначеної організації, яка існує вже 25 років, входять керівники економіч-

них секторів Дипломатичних установ іноземних держав, акредитованих в Україні. Харківщину цього разу відвідали представники з 17 країн світу. В рамках зазначеного візиту було проведено зустріч з керівництвом Харківської облдержадміністрації, відвідання низки промислових підприємств області («Світло Шахтаря», «Маст-Іпра», «Лісова казка», «Папа Карло»), спілкування у форматі «В2В» з представниками ділових кіл Харківщини та знайомство з інфраструктурними проектами Харкова. За оцінкою іноземних дипломатів, це був найкращий візит в регіон за весь час існування «Трейд-Клубу».

Про рівень довіри до нашого регіону також свідчить наявність європейських банків у Харкові, таких як «УкрСіббанк» (Франція), «Ідея-Банк», «Кредо-банк» (Польща), «ПроКредитБанк» (Німеччина), «Райффайзен Банк Аваль» (Австрія), «О-Ті-Пі Банк» (Угорщина) та ін., а також спільна інвестиція ЄБРР, Німецького банку розвитку і Міжнародної фінансової корпорації у капітал харківського «Мегабанку» у 2015 році.

Яскравим прикладом роботи щодо просування нашої області у світовий економічний простір є щорічний Міжнародний економічний форум «ІННОВАЦІЇ. ІНВЕСТИЦІЇ. ХАРКІВСЬКІ ІНІЦІАТИВИ!».

Під час останнього VIII МЕФ «ІННОВАЦІЇ. ІНВЕСТИЦІЇ. ХАРКІВСЬКІ Ініціативи!» було проведено два пленарних засідання «Модернізація України:

партнерство заради успіху» та «Інвестиції в Україну — інвестиції в майбутнє». Були обговорені питання щодо інтеграції України у міжнародний економічний простір. Було наголошено на перспективності розвитку переробних секторів української економіки, завдяки яким Україна має унікальний шанс увійти у світовий економічний простір як рівноправний гравець.

На пленарному засіданні «Модернізація України: партнерство для успіху» посол США в Україні Марі Йованович зазначила, що США визнають політичне і економічне лідерство Харківської області серед інших регіонів країни, особливо в сфері ініціатив. Вона підкреслила, що головною причиною важливості Харківщини для США є наявність величезного потенціалу для економічної співпраці (домовленості керівництва ХОДА з MG Star INC, інвестування у соціально значущі проекти на території регіону, будівництво та реконструкція енергетичних комплексів, модернізація інфраструктурних, комунальних, промислових і агропромислових об'єктів); ПАТ «Турбоатом»/«Westinghouse» (співпраця в енергетичній сфері), «Holtec International» (спорудження центрів зберігання відходів ядерного палива на АЕС України); «Маст-Іпра»/«Babcock & Wilcox» (будівництво ТЕЦ на території області); .

В рамках роботи Форуму також була проведена низка панельних дискусій, а саме:

- «Україна у глобалізованому світі: нові можливості для бізнесу»,
- «USAID: нові інструменти розвитку економіки та громадянського суспільства»,
- «Залучення інвестицій США — офіс Харківської області у Вашингтоні і американські фонди прямих інвестицій в Україні»,
- «Міжнародна технічна допомога: механізми підтримки економічного, соціального та освітнього розвитку громад»,
- «Стратегічні пріоритети розвитку української економіки»,

- «Децентралізація як ключовий чинник європейської інтеграції»,
- «Міжнародне стажування та програми підтримки малого та середнього бізнесу — запорука зростання економічного потенціалу України»,
- «Офіс Харківської області у Китайській Народній Республіці — новий рівень співпраці».

Окрім зазначеного, також було підписано низку важливих документів, зокрема:

Укладено **Меморандум про співпрацю між Харківською обласною державною адміністрацією та Китайською Торговою Асоціацією в Україні**. І це значно посилює можливості нашого офісу в Китаї для залучення інвестицій до Харківщини та просування нашої продукції на азійському ринку.

Важливим підсумком роботи Офісу Харківської області у Вашингтоні та сигналом для розвитку подальшої співпраці стала **угода між фармацевтичною компанією «Здоров'я» та відомою американською компанією «Unicity»**. Вона передбачає технологічне та інвестиційне співробітництво для випуску продукції на харківських потужностях для організації поставок на внутрішній ринок України.

Підписано **угоди про співпрацю з глобальними американськими компаніями «Mercury Public Affairs» та «Strategy XXI Partners»**.

Разом з видавництвом «Business Weekly» планується запуск англomовного бізнес-порталу, орієнтованого на американську аудиторію.

Підписано угоду про партнерство з європейською компанією «GREEN BLUE SOLUTIONS», що працює більш ніж з 7 десятками найбільших торгових мереж ЄС.

Під час роботи Форуму його учасникам було продемонстровано по-європейськи відкритий, сучасний, успішний регіон, з яким вигідно мати справу. А наші давні друзі і партнери ще раз змогли переконалися: ситуація в області стабільна, передбачувана і сприятлива для подальшого розвитку партнерських стосунків.

У міжнародному економічному форумі взяли участь кілька десятків авторитетних іноземних і українських спікерів: відомі економісти і реформатори, представники великих міжнародних компаній (30 іноземних делегацій, Надзвичайні та Повноважні Посли 11 країн світу), громадські діячі, члени українського Уряду та депутати Верховної Ради та ін.

В поточному році планується проведення IX Міжнародного економічного форуму «ІННОВАЦІЇ. ІНВЕСТИЦІЇ. ХАРКІВСЬКІ ІНІЦІАТИВИ!», в рамках якого передбачається обговорення важливих для Харківщини питань, зокрема, проведення аналізу підсумків роботи інфраструктурних підрозділів Харківської області за кордоном — офісів у США та КНР, реалізації проектів на території регіону із залученням міжнародної технічної допомоги, буде приділено особливу увагу роботі представництв іноземних держав та міжнародних організацій у Харкові (підсумки, плани, ініціативні пропозиції), на порядку денному також будуть стояти стратегічні пріоритети розвитку харківської економіки в сучасних умовах (шляхи підвищення експортного потенціалу, стимулювання залучення інвестицій, перспективи приватизації державних підприємств, наука і освіта — як повноцінний сектор економіки регіону, диверсифікація ринків збуту харківських експортерів, переоснащення харківських підприємств відповідно до світових стандартів тощо).

ДОВІДКА

Зовнішня торгівля Харківської області товарами та послугами у I кварталі 2017 року

За I квартал 2017 року зовнішньоторговельний оборот товарами та послугами Харківської області склав 725,4 млн дол. США (10-е місце серед регіонів України), по Україні — 25,1 млрд дол. США. Темп росту до аналогічного періоду 2016 року склав 111,2 % (22 місце серед регіонів України), по Україні — 126,6 %.

У тому числі зовнішньоторговельний оборот товарами Харківської області

склав 641,2 млн дол. США (по Україні — 21,5 млрд дол. США), зовнішньоторговельний оборот послугами Харківської області склав 84,2 млн дол. США (по Україні — 3,6 млрд дол. США).

Зовнішньоторговельний оборот товарами та послугами Харківської області з країнами ЄС за I квартал 2017 року склав 175,4 млн дол. США та збільшився на 1,6 % (по Україні — 9851,1 млн дол. США, збільшився на 19,0 %).

Зовнішньоторговельний оборот товарами та послугами Харківської області з РФ за I квартал 2017 року склав 143,0 млн дол. США та збільшився на 18,5% (по Україні — 3329,4 млн дол. США, збільшення — на 34,5%).

Експортні поставки збільшилися на 18,6 % (19 місце серед регіонів України) і склали 350,2 млн дол. США (11 місце серед регіонів України, по Україні — 12,8 млрд дол. США, збільшення на 28,2 %).

Експорт до країн ЄС склав 69,1 млн дол. США та зменшився на 3,8 % (по Україні з ЄС — 4703,8 млн дол. США, збільшився на 20,5 %).

Експорт до РФ склав 74,2 млн дол. США та збільшився на 21,9 % (по Україні до РФ — 1739,7 млн дол. США, збільшення на 25,6 %).

Імпортні надходження збільшилися на 5,0 % (21 місце серед регіонів України) і склали 375,3 млн дол. США, (6 місце серед регіонів України, по Україні — 12,3 млрд дол. США, збільшення на 25,1 %).

Імпорт з країн ЄС склав 106,3 млн дол. США та збільшився на 5,5 % (по Україні з ЄС — 5147,3 млн дол. США, збільшився на 17,6 %).

Імпорт з РФ склав 68,8 млн дол. США та збільшився на 15,1 % (по Україні з РФ — 1589,7 млрд дол. США, збільшення на 45,9 %).

За I квартал 2017 року Харківська область має від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами, яке склало 25,1 млн дол. США, у тому числі сальдо зовнішньої торгівлі товарами від'ємне і склало 93,3 млн дол. США, сальдо зовнішньої торгівлі послугами позитивне

і склало 68,2 млн дол. США (по Україні позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами становило 106,2 млн дол. США — за даними Державної служби статистики України).

Коефіцієнт покриття експортом товарів та послуг імпорту товарів та послуг по Харківській області за I квартал 2017 року склав 0,93.

Сьогодні, у контексті інтеграції у європейську спільноту, заходи такого рівня та такої тематики є для нас дуже важливими, оскільки нашим першочерговим завданням є побудова по-європейськи ефективної регіональної економіки.

Враховуючи європейський досвід, ми визначаємо напрями внутрішніх змін, які необхідні для підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості Харкова і області, а також для адаптації українського бізнесу у нових для нього, європейських реаліях.

Ми відкриті до співпраці з усіма, хто бажає увійти у Харківську область. Кожен, хто створює нові робочі місця, хто привносить високу культуру ведення бізнесу і сприяє подальшому зростанню економіки Харківщини, зможе користуватися повною підтримкою з боку влади. І це гарантія, з якою керівництво області виходить до наших міжнародних партнерів.

30.05.2017

УДК 340.5 : 341.3

Соціальна політика в Україні в контексті Європейської інтеграції: соціально-правові аспекти

Віктор Єлагін,

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної Академії державного управління при Президенті України

Задовго до формального початку функціонування єдиного ринку Європейського Співтовариства в січні 1993 року лідери країн ЄС визнали необхідність досягнення балансу між “економічними” і “соціальними” аспектами. На зустрічі в Римі в грудні 1990 року глави держав проголосили, що встановлення єдиного ринку повинне привести до справжнього поліпшення в області зайнятості і підвищення стандартів життя і роботи всіх громадян Співтовариства.

Від декларативних заяв щодо соціальних питань, що містилися в Римських договорах, узагальнення і зведення воедино комплексу соціальних проблем і формулювання загальних задач у Хартії основних соціальних прав трудящих, прийнятої в Парижі в 1989 р., соціальна політика пройшла шлях до визнання її самостійним напрямком діяльності ЄС, що робить безпосередній вплив на всі сфери життя Співтовариства. Це було зафіксовано в спеціальних документах: Угода про соціальну політику і Протокол були обговорені і прийняті в Маастрихті і прикладені до Договору про створення Європейського Союзу.

У червні 1997 р. на Амстердамському саміті соціальна політика була визнана одним з найважливіших напрямків діяльності Європейського Союзу, що знайшло відображення в прийнятих там документах. Саміт підтвердив прихиль-

ність основним соціальним правам у тому вигляді, в якому вони були визначені Європейською соціальною хартією 1961 р. і Хартією основних соціальних прав трудящих 1989 р.

Разом з тим в Амстердамі проявилися зміни в підходах до соціального виміру в 90-х роках, визнана актуальність уваги до соціальної сфері. За соціальною політикою було чітко закріплене її законне і важливе місце серед інших напрямків діяльності ЄС напередодні ХХІ століття. Життя показало, що відставання соціальної політики, зокрема від економічної, що вважалася на початковому етапі інтеграції пріоритетом, неприпустиме.

Результатом численних наукових дискусій і зіткнень думок із приводу ролі і місця соціальної політики в процесі європейської інтеграції став висновок про висунування її в ряд пріоритетних. Більш того, мова зараз йде про нову постановку концепції соціального питання. Це викликано усвідомленням феномена не розуміння суті сучасної соціальної політики в масовій свідомості, необхідності перегляду підходів до неї, а також ролі держав і Співтовариства в її проведенні.

Досвід ЄС у цьому відношенні та теоретичні напрацювання дуже важливі для України для проведення демократичних реформ і побудови демократичної, незалежної, соціальної, правової держави. Неможливо переоцінити значимість

правильно обраної моделі соціальної політики. Соціальний вимір пов'язаний з проблемою владних відносин в державі, можливістю уряду проводити політику «соціальної рівності» в усіх напрямках. Сьогодні багато проблем просто не можуть бути вирішені на національному рівні і вимагають винесення на рівень міжнародний. Зміцнення соціальної бази політики — наявність дієвого місцевого самоврядування, піднесення його рівня на більш високі щаблі національної правової бази — правового поля, що забезпечує функціонування державних та суспільних інститутів:

- відкритість системи як умова її еволюційного розвитку та самовдосконалення;
- рівномірний розвиток демократії в державній та суспільній сферах;
- підтримка в суспільстві соціальної рівноваги;
- втілення системи соціального забезпечення у ринкову економіку;
- розвиток громадянського суспільства, функціонування механізму соціального діалогу та інституту соціального партнерства;
- рівень накопичення соціального капіталу суспільства;
- становлення та розвиток територіальні щаблі влади.

Цим далеко не вичерпується перелік умов для побудови сучасної європейської держави.

На шляху докорінної зміни суспільних відносин в період соціально-економічної трансформації Україна водночас повинна перебудувати старі державні механізми та адаптуватися до демократичних стандартів провідних країн Заходу на шляху європейської інтеграції. В свою чергу разом з бурхливим економічним розвитком, соціальний розвиток цих країн сягнув далеко вперед, особливо після утворення Європейського співтовариства.

Зміни в Західній Європі йдуть у наступних напрямках:

Проникнення ідей ринкової економіки в сферу соціальних служб.

Розвиток добровольчого (недержавного) сектора соціальної політики, що бере на себе частину функцій, які раніше виконували безпосередньо державні служби.

Залучення родичів до тих, хто потребує догляду при відсутності достатньої соціальної підтримки.

Впровадження госпрозрахункових принципів в систему надання соціальних послуг.

Розукрупнення установ соціальної сфери і наближення їх до послуг споживачів.

Акцент на задоволення різноманітних індивідуальних потреб.

Загальна тенденція більше прислухатися до думки самих споживачів послуг і їх близьких.

Формування через Європейське Співтовариство єдиної соціальної політики, більш чутливої до запитів різних груп населення і різних регіонів, ніж політика більшості членів Співтовариства сьогодні.

У колишніх соціалістичних країнах сектор послуг був відносно недорозвинений (не дивлячись на великі досягнення в області освіти і охорони здоров'я) внаслідок того, що державні підприємства дуже поволі реагували на зростаючий попит з боку населення. До того ж багато видів послуг, що грають важливу роль в ринковій економіці, просто не могли розвиватися при соціалізмі, наприклад банківська справа або торгівля нерухомістю. Тому в період переходу цих країн від централізованого планування до ринку, сектор послуг в їх економіці росте особливо швидко, незважаючи навіть на економічну кризу і падіння доходів населення. Це зростання сфери послуг відбувається як реакція на штучне гальмування у минулому, а також у відповідь на попит на нові послуги, необхідні знов виникаючому приватному сектору. Проте у ряді країн надання нових, високотехнологічних видів послуг (в першу чергу так званих «інформаційно-комунікаційних») все ще відстає від попиту і гальмує економічний розвиток цих країн.

30.05.2017

УДК 342.5

Україна в глобальному світі: відкриті дані — нова якість публічного управління

Олександр Орлов,

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри інформаційних технологій і систем управління

Артем Серенок,

кандидат наук з державного управління, доцент,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної Академії державного управління при Президентіві України

Місце України у глобальному світі серед інших держав визначається перш за все в інформаційному просторі. Йдеться не стільки про презентацію успіхів або негараздів країни у різного роду ЗМІ, а скоріш, про ступінь відповідності усього її культурно-технологічного укладу викликам сьогодення — готовності до сприйняття нових реалій цифрового світу, спроможності забезпечити собі конкурентні переваги у ньому.

Досвід усіх країн, що розвиваються найбільш динамічно, свідчить, що своїм успіхом в економічній та соціальній сферах вони зобов'язані, перш за все, якісному управлінню. Управлінню, що спирається на їх здатність використовувати — збирати, накопичувати, обробляти й передавати все більші обсяги інформації. Таким чином, одним з головних напрямків розвитку публічного управління в Україні є шлях підвищення його ефективності за рахунок максимального використання тих можливостей, що надають сучасний глобальний інформаційний простір, сучасні інформаційно-комутативні технології. З іншого боку, сучасний рівень розвитку інформаційних технологій має забезпечити абсолютно нову — принципово більш ефективну систему організації влади. Технологіями по роботі з великими обсягами даних при використанні сучасних систем і

ресурсів, в першу чергу, так званих «великих даних» (Big Data), невід'ємною складовою яких є відкриті дані (Open Data).

Аналіз наукової літератури засвідчив, що, за всієї значущості, проблему розвитку інформаційної взаємодії держави та суспільства опрацьовано ще не в повному обсязі та далеко не у всіх аспектах. У наукових працях відсутні єдині погляди щодо пріоритетів розвитку державних механізмів взаємодії електронного урядування та громадян.

Різноманітні питання теорії і практики електронного урядування розглянуто у роботах О.А. Баранова, Н.В. Грицяк, М.С. Демкова, С.В. Дзюби, А.В. Єфанова, І.Б. Жилияєва, Е.Л. Клепець, І.В. Кліменко, К.О. Ліньова, І.Г. Малюкової, Т.В. Попова, І.А. Рубан, А.І. Семенченко, С.А. Чукут та інших.

Проте теоретичні засади щодо можливостей використання відкритих даних у контексті концепції «великих даних» у державному управлінні поки що залишаються поза увагою науковців. Наприклад, пріоритетні напрями, прописані у проекті Концепції розвитку електронного урядування в Україні до 2020 року, зокрема включають такі ключові заходи, як:

- розвиток інфраструктури відкритих даних через єдиний державний веб-портал data.gov.ua.

- оприлюднення пріоритетних наборів даних відповідно до суспільного інтересу, кращих світових практик та встановлених вимог щодо відкритості та прозорості діяльності;
- сприяння розвитку загальнодоступних соціальних, громадських, медійних та комерційних проектів на базі відкритих даних «Громадянам та бізнесу: Якісні відкриті державні дані».

Але знов поза увагою розробників проекту концепції залишився такий напрям діяльності, як підвищення ефективності самого публічного управління (як сфери професійної діяльності) за рахунок використання сучасних інформаційних технологій, зокрема технологій великих даних та технологій глибокого навчання.

Нині державні структури багатьох країн зіткнулися з необхідністю реформування традиційних моделей управління, які виявилися неадекватними політичним, економічним, інформаційним, соціальним і технологічним викликам.

В сучасному суспільстві значною мірою змінюються наші уявлення про роль і можливості використання інформаційних ресурсів в системі публічного управління. На новому етапі розвитку людства — інформаційна ера — змінюється і уявлення про функціонал системи державного управління. Модернізація системи публічного управління, що почалася вже більш ніж 25 років тому, пов'язана з цілою низкою проблем, головною з яких є застаріле уявлення про цілі системи публічного управління, які зводяться до вузького розуміння процесів реагування на виклики, що виникають.

Головною проблемою впровадження Електронного врядування є відсутність єдиної загальноновизнаної мети її існування, що в свою чергу навіть унеможливорює створення чіткої концепції Електронного уряду. Впровадження поодиноких рішень знизу не може не вести до того, що нові рішення лише відтворюють вже існуючі старі, а інколи вже й застарілі, процеси на новому технологічному рівні. З одного боку, це добре, але цього — недостатньо.

Сучасний рівень розвитку інформаційних технологій має забезпечити абсолютно нову — принципово більш ефективну систему організації влади, що забезпечується найсучаснішими інформаційними технологіями. Технологіями по роботі з великими обсягами даних при використанні сучасних систем і ресурсів, затребуваність в яких продиктована ХХІ століттям, що мають назву «великі дані» (big data).

Мета статті — дослідити та проаналізувати перспективи використання відкритих даних як елемент великих даних у публічному управлінні. Виявити основні переваги і обмеження цих технологій в реформуванні державного управління, а також дослідити досвід їх використання в державних органах розвинутих країн. Довести, що використання великих даних створює передумови для підвищення ефективності публічного управління та є перспективним шляхом розвитку електронного урядування.

Сьогодні, майже через 90 років після введення терміну ноосфера, ми маємо можливість по-новому переосмислити це поняття. Якщо при його виникненні воно носило скоріше етичний характер, то сьогодні ми маємо можливість говорити про ноосферу вже як про реальний новий технологічний стан розвитку людства. Якщо Вернадський мислив ноосферу як результат розумної діяльності людини на землі, то сьогодні ми маємо можливість говорити про створення дійсно розумної оболонки, що охоплює практично всю земну поверхню всесвітньою мережею Інтернет, яка, у свою чергу, забезпечує новий досконаліший рівень комунікацій як між окремими людьми, так і появу принципово нових форм мережевого спілкування, появу нових інструментів, що забезпечують підтримку розвитку інтегрованого розуму людства. Таким чином, у ноосфери, як у геосфери і біосфери, з'явився свій матеріальний носій, і те, що ще вчора здавалося утопією, стало реальністю.

У 2008 р. редактор журналу Nature Кліффорд Лінч вперше використав тер-

мін «великі дані», зібравши матеріали про зростання обсягів, різноманіття оброблюваних даних і технологічних перспектив у вірогідному стрибку «від кількості до якості» [2].

Великі можливості великих даних — це нова революція, яка перетворить світ. Перетворить те, як ми живемо, як працюємо, і навіть, як ми думаємо. Використання «хмарних технологій» створить новий тип інформаційних систем, при цьому особлива роль буде належати органам публічного управління у забезпеченні доступу до відкритих даних та безпечного інструментарію їх обробки [5, 6].

В процесі перетворення комп'ютерів із звичайних рахункових пристроїв в універсальні машини для обробки даних почали з'являтися нові терміни: дані як продукт (data product); інструменти для роботи з даними (data tool); наука про дані (data science): вчені, що працюють з даними (data scientist), а збільшення обсягу і швидкість обробки даних привели до появи нового терміну «великі дані» (big data) — це серія підходів, інструментів і методів обробки, структурованих і неструктурованих даних значних обсягів для отримання результатів, що навіть не сприймаються людиною, ефективних в умовах безперервного приросту, розподілу по численних вузлах обчислювальної мережі. Сутність «великих даних» полягає у тому, що при їх обробці інформація одночасно видобувається з великого обсягу, у великій швидкості, у тому числі і великій швидкості приросту даних при врахуванні одночасних — паралельних рівнів обробки; а також різноманіття даних — можливість використання різних джерел даних. Зарубіжними авторами дана концепція називається «три V» — volume (обсяг), velocity (швидкість) variety (різноманіття).

Але можливість отримувати та зберігати дані не вирішує актуальних суспільних проблем. Необхідні їй відповідні механізми їх ефективною автоматизованої обробки. Тому не дивно, що майже разом з привертанням уваги до «великих даних»

виник й напрям їх обробки під назвою «глибоке навчання» (глибинне навчання; англ. Deep learning) — рівень технологій машинного навчання, що характеризує новий якісний прогрес, який виник після 2006 року в зв'язку з наростанням обчислювальних потужностей і накопиченням досвіду. Багато методів глибинного навчання були відомі й апробовані суттєво раніше, але результати були дуже мізерними, поки нарешті потужності обчислювальних систем не дозволили створювати складні технологічні структури нейронних мереж, що володіють достатньою продуктивністю і дозволяють вирішувати широкий спектр завдань, які не піддавалися ефективному вирішенню раніше.

Глибоке навчання виражається набором алгоритмів машинного навчання для моделювання високорівневих абстракцій із застосуванням архітектур, що включають численні нелінійні перетворення [3, 7].

Термін «глибинне навчання» придбав популярність після публікації Джеффри Хінтона і Руслана Салахутдінова в середині 2000-х років, в якій вони показали, що можна ефективно попередньо навчати багат шарову нейронну мережу, якщо навчати кожен шар окремо, а потім довчати за допомогою методу зворотного поширення помилки [4].

Глибокі архітектури, засновані на штучних нейронних мережах, беруть свій початок з неокогнітрона, розробленого Куніхіко Фукусімою в 1980 р. Самі нейронні мережі з'явилися ще раніше. У 1989. Яну Лекуну вдалося використати алгоритм зворотного поширення помилки для навчання глибоких нейромереж для вирішення задачі розпізнавання рукописних кодів

Глибоке навчання є апробованою вибіркою з широкого сімейства методів машинного навчання для представлення даних, що найбільш відповідають характеру завдання. У системах глибокого навчання автоматизується сам процес вибору і настроювання ознак з проведенням навчання ознакам як без вчителя або з частковим залученням вчителя, що використовує

ефективні ієрархічні алгоритми витягу ознак [7].

Дослідження в цій області дозволили вдосконалити моделі роботи з великими обсягами немаркованих даних. Деякі підходи виникли в результаті досягнень в інтерпретації та обробці інформації, побудови комунікаційних моделей різних типів.

Системи глибокого навчання знайшли застосування в таких областях, як комп'ютерний зір, розпізнавання мови, обробка природної мови, аудіорозпізнавання, біоінформатика, де для низки завдань були продемонстровані значно кращі результати, ніж раніше.

Глибоке навчання характеризується як клас алгоритмів машинного навчання, який використовує багатопарову систему нелінійних фільтрів для вилучення ознак з перетвореннями. Кожен наступний шар отримує на вході вихідні дані попереднього шару. Система глибокого навчання може поєднувати алгоритми навчання з вчителем і без вчителя, при цьому аналіз зразка являє собою навчання без учителя, а класифікація — навчання з учителем. Глибоке навчання є, водночас, частиною більш широкої області машинного навчання вивчення уявлень даних, формує в процесі навчання шари на кількох рівнях уявлень, які відповідають різним рівням абстракції, тобто шари утворюють ієрархію понять. Склад конкретних нелінійних шарів залежить від розв'язуваної проблеми. Використовуються як приховані шари нейронної мережі, так і шари складних логічних перетворень [7]. Таким чином, сучасне уявлення про ноосферу отримало як свій матеріальний носій — у вигляді глобальної мережі Інтернет, та великі дані на довільних носіях, так й свої специфічні інструменти та механізми їх обробки, що дозволяють і навіть вимагають ставити і вирішувати завдання сьогодення на новому технологічному рівні.

Держава — це еволюційний механізм розвитку суспільства, що має бути орієнтованим на забезпечення конкурен-

тоздатності країни та її безпеки. Конкуренційноздатність країни забезпечується перш за все виробленням, пошуком, застосуванням інноваційних технологій. Використання систем і інструментів «великих даних» дозволяє отримати необхідну інформацію для вирішення багатьох завдань публічного управління, підвищити точність прогнозування майбутнього. Неупереджений аналіз показує, що світ входить в новий рівень технологій — технологій «великих даних».

В останні два десятиліття Інтернет, у більш широкому розумінні — інформаційний простір, суттєво змінив повсякденне життя, збагатив можливості людства, адже соціальна та економічна взаємодія стала можлива на новому технологічному рівні. Відкритий та вільний інформаційний простір сприяє політичній та соціальній інтеграції в усьому світі. Він знищив бар'єри між країнами, громадами та громадянами, дозволяючи взаємодіяти та обмінюватись інформацією та ідеями у світі, що став глобальним.

Гучасні уявлення про реформування публічного управління разом з іншими елементами включають концепцію електронного уряду, яка зазвичай охоплює операційну (чи виконавчу) складову діяльності уряду, тобто те, що називається урядовою машиною і входить до сфери організаційного проектування.

На сьогодні існує безліч підходів до визначення поняття «електронний уряд», кожний з варіантів цього поняття є скоріш черговим завданням держави, а не самостійною ідеєю комплексних принципів організації управління державою. Тому однозначності у визначенні даного поняття так і не існує.

На наш погляд, найбільш вдалою є наступна дефініція. Електронний уряд — це система взаємодії влади і суспільства на основі поєднання внутрішньої урядової і зовнішньої суспільної інфраструктури через владні Інтернет-представництва (портали), що розширює доступність державно-управлінських послуг в мережі [1].

Технологія «великих даних» — це найбільш перспективний напрямок найближчого розвитку не тільки комерційних структур. Ці технології мають знайти своє застосування перш за все у сфері суспільного розвитку — у сфері публічного управління. «Великі дані» в системі публічного управління дозволять на новому технологічному рівні вирішувати завдання ефективного управління країною, забезпечення всіх видів безпеки громадян.

Великі дані — це справжній океан можливостей для моніторингу усього, що відбувається у світі. Новий технологічний рівень отримання нових знань полягає у використанні можливостей, що з'являються у процесі автоматизованого визначення таких кореляцій, що були приховані від неозброєного людського інтелекту. Визначення нових кореляцій, у свою чергу, дозволить вирахувати нові причинно-наслідкові зв'язки, що існують у світі, — отримати нові знання.

Використання великих даних — це не тільки інструмент оптимального планування та інформування, це шлях до формування нового майбутнього — нового світу.

Наведемо конкретні напрями того, що вже сьогодні можна і потрібно зробити:

1. Резервне «хмарне» зберігання даних, камер спостереження, «чорних скринь» тощо. В цьому випадку природним обставинам або зловмисникам буде набагато складніше пошкодити дані, що зберігаються в «іншому» місці. Це вже давно можна було зробити! Навпаки, викликає подив, що це ще не зроблено. І чому б відразу не посилати зняте в «хмарне сховище»? Нині так звані «хмарні» технології зберігання даних набирають популярність. Замість потужного комп'ютера з величезним диском для зберігання інформації, тепер досить мати з собою легкий і тонкий ноутбук, планшет, або навіть сучасний телефон, а інформацію — документи, фільми, фотографії, список паролів і т. п. — зберігати в мережі. Так надійніше! Інформація не буде загублена з втратою комп'ютера. Зберіганням вашої інформації

займуться фахівці спеціалізованих високотехнологічних дата-центрів.

2. Вирішення питань забезпечення громадської безпеки у самому широкому сенсі. Зробити життя максимально прозорим. Всім відомо: якщо на вулиці горять ліхтарі, вуличне хуліганство та грабежі на цій вулиці падають. Темрява — кращий друг злочинця. Злочинність боїться світла. Тому влада має зробити життя максимально прозорим. Вже сьогодні програмно-апаратні засоби систем спостереження здатні фіксувати (оцифровувати) та зберігати оцифровані, але одночасно й знеособлені, дані УСІХ, хто потрапив до їх поля зору. Аналітичні можливості обробки великих масивів даних, що надходять з відеокамер комплексної інформаційно-аналітичної системи, дозволять, у разі необхідності, відстежити увесь шлях зловмисника. І тоді один раз спійманий, нехай навіть і не покараний в кримінальному порядку, магазинний злодій буде при вході в магазин відразу привертати підвищену увагу охоронців. Кількість камер зростає мов лавина. І нікого це не турбує. Не викликає протестів — стає нормою життя. Більш того — люди самі починають «стежити за собою» і платять за це гроші, встановлюючи у власній машині авторегістратор. Чим більше інформації, чим більше прозорості, тим менше простору для зловживань і злочинців.

3. Але інколи виникає необхідність у знятті знеособленості даних про конкретну людину. Хтось знепритомнів і впав? Дуже добре, якщо у бригади швидкої допомоги з'явиться можливість мати на руках весь анамнез і можливі причини втрати свідомості. Відповідні установи повинні мати можливості отримання інформації, що необхідна для виконання їх професійних обов'язків. Проблема приватності особистих даних — одна з головних проблем відкритого інформаційного суспільства. В ідеалі хотілось би мати технологію, при якій доступ до особистих даних відкривався б лише за згодою особи та у межах компетенцій тих органів, що їх отримують.

4. Держава як бюрократичний апарат має справу з безліччю різних документів. Фізичні документи, як і фізичні гроші, — застаріла технологія. Справа не тільки в електронному документообігу, це окрема велика проблема, що виходить за рамки даної статті. Зараз про документи на «цупкому папері» — паспорт, перепустка на роботу, дипломи, водійське посвідчення, дозвіл на зброю, пенсійне свідоцтво у вигляді картки, папірець про присвоєння вам єдиного податкового номера, військовий квиток, закордонний паспорт, атестат зрілості, свідоцтво про шлюб, банківські картки та картки дисконтні ... вже сьогодні все це можна було б поєднати в єдиній картці. Чому б всі дані не занести в паспорт, а паспорт зробити не у вигляді старовинної паперової книжки, а у вигляді пластикової картки з фотографією, яка поєднає в собі і посвідчення особи, і водійське посвідчення, і ІНН, і медичну страховку, і пенсійне посвідчення? Туди ж, на чіп, можна занести дані і про освіту, і про військову службу, і про шлюб, і про трудову діяльність, і всю вашу біометрію. Ну а оскільки картка ця розміром з банківську, туди ж можна вбити дані про рахунок в обраному вами банку або банках. Банки різні, а картка єдина. Вас позбавили водійських прав на місяць? Суддя сканує вашу «карту громадянина» через портативний термінал, і будь-яка камера спостереження, яка пов'язана з єдиною базою, бачить — громадянин позбавлений прав. За допомогою такого ж домашнього терміналу можна засвідчувати свою особистість в Мережі і голосувати по Інтернету, не приходячи на виборчу дільницю і взагалі перебуваючи не в країні. Звертатися до органів державної служби. Заповнювати податкову декларацію, яка, до речі, стане непотрібною в такий системі! Брати участь в референдумі. Пройти в метро, приклавши таку картку до валідатора ... Щось подібне і навіть більше вже здійснено в Естонії. Тепер не тільки естонець, а навіть іноземець, може отримати електронне громадянство і за допомогою

ID-картки може відкрити бізнес та вести його он-лайн. Зрозуміло, що при такому способі ведення бізнесу використання будь-яких «паперових» документів стає неможливим, а самі «паперові» документи стають непотрібними.

У держави є не так багато шляхів для підвищення привабливості ведення бізнесу у країні. Одним з таких шляхів має стати «хмарна» бухгалтерія — якою з відповідними програмними засобами та місцем зберігання у «хмарі» безкоштовно забезпечується малий бізнес. Усі безготівкові розрахунки автоматично заносяться у відповідні місця зберігання та обробляються за єдиними встановленими правилами. Єдине місце зберігання трансакційних даних дає величезні можливості контролюючим органам проводити перехресний моніторинг товарно-грошового обігу, що дозволить оперативно виявляти та попереджувати можливі зловживання. Сам факт застосування підприємцем такої «хмарної» бухгалтерії може звільняти його від необхідності здавати звіт до податкової, бо звітні дані у відповідні терміни будуть автоматично надходити до податкової та вбудовуватися в її інформаційно-аналітичну систему. Податкова «автоматично» приймає до відома «середні» звіти, що дає їй змогу зосередитися лише на тих підприємствах, чиї звітні дані суттєво відрізняються від тих, що очікуються згідно з даними перехресного моніторингу.

У найближчому майбутньому ключовим ресурсом, що визначає рівень ефективності державного управління, стане ступінь довіри громадян до ефективності влади і їх взаємна відповідальність один перед одним. Правильне і послідовне використання відкритих даних як елемента великих даних, що дозволяють акумулювати в собі архіви і пошукові системи, торгові та аналітичні платформи, бізнес і державні найрізноманітніші бази, сприятиме досягненню високого рівня розвитку соціально-економічних відносин у нашій країні.

Література

1. Серенок А. О. Механізми взаємодії органів влади з громадянами в системі електронного уряду : автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління / ХарPI НАДУ. — Харків, 2011. — 20 с.
2. *Clifford A. Lynch*. Big data: How do your data grow? // *Nature*, vol. 455, no. 7209 (September 3, 2008).
3. *Deng and Dong Yu* Deep Learning and Applications Foundations and Trends in signal processing (FTSP), 7(3-4) 197–387, 2014
4. *Geoffrey E. Hinton* Learning multiple layers of representation // *TRENDS in Cognitive Sciences* Vol.11 No.10 2007 pp 428–434
5. *Special Issue: Big Data In Communication Research*, *Journal of Communication*, April 2014, Volume 64, Issue 2, Pages 193–360, E1–E9.
6. *Viktor Mayer-Schönberger, Kenneth Cukier* *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think* Paperback – March 4, 2014.
7. *Yoshua Bengio*. Learning Deep Architectures for AI Foundations and Trends Mashin Learning (FTML) Vol. 2:1 Dept. IRO, Université de Montréal C.P. 6128, Montreal, Qc, H3C 3J7, Canada 131 p.

30.05.2017

УДК 354+323

Регулювання мовних відносин у контексті Європейської хартії регіональних або міноритарних мов: Європейський досвід і українські проблеми

Тетяна Ковальова,

доктор філософії, доцент,

Харківський регіональний інститут державного управління
Національної Академії державного управління при Президентові України

Мовне питання в Україні не втрачає актуальності, суперечки щодо способів його вирішення тривають протягом усього періоду незалежності країни, розхитуючи суспільство то в бік пріоритету української мови як державної, то в бік законодавчо закріпленого білінгвізму. На жаль, такі чинники, як загравання з різними політичними силами, непослідовність у впровадженні мовної політики, «просування» у Верховній Раді Закону України «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 року, відіграли драматичну роль у подіях 2014 року в Україні. Зрозуміло, що не мова стала причиною збройного конфлікту, але її використали як інструмент маніпуляцій і деконструкції української нації та Української держави.

Як відомо, щоб добре побачити, треба не наблизитися, а навпаки, віддалитися. Екскурс у недалеке минуле мовної політики України дає відповідь на багато запитань сучасності.

У вересні 2000 року указом Президента України було схвалено Програму інтеграції України до Європейського Союзу, у якій, зокрема, зазначається, що створення умов для набуття Україною членства в ЄС означає, насамперед, необхідність проведення відповідних реформ на осно-

ві реалізації Угоди про співробітництво з поступовим досягненням відповідності копенгагенським критеріям [7, 9, 12]. У ч. 2 розділу 1 Програми одним з головних напрямів досягнення відповідності копенгагенським критеріям визначено «права людини і захист національних меншин. Насамперед це закони про громадянство, статус державної мови і її викладання, міграційна політика і відповідні інституції, приєднання країни-кандидата до основоположних міжнародних конвенцій у зазначеній галузі» [9]. Таким чином, у Програмі закріплено і напрями інтеграції у європейський правовий та політичний простір, і послідовність кроків у цих напрямках.

Аналіз хронології становлення мовного законодавства в Україні свідчить про порушення логіки правотворчості. У 1999 році Україна ратифікує Європейську хартію регіональних або міноритарних мов (далі — Хартія) [13]. Не створивши власного закону й не побудувавши власної моделі мовного регулювання, Україна імплементує норми європейського законодавства, спрямованого на захист регіональних і міноритарних мов (а в українському контексті — мов національних меншин, бо саме так було перекладено Хартію). Зауважимо, що з пострадянсь-

ких країн Хартію підписали лише Україна і Вірменія.

У 2003 році Україна вдруге ратифікує Хартію (через порушення процедур під час першої ратифікації), в той же час не було прийнято закону про статус української мови в нових мовнополітичних умовах. Як справедливо зазначають дослідники, підписання Хартії супроводжувалося політичними спекуляціями, протистоянням між політичними таборами, порушенням чинного законодавства, до того ж назву Хартії було перекладено некоректно, через що «цей авторитетний міжнародний документ завдав мовній сфері в Україні більше шкоди, ніж користі [8, с. 190].

Автентичні тексти Хартії, укладеної офіційними мовами Ради Європи — англійською і французькою, вказують на те, що в цьому акті міжнародного права йдеться не про "регіональні мови або мови меншин", а про — "регіональні або міноритарні мови" [13].

Європейська хартія регіональних або міноритарних мов була прийнята Радою Європи в 1992 році, коли в багатьох європейських країнах статус мов як державних (офіційних) давно було визначено, і тепер завданням європейської спільноти було забезпечення права на використання регіональних і міноритарних мов у приватному та суспільному житті з урахуванням того, що воно «є невід'ємним правом відповідно до принципів, проголошених у Міжнародному пакті Організації Об'єднаних Націй про громадянські і політичні права та відповідно до духу Конвенції Ради Європи про захист прав і основних свобод людини» [6].

Задля справедливості зазначимо, що не всі європейські країни хотіли визнавати мовні права своїх меншин через побоювання щодо загрози єдності держави, наприклад, Франція, Великобританія, Греція, Туреччина. «Те, що Хартія не викликає захоплення у країн — членів Ради Європи видно, хоча б з того, що її ратифікували і надали чинності лише 25 із 47 держав» [2, с. 13-14].

В українському мовному просторі на час прийняття Хартії залишалося домінування російської мови, зумовлене спадщиною радянського минулого, географічною близькістю Росії та економічними зв'язками з нею. Не створивши реальних умов для утвердження й захисту української мови як державної, Україна надає правову підтримку 13 мовам національних меншин, у тому числі й російській. І відбулося це, як слушно зазначає Ю. Бестерс-Дільгер, тому що «Верховна Рада під час першої і другої ратифікації піддавалася сильному тискові з боку російських та російськомовних депутатів, котрі прагнули через прийняття російської мови у Хартію компенсувати невдачу при спробі ввести її як другу державну мову у Конституції 1996 р.» [2]. Таким чином, «Хартія стала найсильнішим політичним інструментом сприяння російській мові... Під гаслом нібито виконання європейських вимог легітимізується нова деукраїнізація» [1, 2]. Зрозуміло, що європейські автори Хартії не зважали на специфіку пострадянського мислення і мовної ситуації в пострадянських країнах.

тже, Україна мимовільно стала заручницею взятих на себе зобов'язань Хартії, які не відповідали мовній і політичній ситуації пострадянських країн. По суті, поспішивши підписати Хартію, Україна опинилася перед проблемою вирішення двох взаємовиключних завдань: консолідувати українську націю навколо державної мови і виконати європейські зобов'язання щодо регіональних і міноритарних мов.

Скориставшись «буквою», а не «духом» Хартії, автори чинного Закону України «Про засади державної мовної політики», порушуючи баланс щодо захисту мов, надають особливого статусу російській мові й не забезпечують належної підтримки державній, а також міноритарним мовам. Складається враження про «верховенство» мови однієї національної меншини над іншими мовами. Європейська комісія за демократію через право (Венеційська комісія) у висновках на проект

закону «Про засади державної мовної політики» вказувала на цей факт і зазначала, що попри те, що ст. 10 Конституції України окремо виділяє захист російської мови, підхід до захисту цієї мови повинен відбуватися в контексті захисту інших регіональних мов [4, п. 38]. Ураховуючи специфіку української мовної ситуації, Комісія наголошує на додаткових гарантіях для збереження державної мови як інструмента інтеграції всього суспільства [4, п. 41]. Однак закон було прийнято без внесення принципових змін.

Іронія долі полягає в тому, що хоч російській мові й надано широкого захисту та юридичного й фактичного пріоритету перед мовами інших меншин, саме вона та російськомовні громадяни виявилися «незахищеними» перед «українським націоналізмом». І, на жаль, мовна війна перетворилася на війну збройну: слоган «захист російськомовного населення» Росія використовує як виправдання своїх дій на Сході України.

З огляду на те, що мовне питання спричиняє нестабільність у суспільстві, вважається за доцільне розглянути вплив Хартії на розв'язання мовних проблем у деяких країнах Європи, які переживали процеси утвердження державних (офіційних) мов і захисту міноритарних мов.

Зазначимо, що головною метою створення Хартії було прагнення зберегти мовне розмаїття Європи, її призначенням є передусім захист мов, які мають невелику кількість носіїв, що загрожує їм зникненням з мовної карти світу. Головним об'єктом підтримки національних держав були передусім державні мови як засіб консолідації нації.

Розглянемо досвід Франції та Італії. Обрання для прикладу цих країн зумовлено такими чинниками: у Франції існувала загроза витіснення французької мови англійською; в Італії, навпаки, італійська мова утвердилася як державна й на сьогодні є актуальною підтримка регіональних мов.

Французька революція поклала початок всесвітньому національному рухові,

у ході якого розвинулася концепція про бажану ідентичність держави, нації та мови [3, с. 95]. Після революції французька мова утвердилася на всій території країни. Однак після Другої світової війни у Франції англійська мова почала витіснити французьку з різних сфер, у першу чергу з наукової та економічної діяльності. Пов'язано це з приходом в економіку Франції нефранцузьких транснаціональних компаній, які послуговувалися переважно англійською мовою. Такі обставини зумовили поширення французько-англійської двомовності серед керівних кадрів, у сфері бізнесу, торгівлі та реклами, що спричинило зростання престижу англійської мови.

У ст. 2 чинної конституції Франції записано: мова Республіки — французька [11].

Конституційна рада Франції, незважаючи на те, що профільний міністр 7 травня 1999 р. підписав Хартію від імені Франції, заборонив її ратифікацію, посилаючись на те, що Хартія порушує принципи неподільності Республіки, рівності перед законом і єдності французького народу і несумісна зі ст. 2 конституції.

Перед прийняттям цієї зміни в конституції в ході її обговорення йшлося тільки про те, що вона має бути спрямована виключно проти англійської мови і не має перешкоджати розвитку регіональних мов [10, с. 185].

Аналіз мовної ситуації в Італії показує, що крім офіційної стандартної (літературної) італійської мови, якою послуговується невелика частина мовців і деякі ЗМІ, існують різні форми так званого *italiano regionale*, тобто регіональна італійська мова, велика кількість «діалектів» і певна кількість міноритарних мов іншого походження [5, с.111]. Однак в Італії вдалося створити та зміцнити процеси націєтворення, що сприяло консолідації однієї «національної» держави. Це сталося передусім внаслідок таких факторів: 1) згадані вище процеси відбувалися «своєчасно» й у відповідному історичному контексті; 2) італійська літе-

ратурна мова протягом своєї багаторічної історії мала важливий культурний вплив на інтелектуальний розвиток не лише півострова, а й Європи в цілому [5, с.113]. Також важливу роль відіграла діяльність італійських культурно-політичних діячів, які орієнтувалися на «зразкову мову» Данте, Петрарки та Боккаччо; 3) знання італійської надрегіональної літературної мови було одним із факторів національного об'єднання. Ідеалом італійських патріотів є «мова, спільна (католицька) релігія та спільна греко-римська культурна спадщина», що, у свою чергу, слугувало меті об'єднання представників інтелігенції різних італійських держав, із яких складався півострів до 1861 року [5, с. 114].

днак, як справедливо зазначає С. дель Гаудіо, у свідомості сучасної людини аксіома «одна мова — одна нація» вже не є актуальною, що пов'язано з глобалізаційними процесами, які спричинили зміни в ідеології та у ставленні до концепту «національна мова». Сьогодні набувають поширення протилежні ідеологічні моделі, спрямовані проти надмірного домінування державних мов та на підтримку мов національних меншин.

Усі наведені чинники разом із неоднозначною інтерпретацією Хартії певною мірою ускладнюють регулювання мовних відносин в Україні. Більше того, мовна стійкість російськомовних осіб (іноді й упередження щодо вживання української мови), зазвичай, не полегшує правомірного функціонування й поширення української мови. На нашу думку, саме ці фактори пояснюють парадоксальність мовної ситуації в Україні: з одного боку, вимагається дотримання вимог захисту регіональних мов, що передбачено Хартією, з другого, сама українська мова потребує цього захисту, оскільки вона не функціонує повною мірою так, як державні мови в інших європейських країнах [5, с.114].

З огляду на викладене вище можна зробити висновок, що захист державної мови лежить поза межами компетенції єв-

ропейських установ і є зазвичай справою самої держави.

Україна за 25 років так і не спромоглася сформувати виважену державну мовну політику. Закон, який став одним з інструментів маніпуляцій свідомістю українців, застосовувався для виправдання воєнного конфлікту в Україні, залишається ахіллесовою п'ятою української безпеки. Тож актуальною є підготовка й прийняття нового закону у сфері регулювання мовних відносин, який би враховував негативний (і трагічний) досвід України, позитивний досвід європейських держав, дав можливість усунути мовну анархію в публічній сфері, захищав мовні права всіх членів суспільства та забезпечував виконання мовних обов'язків.

Література

1. *Бестерс-Дільгер Ю.* Ефективність Європейської хартії регіональних або міноритарних мов як знаряддя захисту мовних прав у слов'янських країнах / Ю. Бестерс-Дільгер // *Мовознавство*. — 2013. — №5. — С. 12–18.
2. *Бестерс-Дільгер Ю.* Мовна політика України на тлі європейського та пострадянського досвіду [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1930/Besters-Dilger_Movna_polityka_Ukrainy.pdf?sequence=1.
3. *Бестерс-Дільгер Ю.* Сильні та слабкі сторони Європейської хартії регіональних або міноритарних мов: західноєвропейський досвід / Ю. Бестерс-Дільгер // *Мовознавство*. — 2010. — №1. — С. 94–99.
4. *Висновок* щодо проекту закону «Про засади державної мовної політики»: прийнятий Венеціанською комісією на 89 Пленарному засіданні Венеція 16-17 грудня 2011 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://constituanta.blogspot.ru/2012/07/2011_11.html.
5. *Гаудіо С. дель.* Міжмовні відношення та мовні права в Україні та Італії:

порівняльний аналіз / С. дель Гаудіо // Мовні права в сучасному світі. — Ужгород, 2014. — С. 107–118.

6. *Європейська хартія регіональних мов або мов меншин* : міжнародний документ від 05.11.1992. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_014.

7. *Копенгагенські критерії членства в Європейському Союзі (інформаційно-аналітична довідка)* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/774>

8. *Кресіна І. О.* Проблеми імплементації норм міжнародного права у національне законодавство про мови / І.О.Кресіна, В.А.Явір // Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом. — К. : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. — С. 190–204.

9. *Програма інтеграції України до Європейського Союзу* : схвалена Указом Президента N 1072/2000 від 14.09.2000. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00/page>.

10. *Agresti G.* The European Charter for Regional or Minority Languages and France: stocktaking and prospects for a ratification in abeyance. Discourse analysis and the configuration of the doxa // Dunbar R., Parry G. (eds.). The European Charter for Regional or Minority Languages : Legal Challenges and Opportunities. — Strasbourg, 2008. — P. 183–200.

11. *Constitution de 1958, Ve République* — 4 octobre 1958 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/la-constitution-du-4-octobre-1958/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur.5074.html>

12. *Copenhagen criteria spelled out by the European Councils in Copenhagen 21-22 June 1993* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-93-3_en.htm.

13. *European Charter for Regional or Minority Languages* Strasbourg, 05 листопада 1992 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list//conventions/rms/0900001680695175>.

30.05.2017

УДК 316.4.063.3

Англійська мова як один із факторів інтеграції українського суспільства до ЄС

Валерій Шур,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов,

Харківський регіональний інститут державного управління
Національної Академії державного управління при Президентіві України

Вихід українського суспільства із системної кризи потребує такої організації виконавчої влади, яка б забезпечувала істотне підвищення дієвості державного управління. Досягти такого становища неможливо без широкого використання наукових підходів до реформування всіх основних інститутів державного управління. Саме цього бракує нині в ході підготовки і проведення в Україні докорінної адміністративної реформи. Сьогодні в умовах реалізації конституційних засад демократичної, правової, соціальної держави та формування громадянського суспільства питанням із питань постає проблема удосконалення кадрового забезпечення державного апарату висококваліфікованими і компетентними фахівцями, здатними ефективно працювати в органах державної влади та місцевого самоврядування.

Суспільство і держава потребують підготовки нової генерації і підвищення кваліфікації керівників і фахівців, які працюють в органах державної влади та місцевого самоврядування, формування реального та перспективного резерву їх кадрів, щоб своєчасно були підготовлені фахівці для заміщення нових посад, у тому числі в нових структурах державного апарату, щоб покращувалась якість та підвищувалась ефективність управлінського процесу. Таким чином, одним з пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку України є якісний роз-

виток системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців.

Оскільки комунікація з євроструктурами буде здійснюватися на середньому та вищому рівні державних службовців, високопрофесійне знання англійської постає досить актуальним. Володіння англійською зроблять критерієм при відборі на роботу на державну службу (до 2020 р. 100 % державних службовців мають володіти англійською мовою). Серед держслужбовців буде проведено тестування з оцінювання рівня володіння англійською мовою, а також організовано мовні курси для них та включать вивчення англійської до програм підвищення кваліфікації держслужбовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

 скільки мова є джерелом політичного, економічного та культурного впливу, оголошення 2016 року роком англійської мови було відповідно суспільно корисним, логічним і необхідним кроком, який допоміг просунути на шляху до досягнення поставлених цілей. Не дивлячись на досить тривалий курс на євроінтеграцію, і, навіть, скасування візового режиму з країнами ЄС, Україна залишається відокремленою мовним бар'єром. На думку народного депутата та засновника ініціативи Go Global Мустафи Найєма, лєвова частка українців не володіє найважливішим інструментом інтеграції в європейське співтовари-

во — іноземними мовами, що на практиці означає відсутність можливості як для отримання інформації про ЄС, так і здатності долучитися до європейського комунікативного простору.

Єьогодні вперше за багато років перші особи України, президент, прем'єр-міністр і більшість членів уряду і парламенту, так чи інакше, володіють іноземними мовами. На відміну від країн-членів ЄС в Україні освітня система не забезпечує подолання мовного бар'єру. З огляду на це, необхідним є здійснення цілої системи державних заходів, спрямованих на подолання мовного бар'єра між Євросоюзом та Україною. Знання іноземної мови повинно стати нормою для всіх громадян. Отже, не можна почивати, насолоджуючись досягненнями року англійської мови в Україні. На державному рівні має бути розроблена стратегічна програма мовної підготовки українців, державних службовців зокрема, що є необхідним для євроінтеграції та підвищення загального рівня освіченості українців. Обласні, міські державні адміністрації мають працювати над розробкою та реалізацією відповідних регіональних планів заходів, спрямованих на популяризацію вивчення англійської мови, маючи на увазі забезпечення доступності послуг із вивчення англійської мови.

Мовна політика та створення спільного комунікативного простору є одним із пріоритетних напрямів діяльності Європейського Союзу. Одним з її результатів є той факт, що *lingua franca* в межах ЄС стала англійська мова. Лінгва франка — мова, яка де-факто є мовою міжетнічного спілкування. Іншими словами, функціональний тип мови, що використовується для спілкування між носіями різних мов в умовах обмежених соціальних контактів.

Загалом, англійською в ЄС сьогодні може спілкуватися більш ніж половина європейців — 51 % (для порівняння: в Україні, за даними Інституту соціології НАН, тільки 1,3 % населення). Вона плано-мірно поширюється через мовну політику

Євросоюзу: її вивчають 90 % школярів, починаючи з молодшої школи.

Варто артикулювати, що піднятися на новий рівень дозволяє звернення до методологічних і концептуальних напрацювань у царині мовної політики Європейського Союзу. Отримання статусу європейської держави передбачає підтримку деяких норм західного суспільства, одна з яких — знання громадянами ЄС двох іноземних мов, окрім рідної. Зокрема, у громадян ЄС зросло розуміння того, що зростання рівня економічної, соціальної та культурної інтеграції вимагає більшого рівня лінгвістичної гармонії. На досягнення цієї мети була спрямована політика у сфері навчання іноземним мовам, яку можна визначити як окремий напрям мовної політики ЄС. Сприяння вивченню іноземних мов у ЄС вже давно стало окремим напрямом діяльності Єврокомісії, що має свою назву — *Language Learning Policies*.

Європейська Комісія для внутрішніх потреб використовує три мови — англійську, французьку та німецьку. Англійська є робочою мовою Європейського Центрального Банку. Члени ж Європейського парламенту потребують перекладу багатьох документів на 24 мови, тому його робота є з самого початку багатомовною. Разом з тим, одна з цілей мовної політики полягає в тому, щоб кожен європейський громадянин володів двома іноземними мовами на додаток до їх рідної.

Перспектива домінування англійської мови в комунікативному полі ЄС вже сьогодні змусила європейських інтелектуалів свідчити про необхідність заохочення європейських громадян вивчати другу мову, яка не є мовою міжнародного спілкування. Вони запропонували концепцію *personal adaptive language*, суть якої полягає в тому, щоб кожна людина вивчила легку для засвоєння іноземну мову. Ця друга мова має бути близькою до її рідної, фактично запроваджується концепція другої рідної мови (*second mother tongue*), вивчення якої має розпочинатися в школі та тривати у вищому навчальному закладі. Вивчення цієї

мови має супроводжуватися вивченням історії, культури та літератури народу, який цією мовою говорить.

«Стратегія розвитку України 2020» включає в себе реалізацію програми «Україна speaking» під керівництвом руху Go Global. (National Foreign Language Learning and Promotion Initiative), яка визначає вивчення англійської мови одним із пріоритетів стратегії розвитку». Go Global — це громадська ініціатива з вивчення й популяризації іноземних мов, що має на меті поліпшення євроінтеграції українського населення та включення його у глобалізаційні процеси в цілому. Її заснували на початку 2015 р., і сьогодні до її складу входять понад 20 партнерських організацій. Серед них — посольства, державні органи центральної влади, міжнародні компанії, культурні центри, мовні школи й аналітичні центри.

E-twinning навчальна програма Європейського Союзу для загальноосвітніх навчальних закладів — це потужний стимул для вивчення іноземних мов і покращення рівня використання ІТ-технологій. У рамках програми учні шкіл також тренують навички лідерства та отримують досвід створення спільних проектів. Окрім цього, вони дізнаються про культуру інших країн Європи.

У рамках «Україна speaking» з метою покращення мовленнєвої компетенції та навчання населення англійською мовою планується:

- залучення до навчального процесу у вищих носіїв англійської мови;
- збільшення кількості годин іноземної мови та дисциплін, що викладатимуть англійською;
- внесення змін до законодавства, де буде визначено перелік педагогічних, наукових та науково-педагогічних посад в установах, які вимагають володіння англійською мовою;
- запровадження поетапної сертифікації вчителів іноземних мов відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти;

- вивчення, викладання й оцінювання англійської мови, що відбуватимуться за європейськими стандартами GEFR (The Common European Framework of Reference);
- організація на базі вищих навчальних закладів курсів із вивчення англійської мови, створення літніх розмовних таборів і клубів;
- введення англійської мови в базову програму іспитів вищів усіх рівнів акредитації;
- збільшення контенту інформації англійською на телебаченні, радіо, в Інтернеті, а також у громадських місцях — транспорті, закладах харчування тощо;
- запровадження освітніх теле- й радіопрограм із вивчення англійської;
- організація фахових конкурсів, олімпіад з англійської мови.

Крім того, впродовж п'яти років, Британська Рада проводить курси вивчення професійної англійської мови для державних службовців України. Відповідно до потреб та запитів державних службовців Британська Рада розробила спеціальні навчальні програми з урахуванням специфіки діяльності — юридичної, освітньої та міжнародної.

Важливим аспектом є те, що мовна політика України, крім вище перерахованих сфер, має реалізуватися також в андрагогічній моделі навчання, яка складається зі свідомого прагнення людини до самореалізації, самостійності, самоуправління. До андрагогічних принципів належать пріоритет самостійного навчання; принцип спільної діяльності, ґрунтування на досвіді того, хто навчається, індивідуалізація; системність, контекстність, актуалізація результатів; ефективність навчання, розвиток освітніх потреб, усвідомлюваність навчання.

Таким чином, чи стане англійська мова одним із інструментів інтеграції комунікативного простору України до ЄС і чи ми піднімемося на значно вищий рівень у своєму розвитку, залежить від багатьох факторів, зокрема від нас з вами.

Ми ж, як практики, можемо надати певні рекомендації щодо імплементації мовних програм, вони є наступними:

- ініціювати громадську дискусію (проведення конференцій, форумів, конгресів і т.д.) щодо проблеми подолання лінгвістичної ізоляції України від ЄС;
- реалізувати у навчальних планах принцип CLIL (Content and Language Integrated Learning), який означає викладання одного предмета різними мовами, приділяючи увагу як розвитку професійних знань, так і рівню володіння мовою;
- запровадити курси поглибленого знання іноземної мови в межах отриманої спеціальності (English for Specific Purposes);
- за прикладом країн-членів ЄС внести зміни в Національну доктрину розвитку освіти, де буде зазначена обов'язковість вивчення не менше двох іноземних мов;
- сприяти розвитку європейської системи тестування та визначення рівня знань іноземної мови;
- публікувати аналітичні, довідкові, статистичні, тематичні видання та дослідження, з метою якомога повного забезпечення та поширення інформації для ухвалення рішень на регіональному, національному та наднаціональному рівнях.

І насамкінець, викладаючи англійську мову на Кафедрі іноземних мов на різних спеціальностях, ми завжди проводимо певне опитування як серед студентів, так і серед випускників магістерського факультету денної підготовки щодо їх бачення поставленої проблеми. Актуалізація ними власного досвіду з наступним його обміном сприяє, з одного боку, — підвищенню якості вивчення предмета, з іншого, — збагачує ідеями щодо вирішення найбільш проблемних питань у підготовці, й стає передумовою підвищення якості навчального процесу.

Література

1. *Commission Working Document. Report on the implementation of the Action Plan „Promoting language learning and linguistic diversity”* — Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/com554_en.pdf.

2. *Crystal D. English as a Global Language*, Cambridge University Press, 2003. — 212с.

3. *Англійська мова для державних службовців, задіяних у процесі Євроінтеграції.* — Режим доступу: <http://www.britishcouncil.org.ua/english-for-civil-servants>

4. *Богатирець В. Шляхи оптимізації підготовки державних службовців в Україні* Влада та управління // Зб. наук. праць. — Вип. 2. — Чернівці : Букрек, 2012. — С. 205-217

5. *Пелагеша Н. Lingua franca для глобального світу.* — Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/lingua_franca_dlya_globalnogo_svitu.html 2010

6. *Протасова Н.Г. Теоретичні основи навчання державних службовців у системі підвищення кваліфікації.* — К. : Вид-во УАДУ, 2000. — 160 с.

7. *Рік англійської мови, 2016.* — Режим доступу: <https://sites.google.com/site/deniintel/rik-anglijskoie-movi>

8. *Указ Президента України №641/2015 Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні.* — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/6412015-19560>

30.05.2017

УДК 35:316.77:341.1/8

Інформаційний простір Україна — ЄС: ціннісні орієнтири, історія та сучасність

Наталія Голованова,

аспірант,

Харківський регіональний інститут державного управління

Національної Академії державного управління при Президентіві України

Науковий керівник — *О. І. Крюков*, доктор державного управління, професор

Різні підходи до розуміння концепції інформаційного суспільства, сутності глобалізації, поняття медіапростору як такого, сутності поняття «європейський медіапростір». З'ясування картини ціннісних орієнтирів спільної інформаційної політики Європи та України важливе для уточнення цих понять, для напрацювання принципів інформаційної політики держав на сучасному етапі із певною перспективою у часі. Важливим є розуміння історико-філософських аспектів формування інформаційної політики в Україні та Європі.

Питання медіапростору та інформаційної політики, зокрема у просторі Україна — Європа досліджується у роботах Л. Абу-Лугодд, П. Адамса, Д. Аркілли, З. Баумана, Д. Белла, П. Бергера, Ж. Бодріяра, М. Бугайські, Е. Гідденса, Р. Дарендорфа, Ж. Дельоза, Ж. Дерриди, М. Дефлюера, Г. Зиммеля, Л. Григарея, М. Кастельса, Р. Куденхова-Калергі, Ж. Лакана, Г. Лассвела, С. Леша, В. Ліппмана, Т. Люка, Р. Робертсона, Д. Ронфелда, Е. Россі, А. Спінеллі, М. Уотерса, М. Фезерстоуна, Р. Шведа, К. Шорома, М. Фуко та ін., вітчизняних науковців С. Грицай, В. Дзюндзюка, В. Ільганасвої, О. Крюкова, Т. Перги, Г. Почепцова, І. Тодорова та ін.

Метою цієї статті є визначення ціннісних орієнтирів інформаційної політики України — ЄС.

Триває формування нового базового медіапростору — реаловірту, багатовимірного світу. Медіапростір усуває всі традиційні обмеження фізичного простору, скасовує будь-яку географічну віддаленість, розкриває перед людством унікальні інформаційні, освітні, наукові та культурні можливості, формуючи людину медійну і нову, медійну цивілізацію.

За ідеями Б. Андерсона, «новий світовий порядок» ґрунтується на «уявлених спільнотах». Постмодерні «неосвітотві порядки», згідно з ідеями Т. Люка, є прикладами віртуальних спільнот, яким притаманний настільки високий рівень гіперабстракції, що час руйнує історію, простір — реальність, а плин образів/інформації — соціальність. Паралельно відбувається перехід від «реальної політики», яку здійснювали нації-держави в «історичному просторі», до гіперреальної політики, яку втілюють під- і понаднаціональні колективні актори в постісторичному «кіберпросторі». «Модель» передуює гіперреальному, гіперреальне «анулює» реальність. Твори Ж. Дельоза, Ж. Деррида, Л. Григарея, Ж. Лакана та М. Фуко перемістили наголос із закритої ідентичності на неясність і відмінність. Втрату фіксованих ідентичностей, що деякі члени Франкфуртської школи сприйняли за ознаку занепаду, інші витлумачили за передвісника нової форми суспільства. Західна цивілізація опинилася перед подвійним

викликом: ззовні — гібридизація західної культури внаслідок руху людей і символів із африканських, азійських та інших «орієнтальних» джерел, усередині — криза модерності в західній думці завдяки знакам споживацької культури [10, с. 25–31, 42–46].

Такі закономірності відбиваються, зокрема, у європейському медіапросторі, в тому числі просторі Україна — ЄС, і мають втілюватися у законотворчій сфері.

Генеза європейської єдності втілена у творах П. Дюбуа, Д. Аліг'єрі, М. де Бетюн, В. Пенна, Дж. Бейлєрса, Шарля Сен-П'єра та ін. Концепціями євроінтеграції стали федералізм, функціоналізм, неофункціоналізм, транзакціоналізм, теорія інтерговернменталізму. Основоположником нової концепції миру став І. Кант, автор «Проекту вічного миру».

Ідея європейської єдності реалізовувалася у кілька етапів. 20–40-і роки ХХ ст. Р. Куденхов-Калєргі у книзі-маніфєсті «Пан-Європа», 1923 р., виклав принципи імплементації цієї ідеї: переведення ресурсів під колективний контроль; подолання протистояння між Німеччиною та Францією та ін.

В 1933 р. була запропонована нова програма пан-європейського союзу.

Після 40-х років ідея європейської єдності втілилася у «Плані Тард'є». Друга світова війна відродила ідею «єдиної Європи» (А. Спінеллі, Е. Россі, У. Черчїлл); після війни почалося втілення ідеї за принципом наднаціональності Ж. Моне: «саме люди є істинною основою цивілізації». Теперішній час ознаменував утворення єдиної культурної спадщини (міфи, символи, вартості).

Основні витоки інтеграції по-європейськи:

- впорядкований індивідуалізм, сформований римським правом;
- особиста свобода;
- специфічний характер господарювання;
- протиріччя між приватною власністю та партикуляризмом.
- колективне управління;

- об'єднуючий фактор європейської ідентичності;
- політична система — «картель еліт» (Р. Дарендорф);
- ставка на науку і технології (сім рамкових програм, створення єдиного європейського наукового простору).

Причинами проблемності збереження європейської ідентичності (за (Р. Шведом, К. Шором, П. Бергером, Р. Дарендорфом, У. Беком) є: процес подальшого розширення Євросоюзу; зміни загальної світоустрою та світооблаштування, формування нового світопорядку; формування інформаційного суспільства; потреба альтернативних орієнтирів; зростання рівня масових міграцій людей; масова культура та ін.

З огляду на зазначені виклики у формуванні інформаційної політики ЄС та Рада Європи спираються на ціннісні принципи New Public Governance: не ізольований, а партнерський характер процесу прийняття рішень; розподілена відповідальність; скоординовані та інтегровані цілі та завдання; критерій успіху — не результат, а процес; ключовий атрибут — не професіоналізм, а чутливість; орієнтири: мережі, інтеракції, взаємодія, колективні дії, взаємовідповідальність, відкритість, підзаконність, діалог, керованість, довіра, розмаїття мов, зорієнтованість на консенсус [9, с. 115–119].

В Угоді про асоціацію Європейський Союз та Україна заявили про взаємну повагу до спільних цінностей, серед яких особливо важливі: демократичні принципи; верховенство права; ефективне управління; права людини; засадничі свободи. Є прагнення зберегти розмаїття європейських культур, толерантність, свободу особистості, вирішити проблеми (ксенофобія, національні меншини, нетерпимість, навколишнє середовище, наркотики, злочинність, зовнішня агресія) та підтримати реформи у країнах ЄС. Такі цінності були заявлені у всіх документах 1991–2017 рр., прийнятих Радою Європи щодо України, починаючи

з Декларації Ради Європи щодо України від 02.12.1991 р., у якій був зазначений демократичний характер референдуму стосовно незалежності України [13].

У Спільній програмі ЄС та РЄ «Зміцнення інформаційного суспільства в Україні» 2015 р. сформульовано шляхи до покращення свободи, різноманітності та плюралізму медіа, сприяння ефективності системи захисту персональних даних, відкритий, всебічний і сталий підхід до управління Інтернетом, що ґрунтується на правах людини і ставить людину в центр уваги. Також програма містить План дій з лібералізації ЄС візового режиму для України.

Діяльність Ради Європи, членом якої Україна стала після приєднання до Статуту РЄ 9.11.1995 р., включає розвиток міжнародно-правового регулювання інформаційної сфери [3–5; 11; 12; 15; 16].

В умовах глобалізації постає важливість питання гнучких підходів, перегляду стилю публічної політики у всіх сферах як на рівні країн, так і на рівні регіональному (наприклад, ЄС) та глобальному. Можна виділити чотири основні конкуруючі регуляторні механізми у кіберпросторі: національно-правове регулювання сфери телекомунікацій; саморегулювання на рівні окремих компаній чи корпорацій; двосторонні угоди між ЄС та його країнами — членами із США або між окремими компаніями; багатосторонні переговорні платформи, наприклад, ОЕСР, ICANN, СОТ, ООН [4; 5, с. 53–54].

Розглядаються такі варіанти регулювання медіа: доктрина абсолютної свободи: відкидає ідею регулювання медіа взагалі; саморегулювання; закритий клуб чи інституційна модель, побудована за принципом «зверху-донизу» (Організація економічної співпраці та співробітництва (ОЕСР), Великої вісімки (G8), СОТ); інституційний підхід: окремі ініціативи ООН та концепція «космополітичної демократії» [14, с. 113].

У жовтні 2014 р. в Києві відбулася презентація спільного проекту ЄС та РЄ «Зміцнення інформаційного суспільст-

ва в Україні». Медіареформи є одним із зобов'язань України перед Європейським Союзом у рамках виконання Угоди про асоціацію, що була ратифікована сторонами у вересні 2014 року.

Всі документи, які приймаються на рівні ЄС щодо медіапростору, зокрема Інтернету, за керівні принципи мають такі акценти щодо захисту прав людини: доступ і недискримінація, свобода вираження думок та інформації, зібрання, об'єднання та участь, приватне життя та захист даних, освіта та грамотність, діти та молодь, ефективні механізми правового захисту [5, с. 172, 195–202].

Серед найбільш важливих спільних проектів у межах Рамкової програми співробітництва (РПС) України з РЄ та ЄС 2014–2017 рр. є проект «Свобода медіа в Україні». Поняття «свобода медіа» є одним із базових у визначенні наявності «свободи думок». В 2014–2017 рр. в Україні впроваджено дії щодо:

- забезпечення прозорості медіавласності;
- мовлення територіальних громад;
- суспільного мовлення;
- цифрового мовлення;
- заходів з питань інформаційної безпеки.

Дані щодо прозорості медіавласності були подані ліцензіатами вже двічі — 27.09.2016 р. і 20.04.2017 р. 22.12.2016 р. за № 5582 у Верховній Раді зареєстрований Проект Закону про засади діяльності мовлення територіальних громад в Україні. 2017 р. в Україні вже створені пілотні проекти мовлення територіальних громад у Сумській та Херсонській областях. У серпні 2017 р. розроблено «Покрокову інструкцію» організації мовлення громад. Мовлення громад діє на базі громадянського суспільства та участі суспільства. Воно незалежне від державної влади, в тому числі місцевої, і створюється шляхом добровільного об'єднання, діє із суспільною метою, а не заради приватної вигоди, забезпечує громадам доступ до інформації та надає право голосу, сприяє дискусіям на рівні громад, обміну інфор-

мацією та знаннями, допомагає приймати суспільно важливі рішення. На цих засадах працює мовлення територіальних громад у Європі [7].

Суспільні ЗМІ відіграють особливу роль з точки зору реалізації права на пошук, отримання інформації та надання різноманітного та високоякісного контенту, сприяючи соціальній згуртованості, розвиткові міжкультурного діалогу та взаєморозумінню. Це засвідчують і низка документів Ради Європи щодо суспільного мовлення [8], і перші кроки розбудови суспільного мовлення в Україні [6]. Впровадження та розвиток цифрового телебачення у Албанії, Сербії, Румунії, Хорватії, Боснії та Герцеговині, Польщі, Молдові свідчать про суспільну природу цифрового дивіденду [16].

Окремими напрямками роботи України 2015–2017 рр. є підвищення обсягу пісень українською мовою на радіо, частки передач європейського та українського виробництва на ТБ, а також мовлення в зоні АТО [6].

6–7 червня 2017 р. у Києві на експертному семінарі «Європейські практики щодо інформаційної безпеки: законодавчі інновації та особливості імплементації» були обговорені Доктрина інформаційної безпеки України, 2017 р., Резолюція Європейського Парламенту від 23 листопада 2016 про стратегічні комунікації ЄС для протидії пропаганді проти нього третіми сторонами (2016/2030(INI) та досвід європейських країн з питань безпеки. Проголошено пріоритети державної політики в інформаційній сфері [4, с. 11–14].

Проблемами вироблення сучасної інформаційної політики України, а значить, впровадження базових цінностей, є: брак універсальності підходів, їх антропоцентричної та когнітивної складової, низькі просвітницькі та духовні стандарти як база законотворчості, мінімізована вага особистості в державі, неоднозначна політика щодо мов меншин, слабка кадрова політика й мінімальна роль у виробленні рішень спільноти вчених, митців, експертів, громади.

Недостатнє спирання на історичні витоки української державності як такі. Україна здатна втілити у європейському медіапросторі ті вічні цінності, які їй притаманні з часів Київської Русі. Адже особливостями саме філософії Київської Русі є синкретизм, різноманітність підходів і поліфонія, кордоцентризм і любовмудріє, ерусалимоцентризм [1, с. 14–65; 2, с. 67–125].

За умов негарздів економічної глобалізації (надвиробництво, надспоживання, фіктивні гроші) і такої загрози, як воєнна експансія, Україна мусить виробляти політику з урахуванням цих загроз.

У формуванні інформаційної політики ЄС та Рада Європи спираються на принципи New Public Governance, на цінності, заявлені у законодавчих актах і джерелах «м'якого» права.

В 2014–2017 рр. Україною спільно с РЄ та ЄС впроваджено дії щодо вдосконалення європейського та зокрема українського медіапростору.

Україна останніми роками зазнала втрати конкурентоспроможності. Є проблеми вироблення державної інформаційної політики, бракує спирання на історичної витоки держави. Є проблеми збереження європейської ідентичності як такої.

На порядку денному стоїть універсальне міжнародно-правове регулювання Інтернету, кіберпростору, медіапростору. Потрібні підходи й методи постнекласичних наук, потрібна побудова єдиного європейського простору, з урахуванням простору світового.

Література

1. Горбач Н. Специфіка української філософії. — Львів : Каменяр, 2006. — 216 с.
2. Горський В. Біля джерел. — Київ : ВД «Києво-Могилянська академія» — 2006. — 262 с.
3. Договори та конвенції Ради Європи, ратифіковані Україною [Електронний

ресурс]. — Режим доступу: <http://www.coe.int/ru/web/conventions/search-on-states/-/conventions/treaty/country/U>

4. *Європейські практики щодо інформаційної безпеки: законодавчі інновації та особливості імплементації* // Матеріали семінару, 6-7.06.2017 р., проект Ради Європи «Зміцнення свободи медіа та створення системи Суспільного мовлення в Україні». — Київ, 2017. — 55 с.

5. *Інтеграція України в європейське інформаційне суспільство: виклики та завдання*; упоряд. і заг. ред. А. В. Пазюк. — Київ, 2014. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://rm.coe.int/1680599369>

6. Інфографіка [Електронний ресурс] // Сайт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. — Режим доступу: <https://www.nrada.gov.ua/category/infografika/>

7. *Мовлення громад в Україні: можливості для розвитку* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://rm.coe.int/16806a6732>

8. *Суспільне мовлення* // Збірник документів Ради Європи. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://rm.coe.int/native/1680706eb2>

9. *Телешун С. Публічна політика* / Телешун С. О., Ситник С. В., Рейтерович І. В., Пухкал О. Г. — К.: НАДУ, 2016. — 340 с.

10. *Фезерстоун М., Леш. С. Глобалізація, модерність і опросторовлення суспільної теорії* // Глобальні модерності; за ред. М. Фезерстоуна, С. Леша та Р. Робертсона. — Київ: Ніка-Центр, 2013. — 400 с.

11. *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms,*

1950 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

12. *Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, 1981* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/108>

13. *Full chronology of EU-Ukraine relations* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/eu_ukraine/chronology/index_en.htm

14. *Raboy M. Media and Democratization in the Information Society* [Електронний ресурс] / M. Raboy // *Communicating in the Information Society*, edited by Bruce Girard and Sean O Siochru. — Geneva: UNRISD, 2003. — P. 113. <https://rm.coe.int/1680599369> [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/httpNetITFramePDF?ReadForm&parentunid=26BE21C65B15A339C1256E550056A85F&parentdoctype=documentauxiliarypage&netitpath=80256B3C005BCCF9/\(httpAuxPages\)/26BE21C65B15A339C1256E550056A85F/\\$file/raboy.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/httpNetITFramePDF?ReadForm&parentunid=26BE21C65B15A339C1256E550056A85F&parentdoctype=documentauxiliarypage&netitpath=80256B3C005BCCF9/(httpAuxPages)/26BE21C65B15A339C1256E550056A85F/$file/raboy.pdf)

15. *Recommendation Rec(2004)15 of the Committee of Ministers to member states on electronic governance («e-governance»), 2004* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.coe.int/t/dgap/goodgovernance/Activities/Key-exts/Recommendations/00Rec_2004_15e-gov_en.asp

16. *Recommendation CM/Rec(2007)3 of the Committee of Ministers to member states on the remit of public service media in the information society, 2007.*

30.05.2017

УДК 351:341.23

Механізми забезпечення адаптації законодавства України до вимог Європейського адміністративного простору

Оксана Прилипчук,
аспірант,

Харківський регіональний інститут державного управління
Національної Академії державного управління при Президенті України
Науковий керівник — *А. О. Кузнецов*, кандидат державного управління, доцент

Більше 20 років тому Угодою про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським співтовариством та його державами-членами від 14 червня 1994 року було визначено пріоритетні сфери адаптації законодавства. Однак, на жаль, за усі ці роки Україні так і не вдалось досягнути належного рівня гармонізації та інтеграції європейських принципів і стандартів у вітчизняні нормативно-правові акти, що призводить до недосконалого рівня правової системи країни та фактичного невиконання вимог сьогодення для досягнення Україною головної мети останніх років — вступу до Європейського Союзу.

Саме тому стратегічним курсом політики України в контексті її інтеграції до Європейського Співтовариства передбачено необхідність здійснення суттєвих інституційних змін, адаптація національного законодавства з європейським, модернізація існуючих систем державного управління та місцевого самоврядування, адаптація підходів до управління публічними інституціями до сучасних європейських стандартів.

Необхідність проведення комплексного дослідження питань, пов'язаних з проце-

сом державного управління адаптацією національного законодавства до законодавства Європейського адміністративного простору (*acquis communautaire*), зумовлена, насамперед, триваючим процесом європейської інтеграції України. Здійснення реформ у всіх сферах суспільного життя відповідно до європейських вимог і стандартів, які продовжують бути більш привабливими, якісними та ефективними, потребує як мобілізації внутрішніх резервів, так і залучення досвіду адаптації національного законодавства до надбань Європейського адміністративного простору (*acquis communautaire*), набутого державами-членами Європейського Союзу.

Теоретико-методологічні засади державного управління, які стали основою дослідження впливу європейського врядування на європеїзацію державного управління в Україні, сформовані в працях: Г. Атаманчука, В. Бакуменка, В. Бодрова, Т. Василевської, Р. Войтович, Л. Гаєвської, В. Голубь, Н. Гончарук, Ю. Ковбасюка, В. Муравйова, В. Корженко, Я. Радиша, Є. Ромата, А. Семенченка, С. Серьогіна, Г. Ситника, А. Кузнецова, С. Телешуна, В. Мартиненко, Н. Мельтюхової, О. Коротич, В. Удовиченка та

зарубіжних науковців Т. Верхайєна, Г.-Г. Гернфельда, Я. Гонцяжа, М. Гурки, А. Іссона, Г.-Д. Кушеля, Р. Лукаса, К. Маніюкаса, Л. Меткафа, П. Моргоса, А. Новак-Фара, Ж. Фурньє.

Значний науковий інтерес також становлять праці зарубіжних учених: С. Андерсена, Й. Баха, Т. Боржель, К. Деммке, Б. Колер-Кох, Д. Лемкуля, А. Маршала, Д. Мейєра, А. Моравчика, К. Нілла, Д. Ользена, К. Радаеллі, Т. Ріссе, А. Толлер, Г. Фалкнера, в яких розглядається теорія європеїзації як вплив європейської інтеграції на національні правові системи та системи державного управління, що є важливим компонентом теоретичних засад державного управління адаптацією національного права до права Європейського Союзу.

Разом з тим, незважаючи на значний науковий інтерес до окресленої проблеми, дослідження процесу євроінтеграції та його впливу на національну систему державного управління, питання, пов'язані з дослідженням механізмів адаптації законодавства України до вимог Європейського адміністративного простору, недостатньо повно відображені в наукових працях. А з врахуванням того, що в Україні механізми реалізації адаптації законодавства до вимог Європейського Союзу, що існують, не є ефективними та результативними, виникає потреба в їх вивченні та виробленні нового підходу щодо їх впровадження.

Метою статті є аналіз стану адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Питання реформування національного законодавства постало перед Україною з моменту проголошення її незалежності у 1991 році. Зрештою, у 1996 році було прийнято Конституцію України, у якій було закріплено положення про те, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними

принципами і нормами міжнародного права (стаття 18) [4]. Нашій державі, як новоствореній, для того щоб виступати рівноправним членом у міжнародних відносинах, зокрема у відносинах з країнами Європейського Союзу, необхідно тримати курс на європейську інтеграцію. Найважливішим чинником такої інтеграції є адаптація вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу.

При цьому важливою складовою механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є розуміння системності та ідеології побудови правової системи в цілому. Так, важливо пам'ятати, що особливістю Європейського права є те, що воно виникло та активно розвивається на підвалинах як континентального, так і загального права. Для прикладу, питанням забезпечення прав та свобод людини в рамках Ради Європи займається Європейський суд з прав людини. В своїй діяльності останній поєднує елементи як континентального, так і загального права, що проявляється в активному використанні правила прецеденту [2].

Зокрема, зазначимо, що хоча в праві Європейського Союзу і відсутнє загальноприйняте для України поняття «законодавство», акти ЄС все ж можна поділити на законодавчі та ті, які не мають загальнообов'язкової сили. Визначають, що акт є законодавчим, якщо він: а) за юридичною формою ухвалений як регламент, директива або рішення, що має юридично обов'язкову силу; б) прийнятий Європейським Парламентом або Радою; в) прийнятий з дотриманням законодавчої процедури (звичайної або спеціальної) [3].

Поширеною є думка, відповідно до якої підписання європейських договорів є однією з найважливіших складових механізму адаптації законодавства країни до законодавства Європейського Союзу. Це дійсно є правильною позицією за умови, що положення підписаних та ратифікованих договорів будуть належним чином імплементовані в національне законодавство. Проте важ-

ливо пам'ятати, що європейські договори не містять загальних положень щодо адаптації національного законодавства до законодавства ЄС протягом визначеного періоду. Лише деякі договори містять декілька конкретних вимог зі сфери адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу. До того ж основна відмінність між законодавством Європейського Союзу і національним законодавством держав-членів ЄС полягає в тому, що, як правило, на рівні ЄС немає законів, а є лише директиви, які стосуються конкретних юридичних сфер і мають бути виконані за допомогою національного законодавства.

Проте ми приєднуємось до правової позиції, згідно з якою помилково вважати, що під час підготовки законопроектів та інших проектів нормативно-правових актів, спрямованих на адаптацію законодавства України до надбань Спільноти (*acquis communautaire*), необхідно враховувати лише директиви ЄС, а всі інші джерела права ЄС залишати поза увагою. На думку Гарячої Ю. П., така ситуація складається через те, що тлумачення терміна «*acquis communautaire*» у вітчизняній літературі та застосування його на практиці можна зробити висновок, що, незважаючи на досить правильне його визначення у вітчизняному законодавстві, означене поняття має в Україні вужчий зміст, ніж його зарубіжний аналог, що, безперечно, негативно впливає на якість процесу адаптації в Україні в цілому [1]. Потрібно зазначити й те, що ЄС рідко встановлює абсолютний рівень правових стандартів. Здебільшого його директиви гармонізують конкретні питання законодавства шляхом встановлення мінімальних стандартів, які знаходяться посередині між нормами держави-члена з найвищим рівнем регулювання і держави-члена з найнижчим рівнем регулювання. Тому будь-яка стратегія наближення законодавства третіх країн, включаючи Україну, до законодавства ЄС повинна враховувати цю особливість системи права ЄС [6].

Вироблення якісного та дієвого механізму державного управління процесом адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу на пряму пов'язане не тільки із власне досягненням кінцевої мети — набуття статусу члена Європейського Союзу, а й зобов'язаннями, які взяла на себе Україна під час підписання Угоди про асоціацію. Зокрема, стаття 475 Угоди зазначає, що планується здійснення постійного моніторингу, який включає оцінку наближення законодавства України до права Європейського Союзу, як це визначено в Угоді, в тому числі аспекти виконання та впровадження. Результати заходів з моніторингу, у тому числі оцінки наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу, обговорюються у всіх відповідних органах, створених відповідно до Угоди.

Загалом, варто зазначити, що у переважній більшості складність досягнення мети адаптаційного процесу пов'язана з об'єктивною причиною тривалості даного процесу та суб'єктивної причини неможливості завершення даного процесу в Україні, зважаючи на складну політичну та економічну ситуацію. З цього приводу Яковюк І., спираючись на праці Євглевської О., слушно вказує, що процеси адаптації є проявом динамічного — на відміну від «звичайного» умовно статистичного, еволюційного — виміру права, способом реалізації ще однієї (на додаток до основної — регулюючої) функції права, а саме — його модернізуючої функції, що з новою силою актуалізувалась на новому витку суспільного прогресу [7].

Підсумовуючи, хотілось би ще раз наголосити на тому, що ефективний та дієвий процес адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу можливий лише за умови розробки та дотримання реально-го спільного для усіх ланок державного управління плану дій. Звісно, що Україна не стоїть на місці і певні кроки на зближення із європейським співтовариством нею вже зроблені. Про це, серед іншого, свідчать позиції видатних науковців, які

зазначають, що розвиток, зокрема адміністративного права, останнім часом є досить бурхливим, доказом чого є ведення у правовий обіг нової термінології, яка не тільки збагачує правову доктрину, а й сприяє розширенню правового регулювання суспільних відносин, підвищує значення права в сучасному суспільстві та сучасній державі [5, 6].

Окрім того, важливо пам'ятати, що усї дії та намагання України будуть марними, якщо загальний рівень правосвідомості не буде змінено. Тому не менш важливим питанням, яке потребує негайного вирішення, є підвищення розуміння соціальної цінності права, його престижу в суспільстві, ефективності механізму реалізації та захисту прав і свобод людини.

Література

1. *Гаряча Ю.П.* Механізми державного управління адаптацією національного законодавства до надбань спільноти (acquis communautaire) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Ю.П. Гаряча ; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. — К., 2014. — С.10.
2. *Гудов Я.* Європеїзація українського права як чинник світового розвитку // Вісник Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. — 2010. — №83. — С. 87-91.
3. *Кашкин С.Ю.* Европейский Союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями / С.Ю. Кашкин. — М. : ИНФРА-М, 2008. — С. 149–150.
4. *Конституція України: прийнята 28 червня 1996 р.* / Офіційне видання. — К. : Міністерство юстиції України, 2006. — 124 с.
5. *Мельник Р.* Сучасна адміністративно-правова доктрина та управлінська термінологія: як узгодити їх між собою? // Юридична Україна. — 2010. — №5. — С. 41.
6. *Чумакова Н. В., Хмара С. М., Олесіч Н. Є., Дучкіна Ю. В., Петера В. Л.* Адаптація нормативно-правових актів з охорони праці до вимог законодавства Європейського Союзу : пос. з нормотворення. — К. : ДУ «ННДІПБОП», 2014. — С. 29.
7. *Яковюк І.* Адаптація і гармонізація законодавства в умовах інтеграції: проблема співвідношення // Вісник Академії правових наук України. — 2012. — № 4. — С. 31.

30.05.2017

УДК 378.147 (100)

Програми «Два дипломи» як форма інтернаціоналізації сучасного університету

Панченко Сергій,

доктор технічних наук, професор, ректор,

Каграманян Артур,

кандидат технічних наук, доцент, проректор,

Кравченко Олена,

кандидат історичних наук, доцент

Український державний університет залізничного транспорту

За останні роки в Україні набула поширення тенденція до активного співробітництва між вітчизняними та закордонними вищими навчальними закладами. Цьому процесу значною мірою сприяли зміни в українському законодавстві, зокрема прийняття Закону України «Про вищу освіту» 2014 р. та Постанова Кабінету Міністрів від 12 серпня 2015 р. № 579 «Про затвердження Положення щодо порядку реалізації права на академічну мобільність». Згідно з цими документами до напрямів міжнародної співпраці вищих навчальних закладів відноситься створення спільних освітніх і наукових програм з іноземними вищими навчальними закладами, науковими установами, організаціями (розділ XIII, ст. 75,

п. 7) [1]. Навчання вітчизняних та іноземних учасників освітнього процесу може передбачати отримання випускниками документа про вищу освіту партнерського навчального закладу, а також спільних/подвійних документів про вищу освіту вищих навчальних закладів (наукових установ) — партнерів за узгодженими освітніми програмами, що включають програми академічної мобільності [2].

Отже, ці зміни дали можливість запровадити таку форму партнерства, як спільна підготовка бакалаврів і магістрів, що знайшло своє втілення у програмах «Два дипломи» або «Подвійного диплома», які є важливою формою інтернаціоналізації сучасної університетської освіти. Інтернаціоналізація освіти — це насамперед

інтеграція міжнародних, міжкультурних і глобальних компонентів до мети, функцій чи процесу набуття вищої освіти; залучення до цього студентів, співробітників та викладачів [3, с. 14].

Проблеми інтернаціоналізації вищої освіти активно обговорюються в університетському середовищі, цій темі присвячені публікації у вітчизняних та закордонних наукових і навчальних виданнях [3–7]. Інтернаціоналізація набула глобальних масштабів: за межами своєї країни навчається близько 5 млн студентів (2014 р.) [7, с. 134]. Формами інтернаціоналізації є мобільності/обміни викладачами та студентами, створення міжнародних кампусів (філій), впровадження програм подвійних дипломів. М. Дебич наводить узгоджені визначення програм спільних/подвійних ступенів:

- спільний ступінь (Joint degree — JD): програма, яка викладається в двох або більше закладах вищої освіти, завершується видачею одного диплома з логотипами усіх закладів — партнерів (або їх кваліфікаційних органів) тим особам, які успішно завершили програму;
- подвійний ступінь (Double degree — DD): програма, яка викладається в двох або більше закладах вищої освіти, завершується видачею кількох дипломів (можливо, по одному з кожного закладу — партнера або їх кваліфікаційних органів) тим особам, які успішно завершили програму;
- багато ступенів (множинний ступінь або мультиступінь) (Multiple degree — MD): програма, яка викладається в трьох або більше вузах, що призводить до видачі кількох дипломів (принаймні, трьох) можливо по одному з кожного закладу — партнера (або їх кваліфікаційних органів) тим особам, які успішно завершили програму;
- спільна програма (Joint programme — JP): програма пропонується спільно двома або більше закладами вищої освіти незалежно від ступеня

(спільний, подвійний або мультиступеневий) тим особам, які успішно завершили програму [4, с. 253].

Участь у спільних програмах передбачає одночасне/паралельне навчання студента у двох ВНЗ. При цьому за програмою «Два дипломи» (подвійний ступінь) кожен університет-партнер має свою програму навчання, максимально узгоджену, а студент доздає дисциплінарну різницю. Передбачається виконання одного дипломного проекту, який захищається у кожному університеті окремо. У результаті успішного навчання випускник отримує два дипломи: українського ВНЗ державного зразка та диплом партнерського університету, який визнається в Європі. Програма «Подвійного диплома» передбачає, що в материнському університеті студент навчається за обраною спеціальністю, а у партнерському закладі — за запропонованою спільною програмою. У такому випадку частина кредитів, яку студент отримує в рідному університеті, зараховується закладом-партнером.

Практики подвійних дипломів з'явилися у 1970-х роках, найчастіше у прикладних дисциплінах (управління або інженерія). Ця форма інтернаціоналізації найчастіше використовується у п'яти країнах: Франція, Китай, Німеччина, Іспанія, США [7, с. 139].

У залежності від програми подвійного дипломування навчання відбувається *очно* (як правило, перший семестр студент перебуває в материнському університеті, другий — у закладі-партнері, третій семестр присвячений переддипломній практиці та підготовці до захисту дипломного проекту/роботи) або *дистанційно* (через платформу e-Learning) з виїздом наприкінці першого року навчання на 2–4 тижні для складання іспитів (різниця у програмах). Освітній процес ведеться мовою країни ВНЗ або англійською мовою, іноді з використанням кількох мов (за деякими програмами за бажанням студента також можливе навчання російською мовою).

Захист дипломного проекту/роботи може бути організований у різний спосіб: 1) студент захищає диплом вдома, а потім виїжджає до партнерського закладу для складання державного іспиту та захисту диплома (такий механізм передбачений програмами «Два дипломи»); 2) викладачі партнерського університету приїжджають до України і беруть участь в комісії під час захисту диплома (отже, захист один, такий механізм притаманний програмі «Подвійний диплом»); 3) захист відбувається в скайпі без виїзду студента за кордон.

Програми подвійного дипломування сприяють удосконаленню навчальних програм університетів-партнерів, адаптації їх до європейських стандартів, обміну досвідом між викладачами та студентами, підвищують престижність ВНЗ на ринку освітніх послуг та конкурентоздатність випускників під час працевлаштування в Україні, а також визнання серед роботодавців Європейського Союзу. Серед переваг програм подвійних дипломів для студентів можна також виділити можливість практичного удосконалення іноземних мов, вивчення культурних і традиційних особливостей країни, різних аспектів ведення у ній бізнесу, набуття додаткового професійного та життєвого досвіду, ознайомлення з лабораторною базою закордонного університету, проходження практик. Крім того, вартість навчання є значно нижчою, ніж можливий виїзний повний курс за кордоном, графік навчання є максимально адаптованим під студента. За українськими студентами зберігається можливість навчатися за рахунок коштів державного замовлення, найкращі студенти бюджетної форми навчання отримують стипендію.

Найбільше поширення в Україні мають магістерські програми подвійних дипломів, яких переважно більше, ніж бакалаврських. Це пояснюється кількома чинниками. По-перше, бакалаврат в Україні триває чотири роки, в європейських країнах — переважно 3 або 3,5 роки. Вітчизняна магістратура триває 1,5

роки, закордонна — 1,5–2 роки. Різниця в бакалаврських програмах виявляється суттєва, й іноді значна за обсягом, й доходить відповідно до 50 %. По-друге, при контрактному (позабюджетному) навчанні виникає питання про збільшення сум оплати за навчання, що для українських студентів є важливим показником.

Програми «Два дипломи» можливо реалізовувати на безкоштовній основі в рамках ступеневої мобільності програми Еразмус+ або за домовленістю між партнерськими університетами. В останньому варіанті ВНЗ домовляються між собою про прийняття та обмін на конкурсній основі студентами, які звільняються від сплати організаційного внеску, а також забезпечуються безкоштовно студентським гуртожитком на один семестр.

Розробка програм подвійного дипломування покладається на випускні кафедри, важливу організаційну роль відіграють факультетські координатори, відділи міжнародних зв'язків.

Серед *недоліків/ризиків* програм подвійного дипломування на даному етапі бачимо, у першу чергу, односторонність процесу: зацікавленою стороною залишаються переважно українські ВНЗ, закордонні університети якоюсь мірою намагаються розширити свій студентський контингент. Для залучення іноземних студентів в програмах «Два дипломи» українським університетам необхідно розширювати перелік програм англійською мовою, працювати над покращенням побутових умов життя студентства відповідно до європейських стандартів. Участь у цих програмах українських студентів теж вимагає від них високого рівня володіння іноземними мовами (рівень B1–B2), хоча іноді партнерські університети зараховують студентів з рівнем A2 з умовою обов'язкового вивчення мови у процесі навчання. Отже, вступаючи на таку програму, треба мати кількарічну мовну підготовку на батьківщині.

Таким чином, «Подвійні дипломи» — це спільні програми українських та зарубіжних ВНЗ, які дають можливість

українським студентам навчатися в Європі та отримувати дипломи/подвійні ступені європейських університетів. Ці програми сприяють встановленню тісних міжкаcadемічних контактів, підвищенню конкурентоздатності випускників, адже сьогоdnішній ринок праці в Україні потребує не лише диплома з високими результатами оцінок, але й широкого світогляду, високих практичних навичок, знання іноземних мов. Досягненню цієї стратегічної мети і сприяють програми «Подвійного диплома».

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page5>.
2. Постанова Кабінету Міністрів України № 579 від 12.08.2015 «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність». Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248409199>
3. Степаненко І. Інтернаціоналізація як інструмент розвитку лідерського потенціалу університету : навч. посіб. / І. Степаненко, М. Дебич. — К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2017. — 44 с. — Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/Liderstvo/Internacionaliz_instrum_rozv_liders_Univ._Stepanenko-Debych_2017_44c.pdf
4. Дебич М. А. Механізми інтернаціоналізації: програми спільних/подвійних ступенів у європейському просторі вищої освіти / М. А. Дебич // Теор. та наук. метод. часопис «Вища освіта України». Темат. вип. «Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу». — 2015 р. — № 3, додаток 2. — С. 252–267. Режим доступу: https://ihed.org.ua/images/biblioteka/Analiz_dosvidu_internac%20VO_strategii_kulto-gum%20avtors-kolektiv_IVO-2015_130p.pdf
5. Хомерікі О. А. Основи теоретико-методологічного аналізу інтернаціоналізації вищої освіти в контексті соціологічного дискурсу / О. А. Хомерікі // Грані. — 2013. — № 11 (103). — С. 87–93.
6. Степаненко І. В. Філософсько-методологічні проблеми узгодження національного, загальноєвропейського і глобального у процесах інтернаціоналізації вищої освіти / І. В. Степаненко // Гілея : наук. вісник : зб. наук. пр. Філософські науки. — 2015. — Вип. 100. — С. 203–212.
7. Popowska M. Internacjonalizacja szkolnictwa wyższego — uwarunkowania i przejawy w świetle faktów i liczb / Magdalena Popowska // Horyzonty wychowania. — 2016. — Vol. 15. — № 35. — p. 131–154. DOI: 10.17399/HW.2016.153507. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/311915726_Internacjonalizacja_szkolnictwa_wyzszego_-_uwarunkowania_i_przejawy_w_swietle_faktow_i_liczb

05.10.2017

УДК 378.147.111

О перспективности применения мобильных технологий в дистанционной форме обучения

Александр Спольник,

доктор физико-математических наук, профессор,
заведующий кафедрой физики и теоретической механики,

Любовь Калиберда,

доцент,
Харьковский национальный технический
университет сельского хозяйства имени Петра Василенко

Дистанционное обучение активно развивается во всем мире. Этому способствует ряд объективных социально-экономических факторов. Например, даже для такой богатой страны, как США, развитие ДО во многом определяется дефицитом бюджета. Действительно, при ДО нет необходимости развивать систему общежитий (кампусов), аудиторную базу и т.п. Стоимость ДО, как правило, в несколько раз меньше, чем при дневной и даже заочной формах. Это способствует увеличению численности студентов, что в условиях сложившейся демографической ситуации в Украине очень важно для “выживания” вузов.

По мнению специалистов ЮНЕСКО, долговременной целью ДО является обеспечение прав каждого человека к равному доступу к информации и образованию. Для достижения этой цели необходима интеграция образовательных ресурсов как отдельной страны, так и стран всего мира. Так, например, в США в 1984 году был образован Национальный Технологический Университет (NTU), который к 1991 году превратился в консорциум из 40 университетских инженерных школ. Это позволило целевым образом подготовить

специалистов для корпораций-работодателей. Многие специалисты получили степень магистра. Опыт NTU был рекомендован в качестве модели международного электронного университета. Сегодня в США с помощью ДО обучаются более миллиона студентов. В Великобритании более 50 % программ, нацеленных на подготовку кадров в области управления на уровне магистров, используют методы ДО. В Европе лидирующие позиции в ДО занимает Британский Открытый Университет. Под термином “открытые университеты” подразумеваются университеты, использующие дистанционную форму обучения. Методами дистанционного обучения подготовлены тысячи преподавателей в странах с высокими темпами роста населения, например, в Ботсване, Коста-Рике, Нигерии, Танзании, Свазиленде, Пакистане, Таиланде.

Развитие дистанционного обучения в Украине происходит с большим отставанием от стран-лидеров. Официальное внедрение ДО с использованием современных информационно-коммуникационных технологий в стране началось в 2000 году [1]. К настоящему времени менее 10 % вузов Украины предлагают лицензированную

форму ДО. В то же время в мировой практике ДО уже прошло три этапа развития, а с 90-х годов по настоящее время находится на четвертом этапе. Этот этап характеризуется резким ростом количества и качества различных программных продуктов учебного назначения, появлением интерактивных методов с использованием видео-, телеконференций, спутникового телевидения, происходит интеграция стран в единое информационно-образовательное пространство.

Грядет пятый этап развития ДО. Этот этап будет базироваться на еще более революционных технологиях. Возможно, очень скоро появится искусственный интеллект: зарегистрирована компания, которая займется разработкой нейронной технологии — технологии, которая позволит человеку связываться с компьютером без физического взаимодействия. Есть большая вероятность появления технологии получения знаний прямой загрузкой в мозг. Трудно предположить, как это скажется на процессе получения знаний, но возможности дистанционных технологий, несомненно, вырастут. Уже стал актуальным вопрос, что делать с этими технологиями, какой эффект от их использования? Во многих странах сегодня стандартом является Smart education (умное обучение), способное обеспечить максимально высокий уровень образования, соответствующий задачам и возможностям современного мира. Проектом следующего десятилетия в европейской системе образования является создание Единого европейского университета (ЕЕУ) с общим деканатом, который будет сопровождать перемещение студентов от вуза к вузу. ЕЕУ будет осуществлять коллективный процесс обучения с помощью единого общего репозитория учебных материалов. Интеграция Украины в единую образовательную среду Европы невозможна без наличия в стране современной, широкодоступной электронной среды. В связи с этим, Министерством образования Украины разработан пилотный проект "Learning — SMART — обуче-

ние" [2]. Цель проекта — формирование качественно нового уровня образования за счет внедрения интерактивно-коммуникационных технологий. По сути, этот проект предполагает развитие ДО на базе современных технологий.

Сегодня в нашей стране имеются условия для быстрого развития ДО. Так, в Украине неуклонно увеличивается доступность компьютеров, мобильной связи и Интернета. Это означает улучшение доступности жителей к информационно-коммуникационным технологиям., что является одним из решающих факторов, способствующих расширению ДО [3, 4]. Другим ключевым фактором, влияющим на процесс ДО, является компьютерная грамотность, так как учащиеся с помощью дистанционной формы должны уметь пользоваться электронной почтой, форумами, чатами, онлайн-тестами и другими сетевыми инструментами. По данным социологов количество пользователей Интернетом в Украине растет быстрыми темпами. Такой быстрый рост обусловлен расширением услуг провайдеров мобильной связи — предоставлением доступа к Интернету с помощью технологий 3G и 4G. На наш взгляд, в использовании мобильной связи для ДО заложен огромный и практически неисчерпаемый потенциал.

 распространности мобильного Интернета говорят следующие статистические данные агентства мобильного маркетинга LEAD-9. Так, по итогам 2016 года в Украине зафиксировано 40 миллионов пользователей мобильной связью. Это количество сравнимо с телевизионной аудиторией и в разы больше пользователей радио и прессы. Важно отметить, что количество мобильных устройств превысило численность стационарных персональных компьютеров: 51 % пользователей от 18 до 55 лет предпочитают смартфоны, причем их продажи ежегодно увеличиваются на 30 %. Далее, 71 % абонентов мобильной связи, т.е. почти 10 миллионов украинцев, регулярно пользуются мобильным

Интернетом, а 85 % из них ежедневно находятся в режиме онлайн. При этом 98 % молодых людей в возрасте до 25 лет пользуются Интернетом ежедневно, в возрасте 25–34 лет — 93 %. Эксперты утверждают, что мобильный Интернет становится неотъемлемой частью жизни украинцев и все активнее используется для поиска информации.

Остановимся на основных преимуществах мобильных технологий (МТ) в образовании. Для учащихся несомненным преимуществом является улучшение доступа к образованию. Смартфоны имеются практически у каждого студента. Это позволяет обеспечить доступ учащегося к учебным материалам в любое время и в любом месте, без необходимости использования стационарных компьютеров.

МТ обеспечивают близость к конкретным запросам учащихся: возможность получать дополнительные обучающие материалы за пределами учебной программы с помощью подкастов или бесплатных обучающих материалов, имеющих доступ в открытом доступе в Интернете. Это способствует повышению конкурентоспособности, приобретению важных умений и навыков.

МТ обеспечивают возможность обмена впечатлениями от учебного процесса между его участниками, позволяет оценивать и выявлять возможные проблемы в обучении.

чевидны преимущества МТ для вузов. Использование мобильных технологий позволит привлечь потенциальных студентов из неохваченных групп населения, которым, по тем или иным причинам, недоступна стационарная форма обучения, увеличивая доступность обучающих материалов. Это значительно увеличит образовательный ресурс, а также повысит качество преподавания за счет оживления учебной программы, переосмысления методов обучения, обеспечения лучшей обратной связи со студентами.

Использование технологий личного пользования создает преимущества для

всей системы образования на национальном и международном уровне. Действительно, получение информации и расширения сферы знаний способствует непрерывному образованию, интеграции населения Украины в международный образовательный процесс, обеспечивая равноправный доступ для тех, кто был исключен из этого процесса по социальным или экономическим причинам.

К сожалению, внедрение этих технологий в Украине идет с большим опозданием, по оценкам специалистов, минимум на 15 лет. На сегодняшний день не более 50 % территории нашей страны покрыто связью третьего поколения. Внедрение четвертого планируется только на 2018 год, в то время, когда в более сотни стран 4G-сеть уже внедрились и готовятся к 5G-сети. Технология 5G может в корне изменить жизнь общества и, конечно, процесс обучения, сделав возможным массовое применение технологии Интернет вещей (Internet of Things, IoT). В настоящее время эта технология наиболее интенсивно применяется в промышленном производстве, электроэнергетике, сельском хозяйстве, здравоохранении, торговле, проектируются “умные” города. Оказывая преобразующее влияние на все общество, появление IoT-технологии требует пересмотра принципов образования. Уже тестируются различные платформы для сбора, анализа и визуализации данных для IoT. Целью этих исследований является выбор оптимальных платформ для образовательного процесса.

В Украине внедрение технологий связи последних поколений должно быть одной из приоритетных задач. В этом заинтересована не только наша страна, но и страны ЕС, так как Украина является частью общеевропейской инфраструктуры. Кроме того, известно, что существует тесная взаимосвязь между развитием мобильных технологий и ростом ВВП. По сделанным компанией Ericsson оценкам, только в 2015 году мобильные технологии принесли дополнительные 3,1 миллиарда долларов в мировую экономику, что

составило 4,2 % мирового ВВП. По самым оптимистичным прогнозам, пятое поколение связи появится в Украине не ранее 2020 года, а до этого необходимо внедрить LTE (*Long-Term Evolution* — долговременное развитие, часто обозначается как 4G LTE) — стандарт беспроводной высокоскоростной передачи данных для мобильных телефонов и других терминалов, работающих с данными. На сегодняшний день, это самая быстрая сетевая технология. Скорость передачи данных в этой сети превосходит, в среднем, примерно в 6 раз аналогичную скорость в 3G-сети и достигает 1 Гбит/с. От связи пятого поколения ожидают огромной скорости передачи — до 20 Гбит/с. Такая скорость обеспечит сверхчеткое 3-d видео, различные форматы виртуальной реальности (VR-форматы и позволит реализовать наглядное обучение в системе ДО.

Использование мобильных устройств с доступным высокоскоростным Интернетом в системе ДО возможно при наличии соответствующих приложений. Многие вузы за рубежом уже оценили пользу мобильных устройств, оптимизированных мобильных сайтов и специальных приложений. Компании-разработчики программных продуктов быстро отреагировали на это обстоятельство и начали разрабатывать приложения для мобильного обучения [3]. Так, компания Websoft разработала приложение для iOS, позволяющее загрузить из системы ДО любые электронные курсы и изучать их без постоянного подключения к серверу. Кроме этого, приложение собирает и хранит всю информацию о процессе обучения — затраченное время, набранные баллы, комментарии пользователя и т.п. Это позволяет оценивать эффективность онлайн-обучения и качество полученных знаний. При подключении к сети эта информация передается в систему ДО. Отметим, что для пользователей, которые не могут работать в режиме онлайн, разработано приложение iWeb Tutor. Это приложе-

ние загружается из iTunes бесплатно. Разработаны аналогичные приложения и на платформе Android. В Интернете можно найти предложения и от других компаний, предлагающих организовать весь процесс дистанционного обучения от составления учебных программ до осуществления оплаты за обучение онлайн. С помощью этих приложений уже обучаются сотни тысяч сотрудников различных компаний и студентов по всему миру. В украинских вузах очень популярна система ДО Moodle. У этой системы много преимуществ перед другими, также имеющими открытый исходный код. Важно отметить, что Moodle дает возможность создавать курсы, адаптированные под мобильные телефоны.

При использовании дистанционной формы возникает необходимость идентификации личности студента. Мобильная связь предоставляет услугу MobileID — один из способов авторизации в Интернете. Во многих странах уже используют этот способ для авторизации в государственных, финансовых и других сервисах. Ее важным преимуществом является отсутствие необходимости доступа к сети Интернет. Отметим, что законодательные процессы в нашей стране движутся навстречу мировым нормам. Это позволяет надеяться на скорейшее внедрение MobileID в Украине.

Подведем итоги. Дистанционное обучение является адекватной реакцией на постоянно обновляющиеся потребности общества, связанные с образованием. Эта форма экономически выгодна как государству, так и пользователям. За рубежом ДО прошло несколько этапов развития, и в настоящее время базируется на самых современных информационно-коммуникационных технологиях.

В Украине дистанционная форма образования находится на начальном этапе развития. Большинство вузов используют дистанционные методики в очной и заочной формах обучения, и только около 10 % вузов предлагают абитуриентам полный цикл ДО.

В Украине имеются все предпосылки для интенсивного развития системы ДО, связанные с быстрыми темпами роста количества пользователей мобильными устройствами и мобильным Интернетом. Применение мобильных технологий дает нам шанс быстро догнать страны-лидеры в сфере ДО. Уже разработаны мобильные приложения, позволяющие организовать полноценное дистанционное обучение. Для того чтобы их использовать, необходимо как можно быстрее внедрять новые поколения высокоскоростной мобильной связи с качественным и равномерным покрытием территории нашей страны.

Безусловно, необходима поддержка этого процесса на государственном уровне. Отсутствие соответствующей законодательной базы тормозит внедрение новых высокоскоростных технологий сотовой связи и не позволяет полноценно использовать мобильные технологии в ДО.

Литература

1. О внедрении пилотного проекта "Learning — SMART обучение" / Приказ МОН №812 от 12.07.12 года [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://osvita.ua>.
2. *Hanover Research* report. Emerging and Future Trends in K-12 Education. October 2014 [Electronic resource] — Mode of access: <http://www.hanoverresearch.com/media/Emerging-and-Future-Trends-in-K-12-Education-1.pdf>.
3. *Kumari Mudhuri, Vikram Singh*. Mobile Learning: An Emerging Learning Trend. [Electronic resource] — Mode of access: http://234w.tc.tracom.net/resources/white_papers/Pages/Mobile_Learning_An_Emerging_Learning_Trend.aspx.
4. *Сокольников А.М.* Мобильное обучение: проблемы и перспективы развития // Кибернетика и программирование. — 2013. — № 6. — С. 28–34. DOI: 10.7256/2306-4196.2013.6.9668. URL: http://e-notabene.ru/kp/article_9668.html

03.09.2017

УДК 378.147-057.36

Проблема підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до здоров'язбереження у педагогічній теорії

Юрій Таймасов,

кандидат педагогічних наук, викладач,
Національний університет цивільного захисту України, Харків

На сучасному етапі реформа вищої освіти України здійснюється у двох площинах: у площині національної стратегії соціально-економічного розвитку та у площині співпраці та інтеграції в європейський і світовий освітній простір. Запровадження основних положень Болонського процесу передбачає врахування національних підходів до організації навчання, змісту освіти, традицій у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою.

Якісна вища професійна освіта повинна забезпечити майбутньому фахівцеві можливість для саморозвитку в процесі професійної діяльності відповідно до потреб особистості, виробництва і суспільства. Виходячи з цього, підготовка майбутніх фахівців служби цивільного захисту, які володіють сучасними інформаційними технологіями і здатні безперервно отримувати фахову наукову та навчально-методичну інформацію, набуває особливого значення.

А. Барабанов звертає увагу на той факт, що важливо посилити увагу до питань розробки і вдосконалення професійних характеристик фахівця з перспективою на майбутнє [1, с. 6]. Автор зазначає, що, очевидно, не викличе заперечень висновок, що тільки організація і постановка на найвищому рівні наукової і методичної роботи дозволять вищому навчальному закладу в сучасних умовах

успішно вирішувати завдання підготовки висококваліфікованих кадрів [1, с. 6].

Н. Ткаченко класифікував і виділив серед найбільш вагомих: відсутність навичок роботи з інформацією, невміння користуватись повною мірою здобутими теоретичними знаннями, слабка методична підготовка, відсутність навичок самостійної роботи, низька ініціативність, нездатність приймати самостійні рішення, відсутність навичок аналізу і оцінки конкретної ситуації (явища), відсутність потреби в безперервній освіті, невміння мислити критично, невміння організувати свою роботу, низька самодисципліна та ін. [6, с. 933].

С. Сисоева зазначає, що «позитивна в цілому динаміка неперервної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту визнає наявність проблем, обумовлених як зовнішніми чинниками, так і внутрішніми особливостями сучасної діяльності». Серед них автор виокремлює: «1. Зниження престижності педагогічної освіти, пониження соціального статусу викладача фізичного виховання. 2. Відсутність концепції професійної неперервної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту, нормативно-правової бази й економічних механізмів її реалізації. 3. Неузгодженість методологічних підходів при створенні й реалізації спадкоємних державних освітніх стандартів і програм усіх рівнів та ступенів неперервної освіти, механізму

їх моніторингу. 4. Відсутність теоретично обґрунтованих підходів у науково-методичному забезпеченні неперервної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту на різних етапах і рівнях освіти» [7, с. 83].

О. Марченко стверджує, що все гострішою стає проблема підготовки кваліфікованих фахівців, які могли б реалізувати комплекс оздоровчо-відновних технологій, направлених на оздоровлення населення і адаптацію його до проживання в сучасних умовах [5, с. 48]. На думку автора, методично це реалізується посередництвом використання дозованого фізичного навантаження в поєднанні з медико-біологічним і психолого-педагогічним забезпеченням, якому повною мірою відповідає фахівець з фізичної реабілітації, адже в основу підготовки реабілітолога, в плані лікувально-реабілітаційних технологій, покладено уявлення про стан «здоров'я» організму людини [5, с. 48].

Є. Гогунюк виокремлює найбільш розповсюджені недоліки у формуванні готовності до професійної діяльності, серед яких: 1) психологічна невпевненість у своїх професійних можливостях; 2) шаблонність професійних дій у сфері методичного забезпечення навчального процесу; 3) нездатність до новаторських рішень, страх помилитися; 4) підвищена тривожність, надмірна концентрація уваги на собі; 5) значні переживання, знижена мотивація до професійної діяльності; 6) відсутність умінь використовувати на практиці засоби і методи психологічної дії, саморегуляції, управління станом і поведінкою тих, хто навчається; 7) визнання власної безпорадності в організації психолого-педагогічного забезпечення навчального процесу або зайва самовпевненість в цьому питанні [5, с. 42].

О. Міхасенко зазначає, що «традиційна система підготовки фахівців, основою якої є переважно аудиторні методи навчання, досить жорстко контролює інформаційний потік, приділяючи багато уваги механічному вивченню студентами навчального матеріалу, реалізуючи більше

інструктивний метод навчання замість конструктивного, який сприяє глибокому самостійному творчому опрацюванню і засвоєнню знань» [8, с. 98].

Г. Михайлишин серед основних завдань фахової підготовки молоді на сучасному етапі розвитку освіти в Україні виділяє формування особистості, яка може творчо, свідомо, самостійно визначити мету своєї майбутньої діяльності, здатна до саморегуляції, що забезпечить досягнення цієї мети. Оскільки суспільству потрібен фахівець, який працюватиме на конкретний результат, то першочерговим завданням тут має бути правильна організація не лише навчального, а й виховного процесу у вищому навчальному закладі [9, с. 42].

У той же час, як зазначають Є. Приступа і А. Рокіта, засоби, методи, зміст та структура підготовки кваліфікованих кадрів у вищій школі дуже швидко застарівають і не завжди встигають за глобальними змінами у структурі виробництва, культури та суспільства [10, с. 124]. Автори стверджують, що ці факти означають лише, що освіта, особливо освіта вища, є дуже важливим фактором, який здатний адекватно впливати на розвиток як економіки, так і культури в європейському просторі [10, с. 124].

На думку М. Сави, Л. Юр'єва, Ю. Яворського і М. Менжереса, «реалізація вимог до всебічного розвитку особистості й підготовки майбутнього фахівця можлива лише тоді, коли у процесі формування кадрів будуть враховані індивідуальні та потенційні можливості кожного. Саме тому одним із найефективніших шляхів удосконалення процесу професійного становлення фахівця з фізичного виховання і спорту є індивідуальний підхід до навчання та виховання, який передбачає використання і формування особистих якостей і здібностей майбутнього фахівця» [11, с. 62].

Узагальнені результати наукових досліджень показують, що сьогодні в системі освіти спостерігається тенденція, орієнтована на розвиток соматичної при-

роди людини. Ігноруються її психічний і соціокультурний аспекти, що призводить до втрат освітньо-виховного процесу і виключає багатогранну та інтеграційну роль здоров'язбереження в цілісній методології, яка спрямована на розвиток людини в єднанні тілесного і духовного.

Т. Бойчук, М. Голубева та О. Левандовський зазначають, що «дані про погіршення стану здоров'я населення, поширеність хронічних неінфекційних захворювань, травматичних ситуацій, психоемоційних, імунних та інших дисбалансів і дисфункцій, значне поширення навичок нездорового способу життя свідчать про те, що наша держава потребує кваліфіковано підготованих кадрів, здатних розробляти й реалізовувати сучасні комплексні оздоровчо-реабілітаційні технології в лікувально-профілактичних, санаторно-курортних і спортивно-оздоровчих закладах усіх форм власності» [2, с. 13].

Нагального вирішення, як зазначає Л. Волошко, «потребує питання розробки структури професійної компетентності майбутніх фахівців служби цивільного захисту, обґрунтування критеріїв та рівнів її сформованості, визначення організаційно-педагогічних умов її формування» [4, с. 35]. На думку автора, внаслідок «зміни кон'юнктури вітчизняного та європейського ринку праці головним напрямком підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту як представників соціоважливих професій має бути орієнтація не лише на знаннево-репродуктивний норматив — засвоєння суми знань, умінь і навичок» [4, с. 48].

Специфіка професійної діяльності фахівців служби цивільного захисту, як вважає Л. Волошко, «об'єктивно вимагає спрямування підготовки фахівців на досягнення ними високого рівня соціально-психологічної компетентності, показниками якої виступають комунікативні, організаційні, перцептивні здібності, адекватна професійна самооцінка, підвищена відповідальність за професійні дії» [4, с. 48].

На думку Т. Бугері, «для вдосконалення підготовки фахівців, які поєднують

високу професійну компетентність, мобільність, соціальну активність, гуманізм та інші якості, що допоможуть успішно співіснувати реабілітологу-професіоналу в інформаційному суспільстві, потрібна певна оптимізація й актуалізація інноваційних форм і методів організації навчального процесу, поліпшення змісту всього навчання і зміна педагогічної парадигми» [3, с. 10].

Підготовка до здійснення професійної діяльності в здоров'язбережувальному режимі, як зазначає Д. Сомов, є однією з найважливіших проблем теорії і практики вищої школи [11, с. 8]. Автор вважає, що для її розв'язання необхідно вирішити такі тактичні завдання, як: зміцнення здоров'я через правильний фізичний розвиток; формування потреби в постійних і систематичних заняттях фізичною культурою; розвиток і вдосконалення природних рухових якостей: сили, спритності, витривалості; формування соматичної складової здоров'я: виховання культури харчування, дотримання режиму дня тощо; виховання потреби досягнення емоційної усталеності; розвиток навичок саморегуляції; розвиток психологічного імунітету до шкідливих звичок і усвідомленого ставлення до їх наслідків, розуміння цінності здоров'я у всіх аспектах його прояву; розвиток мотивації до моральної поведінки як основи психічного та соціального здоров'я [11, с. 8].

Отже, професійна підготовка майбутніх фахівців служби цивільного захисту у вищих навчальних закладах ДСНС України спрямована не тільки на озброєння майбутніх фахівців професійними знаннями, уміннями і навичками для здійснення практичної діяльності, але й на розвиток професійно значущих якостей особистості майбутнього фахівця, формування оздоровчо-професійної свідомості, спрямування інтересів, нахилів, мотивів і ціннісних настанов на відновлення, зміцнення та збереження здоров'я. Науковці, які приділяли увагу питанням професійної підготовки майбутніх фахів-

ців служби цивільного захисту, наголошують на тому, що наша держава в умовах тотального погіршення стану здоров'я її населення, фахівці служби цивільного захисту повинні розробляти й реалізовувати сучасні комплексні оздоровчі технології в професійній діяльності, навчальних закладах. Для цього необхідні певна оптимізація й актуалізація інноваційних форм та методів організації навчального процесу, поліпшення змісту всього навчання і зміна педагогічної парадигми з орієнтацією на здоров'язбереження. Незважаючи на те, що деякі науковці тією чи іншою мірою торкалися проблем та перспектив професійної підготовки фахівців служби цивільного захисту, не з'ясовані сутність та структурні компоненти готовності майбутніх фахівців служби цивільного захисту до вирішення питань здоров'язбереження.

Література

1. Барабанов А. Г. 30 лет по пути развития высшего физкультурного образования / А. Г. Барабанов // Теория и практика физической культуры. — 1999. — № 3. — С. 2–6.
2. Бойчук Т. Концептуальні засади становлення і розвитку спеціальності «Фізична реабілітація» в Україні / Т. Бойчук, М. Голубева, О. Левандовський // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : [зб. наук. праць]. — Луцьк, 2008. — Т. 3. — С. 11–16.
3. Бойчук Ю. Д. Теоретико-методичні основи формування еколого-валеологічної культури майбутнього вчителя : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю. Д. Бойчук ; Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. — Харків, 2010. — 44 с.
4. Войнар Ю. Физическое воспитание в польских высших школах / Ю. Войнар // Теория и практика физической культуры. — 2000. — № 12. — С. 45–51.
5. Гогунев Е. Н. Профессионально-психологическая компетентность специалиста по физической культуре и спорту / Е. Н. Гогунев // Теория и практика физической культуры. — 2005. — № 4. — С. 42–44.
6. Демінська Л. О. Оздоровча фізична культура в системі загальноосвітньої школи / Л. О. Демінська // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2006. — № 10. — С. 90–92.
7. Дзятковская Е. Н. Здоровьесберегающее образование : вопросы и ответы / Е. Н. Дзятковская. — Иркутск : Иркут. ун-т, 2003. — 55 с.
8. Железняк Ю. Д. Инновационные перспективы подготовки педагогов по физической культуре в системе высшего профессионального физкультурного образования / Ю. Д. Железняк // Теория и практика физической культуры. — 2006. — № 4. — С. 9–12.
9. Завидівська Н. Н. Проектування здоров'язбережувальних педагогічних процесів в умовах інформатизації фізкультурної освіти / Н. Н. Завидівська // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. — 2011. — Вип. 10. — С. 309–313.
10. Карасева Т. В. Современные аспекты реализации здоровьесберегающих технологий / Т. В. Карасева // Начальная шк. — 2005. — № 11. — С. 75–78.
11. Клопов Р. В. Система інформаційного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у ВНЗ / Р. В. Клопов // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту ; за ред. проф. С. С. Єрмакова. — Харків : ХДАДМ (ХХП), 2007. — № 6. — 310 с.

20.09.2017

УДК 378.147. 88

Організація самотійної роботи з дисциплін гуманітарного циклу в технічних ВНЗ: теоретичний аспект

Олена Солошенко,

кандидат історичних наук, доцент,

Харківський національний університет будівництва та архітектури

В умовах євроінтеграції та глобалізації сучасний ринок праці вимагає не тільки висококваліфікованих професійних фахівців, а і високоерудованих випускників. Сучасний динамічний розвиток науки і техніки, активні політичні та соціально-економічні процеси в суспільстві обумовлюють формування спеціаліста нової формації, який відтворює знання не тільки на репродуктивному рівні, а вмє незалежно мислити, приймати альтернативні рішення, творчо діяти, мати, таким чином, широкий спектр загальних та спеціальних компетентностей. Саме гуманітарні дисципліни максимально забезпечують формування широкого набору соціальних, культурних, громадянських та інших компетентностей, сприяють соціалізації та адаптації до життя в суспільстві. В розвинутих країнах світу, наприклад в Японії та США, належно оцінюють важливість гуманітарних курсів у системі освіти, там зрозуміли, що технократичне мислення призводить до руйнування духовності людей. Тому, у вузах цих країн на гуманітарні дисципліни відводиться в середньому 25 — 30 % часу навчального плану студента [6, с.485].

Гуманітарна складова є важливим і необхідним елементом сучасного освітнього процесу в технічних ВНЗ, адже у статті 47 Закону України «Про вищу освіту» зазначається: «освітній процес — це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої

освіти і науки, що провадиться у вищому навчальному закладі ... та спрямований на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості» [5].

Саме вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу в загальній системі вищої технічної освіти забезпечує формування особистості із сталою громадянською позицією, усвідомлення своєї належності до українського народу, наявність національної самосвідомості, орієнтацію на цінності європейської цивілізації, що є важливою складовою реалізації «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді» [8].

На сучасному етапі реалізація освітньої законодавчої бази щодо вищої освіти України забезпечує підвищення її якості, активізує інноваційний розвиток відповідно до світових стандартів. Це сприятиме формуванню конкурентоспроможного змісту освіти, нового мислення, зростанню культурного, інтелектуального, професійного потенціалу суспільства та особистості. Підготовка фахівця технічного профілю повинна здійснюватися на міцному фундаменті засвоєних соціально-гуманітарних дисциплін, оскільки оволодіння загальнолюдськими цінностями дозволяє більш об'єктивно та неупереджено сприймати оточуючий світ.

В сучасних умовах вища освіта України розвивається шляхом реформування, що оновлює та удосконалює освітній процес. Нові тенденції та парадигми вищої школи знаходять висвітлення в останніх виданнях навчальної літератури, в яких розкриваються питання теорії та практики організації освітнього процесу у вишах України [2]. Наукові дослідження з широкого кола ціннісних, адаптивних, соціокультурних та власне освітніх проблем вітчизняної вищої освіти сьогодні є актуальними та доцільними на шляху її модернізації у євроінтеграційному контексті [1]. Останнім часом в умовах гуманізації освіти, змін її внутрішніх орієнтирів все більше науковців зосереджують увагу на аналізі місця та ролі гуманітарних дисциплін в освітньому процесі [3]. Сучасні вимоги суспільства націлені на підготовку у ВНЗ досвідчених та обізнаних фахівців. Саме тому виші приділяють велику увагу як вдосконаленню та оновленню вже існуючих та опрацьованих методик, форм та видів проведення навчальних занять, так і пошуку нових, зокрема теоретично обґрунтовується важливість та результативність самостійної роботи студентів [4].

Зауважимо, що мета сучасної вищої школи не стільки передача інформації студентам, скільки навчання їх засобом та пророблення ними навичок самостійного оволодіння матеріалом, самостійних дій для здобуття та осмислення нової інформації. Це не лише самостійне читання, а й формування оптимальних методів і засобів здобуття знань. Саме тому на сьогодні питання активізації самостійної роботи студентів у процесі професійної підготовки набувають особливої актуальності. Чинне місце в цьому процесі самоосвіти належить самостійному опануванню матеріалу з гуманітарних дисциплін. В наш швидкоплинний час студент опрацьовує багаточисельні, різноманітні матеріали, факти та інформацію з різних джерел, іноді навіть протилежну за змістом. Тому особливого значення набуває роль викладача — обізнаного, компетентного та толерантного фахів-

ця, який допоможе в процесі самоосвіти студента розставити правильні акценти, сформулювати точку зору з урахуванням наукового підходу, зробити неупереджені висновки тощо.

Розбудова національної системи освіти передбачає кардинальні зміни щодо організації освітнього процесу у ВНЗ. На сучасному етапі відбуваються вдосконалення вже існуючих та впровадження нових форм і методів проведення навчальних занять. У відповідності до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» серед провідних форм та видів навчальних занять окреме місце займає самостійна робота студентів [5].

На сьогоднішній день на рівні Міністерства освіти і науки України ще не прийнятий документ, в якому б роз'яснювались сутність, призначення, місце і роль самостійної роботи студентів у сучасному освітньому процесі ВНЗ. «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», затверджене наказом Міністерства освіти України №161 від 2 червня 1993 року, було скасовано Наказом МОН від 13.11.2014 № 1310. Між тим, враховуючи важливість самостійної роботи студентів для якісної та результативної підготовки сучасних фахівців, кожен ВНЗ, ґрунтуючись на законодавчій базі МОН щодо вищої освіти, використовуючи власні напрацювання та досвід, визначається з цього питання самостійно. Так, в «Положенні про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті будівництва та архітектури» зазначається, що самостійна робота студента є одним із засобів оволодіння програмним та додатковим матеріалом навчальних дисциплін спеціальності, їх поглибленим вивченням, підготовки до практичних та лабораторних занять, виконання індивідуальних завдань, підготовки до екзаменів, виконання студентської науково-дослідної роботи тощо [7, с.18]. Отже, самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у позааудиторний час.

Традиційно самостійна робота студента в технічному ВНЗ, зокрема з гуманітарних навчальних дисциплін, передбачає самоосвіту у позааудиторний час. Між тим, у відповідності до класифікації за М.М. Фіцули самостійна робота може бути організована як у навчальний час (під час лекцій, практичних та лабораторних занять), так і поза навчальною аудиторією, в тому числі самостійна робота може відбуватися під контролем викладача (індивідуальні заняття) [9, с.256].

бсяги та зміст самостійної роботи студентів з циклу гуманітарних дисциплін, як правило, визначені робочими програмами, включаються у певний модуль і розрізняються за видами обов'язковості: обов'язкова, бажана та добровільна. Наприклад, обов'язкова самостійна робота передбачає підготовку до практичних занять, модулів, контрольних робіт та інших видів завдань, передбачених робочими програмами; бажана — участь у наукових гуртках, конференціях, підготовка наукових тез, статей, доповідей тощо; добровільна — участь у різноманітних конкурсах, олімпіадах, вікторинах, виготовлення наочності тощо. Результати виконання завдань самостійної роботи враховуються у підсумковому контролі разом з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні інших видів навчальних занять.

Для якісної роботи студенти мають бути забезпечені теоретичними та методичними матеріалами, завданнями та вказівками, передбаченими для вивчення навчальної дисципліни: підручники, навчальні та методичні посібники, конспект лекцій викладача, перелік питань для комплексних контрольних завдань (тестів) та екзаменаційних білетів тощо.

Самостійна робота студентів спрямована на розвиток творчих здібностей та активізацію розумової діяльності студентів; формування умінь і навичок самостійної розумової праці; формування у студентів потреби безперервного самостійного поповнення знань як необхідної умови професійного становлення.

Важливою складовою самостійної роботи студентів є закріплення навичок самостійно працювати з різними джерелами інформації, творче сприйняття і осмислення навчального матеріалу.

Під час самозасвоєння студентом змісту гуманітарних дисциплін найкраще проявляються основні функції самостійної роботи, а саме, — пізнавальна — визначається засвоєнням студентом систематизованих знань з дисциплін; самостійна — передбачає формування вмінь і навичок, самостійного їх оновлення і творчого застосування; прогностична — спрямована на формування у студентів вмінь вчасно передбачати й оцінювати як можливий результат, так і саме виконання завдання; коригуюча — визначається вмінням вчасно коригувати свою діяльність. Окремо варто виділити світоглядницьку та виховну функції, які є особливо показовими та результативними при вивченні дисциплін соціально-гуманітарного циклу.

Для отримання якісної самостійної роботи необхідно методично допомогти студентам в її організації. Слід брати до уваги, що студенти-першокурсники не знайомі із системою освіти у ВНЗ, і не мають навичок щодо самостійної роботи. Саме тому, доцільно провести з ними проблемний семінар на тему: «Вчись вчитися», на якому детально пояснити студентам особливості кожного виду навчальних занять у ВНЗ, зокрема і самостійної роботи.

Самостійна робота студентів набуває особливого сенсу, коли її процес та результати регулюються, контролюються та перевіряються. Наприклад, консультації викладача як групові, так і індивідуальні, практичні заняття, на яких проводяться контрольні або самостійні роботи з метою з'ясування рівня самостійного оволодіння студентами набутих знань.

Викладачі забезпечують студентів теоретичними матеріалами та методичними рекомендаціями щодо різних напрямків самостійної роботи з вивчення гуманітарних дисциплін, а саме: вивчення нового матеріалу (вивчення навчальної основ-

ної і додаткової літератури і складання бібліографії); робота з опорним текстом лекцій; самостійний пошук інформації з певної теми (з періодичних наукових і методичних видань, джерела Internet); поглиблене вивчення матеріалу: підготовка до практичних занять, семінарів; підготовка до контрольних робіт; складання хронологічних або теоретичних порівняльних таблиць; робота з мапами чи наочними матеріалами; складання опорних і структурно-логічних схем; виготовлення наочних посібників — презентацій; осмислення та підготовка до обговорення питань дискусійного характеру; вивчення матеріалу з використанням елементів творчості: підготовка рефератів, доповідей, інформацій із заданої теми; організація і проведення виступів студентів: підготовка тез доповідей для участі у конференціях, що проводяться кафедрою, університетом чи в інших навчальних закладах; з рефератом під час аудиторних занять; самоперевірка набутих знань і навичок: складання та розв'язання тестових завдань тощо.

Самостійна робота є складовою прояву творчості студентів. Вона повинна формувати творчу особистість, сприяти виробленню різноманітних творчих умінь та навичок. За рівнем вона може бути репродуктивною — заповнення схем, таблиць, виконання різноманітних завдань, що вимагають осмислення, запам'ятовування і простого відтворення раніше отриманих знань. Самостійна робота може мати реконструктивну складову. В такому разі студент поглиблює та розширює лекційний матеріал, складає розгорнуті плани, конспекти тощо. Евристична самостійна робота спрямована на вирішення проблемних завдань, отримання нової інформації, її структурування і використання в нових ситуаціях (складання опорних конспектів, схем-конспектів, анотацій, розв'язання творчих завдань). Окремо слід виділити дослідницьку самостійну роботу, яка орієнтована на проведення студентами наукових досліджень [9, с.268].

Один із провідних напрямків самостійної роботи студентів — це робота з навчальною та науковою літературою. Робота з книгою допомагає синтезувати основні думки й положення, сприяє розвитку логічного мислення. Під час опрацювання друкованих матеріалів студентам рекомендовано розпочинати роботу із складання плану до тексту, або виписування цитат по певних проблемах. При роботі над текстами результативним є складання тез, анотацій, розгорнутого плану, схем, таблиць або повного конспекту опрацьованих матеріалів.

Провідну роль в організації самостійної роботи студентів мають інформаційні технології, оскільки вони відкривають студентам доступ до сучасного накопичення знань через джерела ІКТ, розширюють можливості для творчості, неординарного підходу у вирішенні різноманітних ситуацій та теоретичних завдань [9, с.268]. Разом з тим, варто звернути увагу студентів на доцільність критичного сприймання будь-якої інформації, співставлення матеріалів із різних джерел, необхідність проведення аналізу фактів тощо.

Методичні матеріали для самостійної роботи студентів повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку студента: контрольні питання, теоретичні чи тестові завдання тощо. Самостійна робота студента над засвоєнням матеріалу з навчальної дисципліни може виконуватися у бібліотеці, читальному залі, електронному читальному залі, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах (лабораторіях) університету, а також в домашніх та інших умовах.

Самостійна робота студентів — спланована, пізнавальна, організаційно і методично спрямована особиста діяльність без прямої допомоги викладача, але з можливістю консультування та контролю з його боку. Результати самоосвіти студента з гуманітарних дисциплін можуть перевірятися на консультаціях, переважно індивідуальних, практичних заняттях: в усній чи письмовій формі, при

проведенні круглих столів, дискусійних семінарів, наукових читань тощо. Саме освітньо-виховний вектор гуманітарних курсів дає широкий вибір проведення різноманітних заходів для контролю та перевірки результатів самостійної роботи студентів.

світній процес в сучасних євроінтеграційних умовах представляє собою рівноправність його учасників: викладач мотивує потяг до навчання, надає поради, орієнтує на актуалізацію власної системи цінностей, координує та контролює роботу студента, а студент сам відповідає за результати своєї самоосвіти. При цьому слід зауважити, що самостійне опрацювання змісту гуманітарних навчальних дисциплін сприяє процесу гуманізації освіти, орієнтує на цілісно-розумовий та морально-естетичний зміст навчання.

Отже, самостійна робота студентів з гуманітарних дисциплін в технічному ВНЗ — це особлива форма навчальної діяльності, яка спрямована на формування самостійності студентів і засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навичок, що здійснюється за умови сучасної системи організації освітнього процесу, який забезпечує формування широкого спектра загальних та спеціальних компетентностей, високого конкурентоспроможного рівня підготовки фахівців на ринку праці і високоерудованої особистості — громадянина сучасної України.

Література

1. Вища освіта як фактор подолання ціннісного розколу в Україні : монографія / З. Самчук, Т. Андрущенко, В. Баранівський, О. Бульвінська та ін. — К., 2015. — 377 с. ; Приходько В.В. Стратегія реформи національної вищої школи. — Дніпропетровськ : Журфонд, 2014. — 460 с. — [Електронний ресурс]. Режим доступу ; Рябченко В.І. Вища школа України в загальноцивілізаційному контексті: соціально-філософський аналіз з пози-

цій світоглядно-компетентнісного підходу. — К. : Фітосоціоцентр, 2015. — 674 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6285/1/Рябченко-Вища-школа-України.pdf>.

2. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко — Дніпропетровськ., 2014. — 416 с.; Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи / В.Л. Ортинський. — К. : Центр навчальної літератури, 2009. — 472 с. ; Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Т.І. Туркот. — Херсон, 2011. — 608с. ; Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М.М. Фіцула. — К. : Академвидав, 2006. — 352 с.

3. Горбильова О.В., Борщ І.В. Аналіз стану сучасної гуманітарної підготовки інженерних кадрів в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ea.donntu.org:8080/bitstream/123456789/27247/1/Gorbyliova.pdf>. ; Ігнатюк О.А. Потенціал дисциплін соціально-гуманітарного циклу у випереджальній фаховій підготовці студентів в умовах технічного університету. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2011_15/files/P1511_53.pdf. ; Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції : монографія / Б.А. Воронкова, М.А. Дебич, Н.М. Дем'яненко, Н.О. Дівінська та ін. ; за заг. ред. Г.В. Онкович. — К., 2014. — 326 с.

4. Грицюк Л.К., Сірук М.В. Організація самостійної роботи студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://esnir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/1010/3/Gritsyuk.pdf>. Доступ 18.03.2017 ; Дацків І.Є. Особливості організації самостійної роботи студентів і відповідності із Болонськими вимогами. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/5467/1/.pdf>. ; Кузнецова О. В. Гуманітарна підготовка студентів технічних ВНЗ (на прикладі оптимізації

самостійної роботи з політології) [Електронний ресурс] / О.В. Кузнецова — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Npdntu_pps/2011_10/kuznets.pdf.

5. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/law/2235/list/1/>.

6. *Левицька Н.* Гуманітарні дисципліни в технічних вищих навчальних закладах у контексті глобалізації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/Nadia_Levicka.pdf.

7. *Положення* про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті будівництва та архітектури [Електронний ресурс]. — Харків : ХНУБА, 2015. — 38с. — Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/polozhennia-pro-oor-10.04.2015.pdf>.

8. *Про затвердження* Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді: наказ МОН № 641 від 16.06.15 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/.

9. *Фіцула М. М.* Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М. М. Фіцула. — К. : Академвидав, 2006. — 352 с.

25.06.2017

УДК 113:117

Становление третьего мира реальности

Вячеслав Леонов,

кандидат физико-математических наук,
доктор философских наук, профессор,

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

Третий мир — это мир описаний реальности, ее всевозможных проявлений в природе, технике и обществе. Это мир духовной жизни, движения идеальных смыслов, осуществляемого движением информации в различных формах: текстовой, звуковой, визуальной, мысленной. В последнее время развитие третьего мира реальности, предоставляющего человеку новые возможности для духовной жизни, обусловлено совершенствованием электронной техники, которая перерабатывает и хранит информацию.

К началу компьютерной эры человек жил в двух материальных мирах — естественной природе, из которой он произошел и которую еще не деформировал в той мере, чтобы сделать ее непригодной для жизни, и в созданном им искусственном мире. Этот мир образован городами, дорогами, пашнями и всеми теми материальными благами цивилизации, которые сделали жизнь человека комфортной. Причина возникновения искусственного мира состояла в том, что природные объ-

екты, среди которых жил человек и которыми удовлетворял свои потребности, во многих случаях не обладали требуемыми качествами. К примеру, современная квартира в сотни раз комфортнее тех природных пещер, в которых когда-то жил человек. Выведенные человеком с помощью селекции и скрещиваний сельскохозяйственные культуры обладают более высокой урожайностью и лучшими вкусовыми качествами по сравнению со своими природными предками. Искусственно получаемый бензин как топливо намного эффективнее природной нефти. Примеры можно брать из разных областей искусственного мира и во многих случаях сравнение будет не в пользу природных аналогов.

Соотношение естественного и искусственного мира реальности в принципиальном плане достаточно полно отражает построенная автором в 1987 г. [1, 2] «Общая систематика материальных объектов» (таблица), которую еще можно назвать системно-структурным образом мира.

Таблица 1. Общая систематика материальных объектов

Структурные уровни	Размеры, м	Материальный мир									
		Естественный					Искусственный				
		Неживой		Живой			Неживой		Живой		
		Неорганический		Органический			Неорганический		Органический		
		Неорганические объекты	Органические неживые объекты	Растительные объекты	Животные объекты	Социальные объекты	Животные объекты	Растительные объекты	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	
Планетный		Планета Земли	Флора Геофлора	Флора Геофлора	Фауна Геофауна	Человечество Система государств, Нация	Зооте хно-фауна	Агрофлора	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	
Геологический	10^6	Геологические образования	Фитоценоз Фито цено-тип	Зооценоз Популяция	Зооценоз Популяция	Государство, Нация	Геоце хно-фауна Региональная те хнофауна	Географлора Региональная агрофлора	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	
Макроскопический	10^2	Макроотела	Популяция	Стадо (стад, колония)	Стадо (стад, колония)	Поселение	Стадо (стад, колония)	Посев (посадка)	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	
	10^0		Род Организм	Семья Особь	Семья Индивид	Семья Особь	Семья Особь	Род Организм	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	
	10^{-2}		Органические макроотела			Коллектив	Органические макроотела	Органические макроотела	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	
Микроскопический	10^{-4}	Микрообъекты	Органические макроотела				Органические макроотела	Органические макроотела	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	
	10^{-6}		Органические макроотела				Органические макроотела	Органические макроотела	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	
Молекулярный	10^{-8}	Неорганические молекулы	Органические макроотела				Органические макроотела	Органические макроотела	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	
	10^{-10}		Органические макроотела				Органические макроотела	Органические макроотела	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	
Атомный	10^{-12}	Атомы	Органические макроотела				Органические макроотела	Органические макроотела	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	
Ядерный	10^{-14}	Ядерные частицы	Органические макроотела				Органические макроотела	Органические макроотела	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	
Элементарных частиц	10^{-16}	Элементарные частицы	Органические макроотела				Органические макроотела	Органические макроотела	Органические неживые объекты	Неорганические объекты	

На ее основе дана последовательная интерпретация понятий общих и частных форм движения, разноприродных материальных образований, трактуемых в философии как виды и формы материи. Эта же систематика позволила автору предложить наглядную библиотечную классификацию (НБК) [3] и строение наглядной карты науки [4].

 бщая систематика материальных объектов обладает значительными методологическими возможностями, которые, как нам представляется, до конца еще не раскрыты. Со времени ее создания прошло 30 лет, но она все еще остается недостаточно известной ученым, работающим в соприкасающихся с данными вопросами областях.

В связи с нарастающим процессом интеллектуализации техники полезно вновь обратиться к данной таблице, чтобы показать ту область материального мира, из которой по прогнозам в недалеком будущем может возникнуть искусственный разум. Эта область представлена в крайней правой колонке таблицы, где размещены технические тела, устройства и системы.

Данная систематика строилась с использованием концепции глобального эволюционизма, системно-структурного подхода, принципов: развития, генетической связи объектов, дивергенции (расхождения, раздвоения), размерного и временного критериев. Концепция глобального эволюционизма в сочетании с принципом развития и принципом дивергенции фиксирует одну из важных закономерностей развития, состоящую в многократном делении генетических линий на два направления. При этом каждая из линий, каждое из направлений развития со временем еще и еще многократно подвергаются делениям.

Принцип дивергенции используется как бы на двух уровнях. Он позволяет определять моменты разделения линий развития крупных природных областей (микроорганизмов, растений, животных), а также внутри таких совокупностей для

иллюстрации связи различных видовых образований. Системно-структурный подход в нашем случае позволяет рассматривать в качестве систем материальные образования различной степени общности и природной принадлежности. Понятие структурного уровня дает возможность выделять в составе реальности целостные образования различных уровней сложности и рассматривать их изолированно как отдельные объекты в соответствии с нарастанием определяющих признаков. Нарастание признаков происходит слева — направо и снизу — вверх. Вместе с повышением структурного уровня происходит переход к более высокой, в плане организации и развития, системе.

При таком размещении структурных уровней получаем строго закономерное деление материального мира на естественный и искусственный, неживой и живой, неорганический и органический. Подобное симметричное строение систематики материальных объектов вытекает из того, что человек из каждой области природы: неорганической, органической неживой, растительной или животной, выбирает необходимые ему объекты и преобразует в соответствии со своими потребностями. Следовательно, для каждой из отмеченных природных областей существуют как естественные, так и искусственные объекты.

Человек как природный объект представляет собой единство биологического и социального. Биологически он принадлежит к естественной природе, его строение и образ жизни формировались в природных условиях миллионы лет. Социальная сущность человека развита им самим в самом себе за время его существования как человека и поэтому должна быть отнесена к категории искусственного. Поэтому граница между естественным и искусственным миром в таблице проходит через середину вертикальной колонки социальных объектов.

Формирование третьего мира реальности — духовного мира существования

человека — началось тогда, когда первобытный человек стал выполнять наскальные изображения. Для чего он это делал? Видимо, существовало несколько причин: возможно, для обучения младших членов семьи — показать, как выглядят опасные звери, а может для того, чтобы украсить жилище или запечатлеть образы сегодняшнего дня для будущего. Возможно для самоутверждения — показать самому себе, как точно он может воспроизвести то, что видел. В любом случае момент создания таких изображений — начало иного этапа духовной жизни человека: наскальные изображения начинают заменять реальные объекты, и уже они могут вызывать хотя и не точно такие же, но подобные мысли и эмоции.

Следующий этап развития духовной жизни наступает с появлением знаковых систем, письменности и нанесением текстов на различные носители информации: вначале камни, деревянные дощечки, а позднее кожу и папирус. Описания действительности, идеальные смыслы происходящего, фиксируются в знаковых системах. Однако процессы записи информации такими способами были достаточно трудоемкими, требовали отдельных каменотесов или писарей и были доступны для прочтения только небольшой верхушке общества. С изобретением бумаги, книг и книгопечатания технологии существенно упрощаются; материалы, несущие информацию, становятся доступны более широким слоям общества. Дальнейшее развитие духовной жизни происходит с появлением библиотек, систем образования и науки, театров и музеев.

Введение в обиход газет и периодической печати, изобретение радио и телевидения — технологий, способных передавать на расстояние звуковые сообщения и движущиеся изображения, стало следующим витком в развитии духовной жизни. Теперь уже все общество вовлечено в информационный кругооборот, поскольку радио и телевидение проникают в каждый дом. Информации становится больше,

но потребность в ней все время растет. Ненасытность информацией приводит к появлению в массовом порядке домашних библиотек. Особое место в них занимают издания, содержащие в упорядоченном и сжатом виде большое количество знаний: словари, справочники, энциклопедии.

В древности говорили, что человеку нужно удовлетворять две главные потребности — в хлебе и зрелищах. Если следовать этой упрощенной логике, то второй искусственный мир создавался человеком для удовлетворения материальных потребностей, тех, что ранее связывались с потребностью в «хлебе». Но человек — существо социальное и во многом живет духовной жизнью. В старину эта потребность удовлетворялась в основном зрелищами. Со временем духовные потребности существенно расширяются, становятся многоплановыми. Человеку требуется образовательная, научная, культурная, политическая и бытовая информация для удовлетворения соответствующих потребностей во взглядах на общество, в обучении, работе либо при решении бытовых вопросов.

Формами духовной жизни общества в различные времена были: наблюдения природы, межличностные общения, пересказы поверий, былин, чтение книг, театральные постановки, различные зрелища. В XIX — XX вв. к ним добавляются информационные системы периодической печати, радио и телевидения.

Развитие человечества во многом определяется развитием духовной жизни. Ее формы в последние десятилетия меняются. Дополнительно к движению мысли в мышлении отдельных людей и средствах массовой информации добавляется ее движение в системах электронных носителей информации, в образцах техники, наделенной интеллектом.

Всякое движение имеет своего материального носителя, некий материальный субстрат. Первоначально носителями духовного содержания, внешними по отношению к человеку, были книги, картины, пластинки. Они хранили в себе информа-

цию в том виде, в котором ее помещали на носитель. Все эти носители выступали только в роли пассивных хранилищ. Сами по себе такие хранилища не производили каких-либо действий по переработке записанной на них информации.

Когда в 1946 — 1949 гг. в США были изготовлены первые компьютеры ЭНИАК и ЭДВАК, началась компьютерная эра. Первые компьютеры имели весьма скромные характеристики, предназначались только для вычислений, и на жизнь человечества не могли существенно повлиять. Потребовалось более 40 лет, чтобы компьютеры значительно увеличили свои возможности и вобрали в себя достижения родственных отраслей — телефонии, радиотехники и телевидения. Синергетическое объединение отмененных отраслей и постоянные усовершенствования привели к появлению мощных компьютеров и на их основе формированию сети Интернет.

На рубеже XX — XI вв. с возникновением компьютерных технологий и Интернета третий мир реальности испытывает экспоненциальный подъем. Для расширения духовной жизни появляются широчайшие возможности. Повышается свобода этой жизни. Становится доступной информация самого разного типа. В тоталитарных обществах сфера духовной жизни является средством контроля общества. Цензура печати, радио и телевидения позволяет строго контролировать распространяемую информацию, отсеивать ту, которая может породить нежелательные для правительств настроения в обществе. Появление сети Интернет во многом расширяет потоки информации, переводит обмен информацией на межличностный уровень, что существенно затрудняет осуществление тотального контроля.

Со времени появления и сама сеть Интернет интенсивно развивалась. В ней появляются базы данных и базы знаний, электронные библиотеки, дистанционно удаленные видеочамеры наблюдения — вэб-камеры и многие другие возможности. В настоящее время Интернет наполнен

информационными продуктами самого разного типа, и каждый тип — это какая-то конкретная возможность для интеллектуальной работы или развлечения пользователя. К тому же Интернет предоставляет пользователю целый ряд различных видов связи: пересылка сообщений на e-mail адрес, пересылка фотографий и видеофайлов через Viber или Messenger, видеосвязь двух пользователей в режиме реального времени через Skype и т.д.

С развитием компьютеров в них закладываются различные программы по переработке информации. Тем самым часть духовной жизни общества перемещается в «сознание» машин, в их память, программы и ЧИПы. Теперь носители информации перестают быть сугубо пассивными хранилищами. Переработка информации — это уже некие мыслительные действия осуществляемые по заложенным в компьютеры программам. То есть на ЭВМ перекладываются вспомогательные действия по поиску, систематизации, форматированию информации и предоставлению ее для пользователя в удобном виде.

Для глобального движения информации в наше время созданы все условия: электронные библиотеки с сотнями миллионов печатных изданий, многие сотни телеканалов, всемирная сеть Интернет. В ней содержится информация всего человечества — это накопленные знания, литература, картины художников, кинофильмы, видеозаписи любителей, программы игр и масса иной информации. Это необъятный океан информации, человек купается в нем, берет из него то, что ему нужно. И потреблять он может информацию для самых разных целей. В зависимости от желания клиента, он может получать на свой планшет, смартфон или компьютер подборку информации на желаемую тему: по какому-то разделу техники, медицины, сводку политических новостей, информацию о курсах валют, о погоде на ближайшие дни и т.д., и т.п.

Если кому-то нужна определенная информация постоянно, то ее можно записать в собственное хранилище — на карту памяти. Этот сугубо индивидуальный информационный массив образует сферу его идеальных образов, мир его духовной жизни. Современные технологии позволяют отдельному человеку легко создавать свой информационный мир. Флеш-карта емкостью 16–32 гигабайта вполне может вместить в цифровом виде тысячи фотографий, сотни книг, картины небольшого художественного музея, десятки фильмов или видеофайлов, сотни файлов текстовой или графической информации.

Такого объема информации большинству людей интеллектуального труда вполне достаточно для решения рабочих вопросов или научной деятельности, а также для многих видов развлечений. Что в этом особенно привлекательно, так это небольшие размеры карты памяти — как будто небольшой брелок размером 2–3 см и весом всего лишь в несколько грамм.

Программирование техники позволяет «поручать» ей не только выполнение простых действий типа сигнализации о достижении какого-либо параметра или состояния, но также доверить ей выполнение самостоятельных действий, то есть принятие решений. Отмеченная тенденция перекладывания на технику неких мыслительных действий реализуется в создании умной техники, в терминологии обозначаемой словом «смарт»: смартфон, смарттелевизор, смартавтомобиль, смартдом и т.д.

На интеллектуальных способностях техники следует остановиться детальнее. Простые автоматические устройства с механическим принципом действия появились в XVIII — XIX вв. Они выполняли простые функции сигнализации или регуляции какого-либо параметра (уровень воды, скорость вращения, температура нагревания). Их действие было подобно рефлекторным реакциям простейших организмов на изменение состояния внешней среды. Несмотря на то, что у

организмов это простейшие рефлекторные действия, такие реакции уже можно назвать началом разумного поведения и зарождением интеллекта, поскольку они позволяют организмам избежать опасных воздействий внешней среды и выжить в неблагоприятных условиях. Да и технику с элементами саморегуляции можно обозначить как технику с зарождающимся интеллектом, поскольку она требовала меньших интеллектуальных и физических усилий для своего обслуживания и в чем-то освобождала человека от необходимости следить за работой приборов или протеканием технологических процессов.

Человек наделяет технику способностью мыслить и тем самым закладывает в нее духовное начало. Проявление простейшего мышления — это рефлекторные действия организмов. Таким уровнем «мышления» обладают автоматы, отвечающие определенной реакцией, то есть каким-то образом изменяющие свое поведение в ответ на внешние воздействия. Со временем технические объекты оснащаются все более сложными программными устройствами и могут усложнять свое поведение. Здесь будет показательным отметить достижения современной робототехники: отдельные роботы могут выполнять адаптивное поведение в соответствии с меняющейся внешней обстановкой, обучаться и воспринимать голосовые команды. Интеллектуальность роботов быстро прогрессирует.

В наше время многие виды техники оснащаются мощными вычислительными системами, десятками сенсоров. Это позволяет ей снимать показания параметров внешней среды и в результате качественно выполнять требуемые технические функции, а также проявлять разумное поведение. Примером тому могут служить автопилоты в авиации, на которые перекладывается большая часть работы по управлению авиалайнерами или автопилоты для автомобилей.

Экспериментальные образцы последних уже прошли испытания в городских

условиях и смогли без создания аварийных ситуаций проехать по городу много кварталов. В перспективе автопилотами будут оснащаться все автомобили, причем на дороге они смогут по радиоканалу обмениваться друг с другом информацией для взаимной координации движения, что будет способствовать повышению скорости движения и снижению аварийности.

Большие возможности для интеллектуализации техники предоставляют беспроводные технологии передачи информации, такие как Bluetooth, RFID и NFC [5]. RFID (Radio frequency identification) — это технология, использующая радиоволны для автоматической идентификации предметов. То есть данная технология позволяет осуществлять бесконтактный ввод и считывание записанных предварительно данных с чипов на расстоянии и без их прямой видимости, при помощи стационарных, либо мобильных устройств. Для реализации этой технологии должна быть построена RFID-система, имеющая программно-аппаратный комплекс, состоящий из следующих компонентов: RFID-меток на объектах контроля, RFID-ридера и RFID-системы на компьютере с программным обеспечением. Дальность чтения пассивных меток зависит от энергии считывателя и, как правило, варьирует от 1 см до 9 метров. По скорости действия RFID-технология позволяет производить идентификацию нескольких тысяч предметов в секунду.

На основе микрочипов с RFID-метками автоматизируется работа библиотек, что позволяет существенно упростить и ускорить многие типичные библиотечные операции. RFID-технология идеально подходит для организации перемещения товаров на уровне паллет в крупных международных торговых сетях. Данная технология реализуется путем упаковки товаров в коробки, маркировки их чипами и дальнейшей обработки на автоматических или роботизированных линиях.

Умная техника проникает и в быт современного человека. Бытовые машины имеют встроенную электронную начин-

ку, запрограммированы на эффективное выполнение целевых операций, таких как стирка, уборка квартир, или приготовление каких-то блюд на кухне. Функциональность и интерфейсы бытовых приборов постепенно совершенствуются, но еще отстают от возможностей современных ПК и Интернета, взявших на себя управление в наших домах аудиовизуальной техникой — видеокамерами, телевизорами, музыкальными центрами и т.д.

Развитие направления «умный дом» связано с дальнейшим электронным оснащением всех комнат в домах и их объединением в домашние сети, с возможностью контроля через сеть Интернет. Интеллектуализация жилища освобождает человека от обыденной интеллектуальной работы, её передачей ЭВМ, а конкретнее — передачей технике основных функций по обеспечению комфортной жизни.

Насыщение различными информационными, управляющими и контролирующими устройствами городской среды приводит к формированию разумного города. Умная техника осуществляет автоматическую регуляцию движения автотранспорта по городу, автоматическую установку оптимального уровня освещения улиц.

Разработана и испытана система умной парковки. Ее цель повысить удобство и снизить время парковки. При подъезде к парковке информационное табло сообщает автомобилисту о наличии свободных мест. При въезде «умная» система указывает персональное место для парковки. Если паркинг многоярусный, то система светодиодных указателей «доводит» автомобиль до «его места». При выезде на табло или мониторе появляется время пребывания на паркинге и сумма, подлежащая к оплате.

На очереди становится развитие промышленного Интернета и технологии M2M (machine-to-machine) для автоматизированных и роботизированных предприятий, на которых «создается единый производственный цикл, участие в котором будут принимать исключительно

машины и механизмы» [6]. Речь идет об отдельном Интернете, реализующем промышленную связь для станков, приборов и всевозможного оборудования. Через эту новую сеть Интернет и без участия человека смогут общаться между собой как машины одного предприятия, так и получать вспомогательную информацию от других участников промышленного Интернета, которые могут находиться от них на значительном расстоянии.

Развивая изложенные выше взгляды, мы пока еще не ответили на главный вопрос — насколько правомерно процессы обмена информацией между человеком и компьютерными системами включать в духовную жизнь общества. Может быть эта сфера жизни свойственна только человеку?

Но что же следует понимать под духовной жизнью общества? Согласно распространенной точке зрения духовная сфера общества «связана со специализированным (профессиональным) духовным производством, с функционированием социальных институтов ... (идеологических и научных учреждений, театров, библиотек, музеев, школ и т.д.), создающих и распространяющих духовные ценности» [7, с.35]. Подчеркнем здесь две важные функции: 1) создающих и 2) распространяющих духовные ценности.

Компьютерная техника на сегодня выполняет обе эти функции. Компьютеры выполняют (*создают*) важные математические расчеты, которые являются, несомненно, духовной ценностью (они ведь не материальны). Существуют творческие компьютерные программы, способные рисовать (*создавать*) картины, писать литературные произведения, играть в шахматы [8] или находить новые технические решения (*создавать* изобретения) [9] и т.д. То есть здесь компьютерная техника достигает интеллектуального уровня человека и создает продукты такого же уровня.

В том, что компьютерная техника распространяет духовные ценности,

тоже не приходится сомневаться. Огромное количество знаний хранится в памяти компьютерной техники и из нее воспроизводится, через сеть Интернет ежедневно люди получают колоссальный объем информации (имеющей духовное содержание).

Еще одна особенность духовной жизни состоит в том, что субъект этой жизни «вступает в духовные отношения и постоянно переживает определенные психические состояния» [7, с.38]. Общаясь с компьютером, человек вступает именно в такие отношения, и, просматривая на экране телевизора или компьютера фильмы, спектакли или читая электронные сообщения, он обязательно «переживает определенные психические состояния».

Как видим, в общении с компьютерной техникой налицо все те признаки, которые и ранее относились и сейчас относятся к духовной жизни между людьми.

Третий мир реальности — интеллектуальная среда, в которой живет человек, продолжает интенсивно развиваться. Здесь сказывается дальнейшее совершенствование средств обработки и хранения информации. Хотя и с некоторым замедлением, продолжает действовать закон Мура, согласно которому количество транзисторов, размещаемых на кристалле интегральной схемы, удваивается каждые два года.

Стабильно протекают процессы оснащения все большего количества техники электронными системами управления и самоуправления, увеличения количества сенсоров, ее быстродействия, расширения объемов памяти и повышения интеллектуальности. На производствах появляются все более умные машины, роботы, робототехнические линии. Человек будет далее жить во все более умной окружающей среде. И все большая часть вспомогательных интеллектуальных процессов будет перемещаться в компьютерный «мозг» машин.

Литература

1. *Леонов, В.П.* Методические указания к философскому изучению вопросов физики. — Харьков : ХИСИ, 1987. — 42 с.
2. *Леонов, В.П.* Классификация наук о материальных объектах // Наукovedение и информатика. — 1990. — № 34. — С. 60–65.
3. *Леонов, В.П.* Основи наочної бібліотечної класифікації // Вісник ХДАК. — 2007. — Вип. 21. — С. 138–147.
4. *Леонов, В.П.* Координація наук // Вісн. ХНУ ім. Каразіна. Сер. Теорія культури і філософія науки. — 2010. — Вип.37. — С. 239–249.
5. *Какая разница между RFID и NFK технологиями.* [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.ualock.kiev.ua/article/article6/htm>.
6. *Российская промышленность готовится к внедрению Интернета вещей.* [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.edexpert.ru/m/reviews/12381>.
7. *Уледов, А.К.* Духовная жизнь общества. — М. : Мысль, 1980. — 271 с.
8. *Кибер-поэзия и кибер-проза.* [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.haker.ru/post/43893/?print=true>.
9. *Леонов, В.П.* Особенности творчества в эпоху компьютеризации // Вісн. ХНУ ім. Каразіна. Сер. Теорія культури і філософія науки. — 2012. — Вип. 1029-1. — С. 31–41.

05.05.2017

УДК 330.005

Научность: установление критерия

Василий Бабайлов,

кандидат экономических наук, доцент,
Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

Практика — критерий истины

Вхождением человечества в новую, предпринимательскую эпоху, эпоху исследовательского общества неотвратимо начинают приобретать актуальность проблемы методологии. Особую методологическую проблему представляет не всегда уместное использование термина «научный». Это вносит путаницу, двусмысленность, ошибки в исследовательскую и производственную практику, а в итоге снижает их эффективность. Поэтому *проблема* определения места употребления термина и понятия «научный», а точнее, — более ёмкого понятия «научность» является *актуальной*.

В практике исследований фактически отсутствует даже постановка и тем более решение указанной проблемы. В ней преобладают сложившиеся столетиями субъективные и самые разные определения научности, зависящие в основном от области знания и деятельности. В литературе можно обнаружить такие трактовки научности [1]:

«Научность — это один из *принципов обучения и воспитания*, согласно которому обучаемым предлагаются для усвоения только прочно установленные в науке положения и используются методы обучения, по своему характеру приближающиеся к методам науки, основы которой изучаются».

«Научность — это один из *принципов управления*. Основывается на достижениях науки, передовом опыте и применении эффективных систем и средств автоматизации управления и характе-

ризуется познанием и умелым использованием закономерностей и принципов управления».

«Научность — это *ученость*». Необходимо сразу отметить, что это не совсем так: ученость происходит от *учения*, а научность — от науки.

«Научность — проблема *демаркации* (лат. demarcatio — разграничение), проблема поиска *критерия*, по которому можно было бы отделить теории, являющиеся научными с точки зрения эмпирической науки, от ненаучных предположений и утверждений, метафизики, и формальных наук». В действительности проблема не сводится к поиску критерия отделения только теорий от предположений, гипотез.

Решающей составляющей проблемы дефиниции научности является отсутствие её чёткого и всеобъемлющего критерия. Определение такого критерия и явилось *целью* настоящего исследования.
Задачи:

- Определение понятия «критерий».
- Анализ и оценка субъектов дефиниции научности.
- Установление области применения «научности».
- Обоснование истинного критерия «научности».
- Анализ и оценка правомерности применения термина «научность» к наиболее распространённым явлениям и понятиям.
- Обобщение и оценка полученных результатов.

Объект исследования — научность; предмет — критерий научности; методики исследования: обзор литературных источников, исторического-логического, аналогии, «2С70», теория метода Бабаилова, модель разработки парадигм, индукция-дедукция [2–6].

Прежде чем устанавливать критерий научности, необходимо дать чёткую дефиницию самого понятия «критерий». «Критерий» (др. — греч. κριτήριον — способность различения, средство суждения, мерило) — признак, основание, правило принятия решения по оценке чего-либо на соответствие предъявленным требованиям (мере). Это необходимое и достаточное условие. Особо выделяют критерии истинности знания. Различают логические (формальные) и эмпирические (экспериментальные) критерии истинности. Формальным критерием истины служат *логические законы*: истинно всё, что не заключает в себе противоречия, логически правильно. Эмпирическим критерием истинности служит соответствие знаний экспериментальным данным, например: «критерий пригодности объекта», «критерий превосходства объекта», «критерий достоверности результатов», «критерий достаточности испытаний». Вопросом поиска критериев истины, выставляемых разными философскими школами, занимается *теория познания, или гносеология*» [7].

Анализ и оценка субъектов дефиниции научности, проведенные автором, показывают, что за столетия и даже тысячелетия определения и формирования понятий сложилась практика преимущественно узкопрофессионального подхода к их трактовке. При этом представители каждой профессии уверены в своей исключительной правоте в трактовке не только понятий своей сферы деятельности, но и любой другой. Не будучи специалистами в других областях знаний и деятельности, они скатываются к банальному субъективизму в трактовке многих важнейших понятий. Особенно в этом преуспевают философы, педагоги, социологи, психоло-

ги, инженеры. Многолетний опыт производственной, исследовательской и педагогической деятельности привёл автора к выводу о необходимости передачи прав на формирование понятий не только специалистам в своей области, но специалистам по интерпретации и формированию любых понятий. К таким специалистам относятся только *методологи*! И тем более и особенно это касается понятий самой *методологии*.

При определении области применения «научности» автор исходил из происхождения, из логически оправданного утверждения, что термин «*научность*» происходит от термина «*наука*». Серия фундаментальных исследований автора однозначно свидетельствуют, что наука зародилась именно как методика полного фундаментального исследования. Следовательно, наука и научность — это понятия и явления обязаны своим рождением только методологии. Естественно, это не исключает их дальнейшее использование (но не дефиницию) и в других сферах знания и деятельности: экономике, философии, педагогике, физике, математике и других. Но именно методологии фундаментального исследования, шире — методологии вообще, обязан дефиницией, наполнением смыслом, значением термин «наука» и производный от него термин «научность».

Основание истинного критерия «научности» опиралось на всю практику фундаментального исследования. А она свидетельствует, что *критерием* научности является только то, результатом чего является только *наука*. Наука же является результатом только полного фундаментального исследования. Следовательно, научностью обладает только полное фундаментальное исследование. И поэтому только оно является *научным*. Научное исследование — единственное словосочетание, оправданно содержащее термин «научный». Так как менеджмент — это исследование, то возможно и словосочетание «*научный менеджмент*». Но область научного менеджмента ограничивается только полным фундаментальным исследованием

менеджмента, *научным* исследованием менеджмента. Сказанное полностью подтверждает, что критерием научности менеджмента и является всё то, результатом чего является наука менеджмента. Именно в научном исследовании менеджмента происходит рождение *науки менеджмента*. Поэтому единственным критерием научности является то, что рождает особый и единственный результат — *науку* с её конечным элементом — парадигмой. Следовательно:

Процессы внедрения элементов *науки* не являются научными, так как находятся за пределами фундаментального исследования, — они не являются не только полными, но и вообще фундаментальными исследованиями и поэтому не являются источником науки, а значит и научности.

Средства, обеспечивающие полное фундаментальное исследование (учреждения, техники, методики, технологии) не могут быть научными или ненаучными вообще, так как при одних и тех же средствах результат может быть и научным, и не научным, не достигать его. Всё зависит от способности, умения субъекта их использовать.

Цель может быть названа *научной* только после получения научного результата — парадигмы.

Результаты внедрения науки тоже находятся за пределами фундаментального исследования и тоже не являются научными. *Научным результатом может быть только парадигма и наука*. Других научных результатов нет. Основная теория и основной закон не являются научными результатами.

И лишено всякой логики применение термина «*научный*» к понятиям теория, концепция, гипотеза, идея.

Из анализа следует и то, что все так называемые научно-исследовательские институты не являются таковыми; по сути это *экспериментально-исследовательские* институты. Они организуют менеджмент предприятий (их экспериментальные и прикладные исследования). Менеджмент любого предприятия

является *только* экспериментальным и прикладным, но *не* научным. Научный менеджмент — это результат разработки науки (и главное) — парадигмы менеджмента. Но парадигма менеджмента была разработана Тейлором за *пределами* производственного менеджмента, менеджмента предприятия. Ни одному предприятию мира не вменялось и не вменяется в обязанность разработка парадигмы и науки менеджмента вообще. Тейлор разработал не только *научный* менеджмент, но и реализовал *предпринимательский* (внедренческий, экспериментальный) менеджмент. Более того, он и применил результаты внедрения в практике менеджмента, то есть осуществил и *прикладной* (производственный) менеджмент. Все три элемента и образовали *систему* Тейлора, включающую:

- *научный* менеджмент (прежде всего, как научную организацию производства, научную организацию труда); это *полное фундаментальное исследование*, впервые проведенное Тейлором, но за пределами его должностных обязанностей, за пределами процесса «предприятия».

- *предпринимательский* (внедренческий, экспериментальный) менеджмент; это внедрение производственных теорий Тейлора и науки менеджмента (её второй парадигмы) в практику прикладного (производственного) менеджмента.

- *прикладной* (или производственный) менеджмент как применение методик, техник, технологий, разработанных в экспериментальном исследовании менеджмента (в предпринимательстве). Результатом их применения является повышение эффективности производства.

Из этого видно, что *научным менеджментом* является только *часть системы* Тейлора. А это означает, что называть всю систему Тейлора научным менеджментом некорректно. Если исходить из истории возникновения термина «научный менеджмент», то факты свидетельствуют, что до 1910 года, то есть фактически в продолжение всей своей творческой жизни

Тейлор не применял термин «научный менеджмент» («scientific management») для обозначения своей системы. И не случайно свою первую книгу, выпущенную в 1903 году, Тейлор назвал не «Scientific management», а «Shop management», то есть «Производственный менеджмент», фактически совпадавший с понятием «менеджмент предприятия»: во времена Тейлора в менеджменте предприятия *маркетингового* менеджмента ещё не существовало [8]. В литературе отмечается: «Первоначально сам Тейлор называл свою систему «системой заданий», или «управлением посредством заданий». Понятие «научное управление» (правильнее *научный менеджмент* — прим. автора) впервые в 1910 году ввел Луис Брандейс, представлявший интересы фирм-отправителей грузов в конфликте с железнодорожными компаниями. С этого времени и сам Тейлор широко пользуется понятием «научное управление» [9].

Основными результатами исследования являются:

- Уточнено понятие «критерий».
- Проведен анализ и дана оценка *субъектов* дефиниции научности. Сделан вывод о необходимости передачи прав на формирование понятий не только специалистам в своей области, но прежде всего, специалистам по интерпретации и формированию любых понятий — только *методологам!*

- Установлена *область* применения «научности»; ею являются процессы, результаты, цели, любые явления, в которых рождается наука, и особенно её основной элемент — парадигма; наука зародилась именно как *методика полного фундаментального исследования*; термин, явление и понятие «научность» является производным только от термина, явления и понятия «наука».

- Обоснован истинный критерий «научности» как только *результат* рождения *науки*, как результат *полного* фундаментального исследования. Следовательно, научным является только полное фундаментальное исследование.

- Проведена оценка правомерности применения термина «научность» к наиболее распространённым явлениям и понятиям. В частности, признано правомерным словосочетание «научный менеджмент» только как части *системы* Тейлора; подвергнуто сомнению распространённое словосочетание «система научного менеджмента Тейлора».

Результаты исследования будут способствовать повышению качества методологических аспектов любой деятельности.

Литература

1. *Словари* и энциклопедии на Академике [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://pedagogical_dictionary.academic.ru

2. *Бабайлов В.К.* Теория метода монография / В.К. Бабайлов. — Харьков : ХНАДУ, 2011. — 232 с.

3. *Бабайлов В.К.* Обзор литературных источников как метод эксперимента / В. Бабайлов, А. Баленко, А. Хмелевская // Бизнес-Информ. — 2006. — №3. — С. 103–104.

4. *Бабайлов В.К.* Формирование научного понятия на основе методики «2С70» // Бизнес-Информ. — 2005. — № 9–10. — С. 112–113.

5. *Бабайлов В.К.* Менеджмент по методике «2С70» / В.К. Бабайлов, А.И. Баленко. — Харьков : ФЛП Либуркина Л.М., 2007. — 232 с.

6. *Бабайлов В.К.* Индукция и Дедукция // Бизнес-Информ. — 2012. — №10. — С. 285–287.

7. *Критерий.* Материал из Википедии — свободной энциклопедии [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>

8. *Бабайлов В.К.* Менеджмент: Наука и практика : учебник. — Харьков : ХНАДУ, 2015. — 276 с.

9. *Возникновение* научного управления [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.manageweek.ru>

11.06.2017

УДК 81:159.955

Проблема взаимоотношения языка и мышления

Ольга Вержанская,

кандидат философских наук, доцент,

Татьяна Лагута,

кандидат филологических наук, доцент,

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

Проблема взаимоотношения языка и мышления интересует учёных с давних пор, оставаясь по-прежнему «вечной» и дискуссионной. Она охватывает множество специфических вопросов, рассматриваемых представителями языкознания, философии, логики, психологии, психолингвистики, нейролингвистики и других наук. Соотношение языка и культуры тоже является очень сложным и многосторонним феноменом, так как современный мир отличается разнообразием культур, а каждая культура связана с определенным языком. Естественный язык отражает определенный способ восприятия и концептуализации мира. Выражаемые в нем значения складываются в некую единую систему взглядов, своего рода коллективную философию.

Выяснить и осознать сложные взаимоотношения между языком, мышлением и культурой существенно для преподавания неродного языка, поскольку это поможет объяснить и устранить сложности, с которыми сталкиваются студенты при его изучении. От правильного понимания соотношения языка и мышления зависит правильное понимание сущности языка вообще и предложения в частности.

Несомненно, язык находится в тесных взаимоотношениях с мышлением, сознанием и логикой, поскольку он не только выражает конкретное содержание мысли

(семантический уровень мышления), но и закрепляет логику мышления (логический уровень мышления). Семантический уровень мышления — это видимая и слышимая часть айсберга — естественного языка — в его конкретных семантико-грамматических формах предложения; логический уровень является невидимой частью айсберга, которая живет в каждом слове (понятие) и в каждом предложении (суждение).

По мнению известного лингвиста Ф. Соссюра, мышление в его психологическом отношении — это бесформенная и смутная масса, которая похожа на туманность, где ничто не разграничено. Нет предустановленных идей, и нет никаких различий до появления языка. А роль языка по отношению к мысли, у Ф. Соссюра, совсем не заключается в создании материального звукового средства для выражения идей. Скорее язык служит неким посредником между мышлением и звуком. «Язык можно сравнить с листом бумаги: мысль — его лицевая сторона, а звук — оборотная; нельзя разрезать лицевую сторону, не разрезав и оборотную; так и в языке нельзя отделить ни мысль от звука, ни звук от мысли...» [Соссюр Ф. Курс общей лингвистики. — Екатеринбург, 1998. — С. 110]. Разнясь в оценке степени влияния мышления и языка, ученые едины в том, что разрозненные звуки становятся языком только тогда,

когда они выполняют функцию передачи (получения, отображения) информации носителем сознания (мышления).

Некоторые исследователи наделяют языковое мышление креативными способностями, вверяя ему функции мыслящей материи. Именно языковое мышление имеется в виду, когда говорится о близости языка и мышления. Эта связь языка с мышлением позволяет ему осуществлять коммуникативную и когнитивную функции. Действительно, язык — ключ к познанию мира, другой культуры. Но «картина мира», отраженная в языке, не совпадает у разных народов. Это проявляется в принципах категоризации действительности и получает выражение как в лексике, так и в грамматике. Расхождение в языковом мышлении является одним из основных препятствий в эффективном овладении языком другой нации.

Изучая иностранные слова, студент, образно говоря, «извлекает» кусочки мозаики из еще не известной ему картины и пытается совместить их с картиной мира, заданной ему родным языком. Одной из важных задач для преподавателя является воссоздание понятийной картины мира, присущей изучаемой культуре, так как недостаточное внимание к установлению важнейшего соотношения между чужими понятийными картинами мира может обеднять словарь иностранцев, изучающих неродной язык.

Язык оказывает огромное влияние на формирование представлений о мире, является основой развития мышления. Язык — это код, которым человек пользуется, чтобы обозначать предметы, образы, явления, идеи, с которыми он сталкивается в символическом универсуме культуры, окружающем его. Язык является орудием и средством передачи знаний, культурно-исторических и других традиций. Язык — это форма как личного, так и общественного познания. Язык и мышление неразрывно связаны как виды общественной деятельности. Они образуют единство, потому что не могут существовать друг без друга.

Созданию слова предшествует долгий опыт и классифицирующая работа человеческого ума. Слово создается в результате длительного процесса вычленения характеристик предмета, являющихся наиболее важными для данного языкового сообщества. Для осмысления лексических единиц иностранным студентам полезно обратиться к этимологии слов, к их внутренней форме, так как часто внутренняя форма является уникальной для данного языкового сообщества (например, *окно* в русском языке — это «око» дома, а в английском *window* — это «отверстие, через которое входит ветер» (*wind*). Русское слово *подснежник* означает цветок, который вырос из-под снега, а английское *snowdrop* — это цветок, похожий на снежную каплю. В каждом слове мы можем увидеть в сжатом виде мысль, которая подтолкнула людей, говорящих на данном языке, к творческому акту создания. И это слово стало достоянием целого языкового коллектива. Таким образом, слово является результатом вербализации людьми окружающей внеязыковой действительности.

специфике стиля национального мышления, типичных взглядов на окружающий мир свидетельствуют разные языковые единицы, например, наименования мер, весов (английские *дюйм*, *фунт*, *миля*, *унция*), денежных средств и т.д., а также фразеологизмы, пословицы, поговорки. Интересным образом проявляется в лексике языка то, что, например, англичане — это нация мореходов, жизнь которой всегда была связана с морем. Так, русской фразеологической единице *свет клином не сошелся* соответствуют *there are other fish in the sea* (в море есть и другие рыбки), *there are other pebbles on the beach* (на пляже есть и другая галька), внутренняя форма которых прозрачна. Понимание же внутренней формы русского выражения требует специального этимологического исследования.

Сопоставляя устойчивые сравнения с прилагательным *счастливый* в английском, украинском и русском языках, можно увидеть, какие живые существа,

люди или предметы воспринимаются как счастливые: *as happy as a clam at high tide* (счастливый, как ракушка во время прилива), ... *in a seaweed* (... как ракушка в водорослях), *as happy as a sand-boy* (счастливый, как торговец песком), ... *big in a rug* (... как клоп в ворсинках ковра), *as happy as a king* (счастливый, как король), ... *as a lark* (счастливый, как жаворонок), *as happy as the day is long* (счастливый, как долгий день); в русском — «довольный, как слон», «счастливый, как дурак (идиот)»; в украинском — «ходити, як лин по дну», «жити, як бобер у салі», «жити, як у Христа за пазухою», «жити, як попів кіт на печі», «жити/ плавати, як вареник у маслі», «плавати, як пампук в олії», «купатися, як сир у маслі». Сопоставление подобных единиц показывает своеобразие мысли в ее национальной специфике.

Каждый урок иностранного языка, по мнению С. Тер-Минасовой, — это перекресток культур, это практика межкультурной коммуникации, потому что каждое иностранное слово отражает иностранный мир и иностранную культуру: за каждым словом стоит обусловленное национальным сознанием (опять же иностранным, если слово иностранное) представление о мире.

Преодоление языкового барьера недостаточно для обеспечения эффективности общения между представителями разных культур. Для этого нужно преодолеть барьер культурный. Национально-специфические особенности самых разных компонентов культур-коммуникантов могут затруднить процесс межкультурного общения.

К компонентам культуры, несущим национально-специфическую окраску, можно отнести, как минимум, следующие:

- а) традиции и обряды;
- б) бытовую культуру, тесно связанную с традициями, вследствие чего ее нередко называют традиционно-бытовой культурой;
- в) повседневное поведение (привычки представителей некоторой культуры, принятые в некотором социуме нормы общения), а также связанные с ним мимический и пантомимический (кинеси-

ческий) коды, используемые носителями некоторой лингвокультурной общности;

г) „национальные картины мира“, отражающие специфику восприятия окружающего мира, национальные особенности мышления представителей той или иной культуры;

д) художественную культуру, отражающую культурные традиции того или иного этноса [С.Г. Тер-Минасова. Язык и межкультурная коммуникация. — М., 2000].

Специфическими особенностями обладает и сам носитель национального языка и культуры. В межкультурном общении необходимо учитывать особенности национального характера коммуникантов, специфику их эмоционального склада, национально-специфические особенности мышления.

Таким образом, язык, мышление и культура — это чрезвычайно сложные, многомерные и многоуровневые структуры. Они являются своего рода «мегаконструктами», причем взаимодействующими, сплетенными в единое целое. Язык представляет собой материальную опору мышления, его орудие. Построение речи любого вида в процессе изучения языка происходит через мышление, т.е. человек строит любые высказывания, оформляя свою мысль, только когда эта мысль уже оформилась у него в сознании.

Все изучение иностранного языка пронизано взаимосвязью языка и мышления, так как если такое изучение направлено на практическое, активное владение им, то осознанное использование языковых норм возможно только после осмысления всех существенных закономерностей построения речи на этом языке. Хотя осознать до конца все многообразие речевых построений во всех мельчайших деталях невозможно — некоторая часть владения языком является сферой действия интуиции, а не интеллекта. Некоторые философы говорят о невозможности рационально истолковать социокультурное ядро других цивилизаций, поскольку культурные формы — символически и нерациональны.

31.08.2017

АНОТАЦІЇ

Аннотации

Освіта та суспільство

ВІІ Міжнародний форум
"Україна — Європейський Союз: новий рівень
кооперації"

Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
25 травня 2017 року

УДК 35.073.534

Дзюндзюк В. Україна у сучасному світі: потенціал і можливості // *Новий Колегіум*. — 2017. — № 4. — С. 4–7.

Розглядається вплив тенденцій і процесів, що відбуваються у сучасному світі, на Україну та українську державність. Визначається, яким чином мають змінюватись роль та функції держави, з якими викликами має та матиме справу Україна у ХХІ сторіччі.

Ключові слова: Україна, сучасний світ, держава, потенціал, можливості, сучасні тенденції.

УДК 35.073.534

Дзюндзюк В. Украина в современном мире: потенциал и возможности // *Новый Коллегиум*. — 2017. — № 4. — С. 4–7.

Рассматривается влияние тенденций и процессов, происходящих в современном мире, на Украину и украинскую государственность. Определяется, как должны изменяться роль и функции государства, с какими вызовами сталкивается Украина в ХХІ столетии.

Ключевые слова: Украина, современный мир, государство, потенциал, возможности, современные тенденции.

UDC 35.073.534

Dziundziuk V. Ukraine in Modern World: Potential and Opportunities // *New Collegium*. — 2017. — 44. — P. 4–7.

In the article the influence of trends and processes, which take place in the modern world, on Ukraine and Ukrainian state-building are examined. It is determined how a role and functions of the state changes, with what challenges Ukraine deals and will deal in

the 21th century.

Key words: Ukraine, modern world, state, potential, opportunities, modern trends.

УДК 340.5 : 341.3

Слагін В. Соціальна політика в Україні в контексті Європейської інтеграції: соціально-правові аспекти // *Новий Колегіум*. — 2017. — № 4. — С. 12–13.

Проаналізовано тенденції розвитку процесів в соціальній сфері в контексті Європейської інтеграції України, досліджено соціально-класові зміни у сучасному західному суспільстві, визначені теоретичні підходи до аналізу нової соціальної реальності, що дозволяє урахувати світові тенденції при розробці та запровадженні інструментів соціальної політики в період становлення та розбудови соціальної держави в Україні.

Ключові слова: соціальна політика, європейська інтеграція, соціальний вимір, соціальна реальність, відкритість системи, Європейське співтовариство.

УДК 340.5 : 341.3

Слагин В. Социальная политика в Украине в контексте Европейской интеграции: социально-правовые аспекты // *Новый Коллегиум*. — 2017. — № 4. — С. 12–13.

Проанализированы тенденции развития процессов в социальной сфере в контексте Европейской интеграции Украины, исследованы социально-классовые изменения в современном западном обществе, определены теоретические подходы к анализу новой социальной реальности, что позволяет учитывать мировые тенденции при разработке и внедрении инструментов социальной политики в период становления и строительства социального государства в Украине.

Ключевые слова: социальная политика, европейская интеграция, социальное измерение, социальная реальность, открытость системы. Европейское содружество.

UDC 340.5 : 341.3

Slagin V. Social policy in Ukraine in the context of European integration: socio-legal aspects // *New Collegium*. — 2017. — № 4. — P. 12–13.

The tendencies of development of processes in the social sphere in the modern world in the context of European integration of Ukraine are analyzed, social-class changes in modern western society are researched, theoretical approaches to the analysis of a new social reality are determined, which allows taking into account the world tendencies in the development and implementation of social policy instruments in the period of formation and the development of a social state in Ukraine.

Key words: social policy, European integration, social dimension, social reality, system openness, European Community.

УДК 342.5

Орлов О., Серенюк А. *Україна в глобальному світі: відкриті дані — нова якість публічного управління* // *Новий Колегіум*. — 2017. — №4. — С. 14–20.

Розглянуто перспективи відкритих даних як елемента великих даних у державних інформаційних системах. Обґрунтовано основні переваги і обмеження використання великих даних в реформуванні публічного управління на основі сучасних інформаційних технологій, зокрема з використанням технологій глибокого навчання, а також досвід їх використання органами влади розвинутих країн.

Ключові слова: електронне урядування, відкриті дані, великі дані, глибоке навчання, інформаційні технології, державна стратегія, Інтернет.

УДК 342.5

Орлов А., Серенюк А. *Украина в глобальном мире: открытые данные — новое качество публичного управления* // *Новый Коллегиум*. — 2017. — №4. — С. 14–20.

Рассмотрены перспективы открытых данных как элемента больших данных в государственных информационных системах. Обоснованы основные преимущества и ограничения использования больших данных в реформировании публичного управления на основе современных информационных технологий, в частности с использованием технологий углубленного обучения, а также опыт их использования органами власти развитых стран.

Ключевые слова: электронное управление, открытые данные, большие данные, углубленное обучение, информационные технологии, государственная стратегия, Интернет.

UDC 342.5

Orlov O., Serenyuk A. *Ukraine in the global world: open data — a new quality of public administration* // *New Collegium*. — 2017. — №4. — P.

Prospects of open data as an element of large data in state information systems are considered. The main advantages and limitations of the use of large data in the reform of public administration on the basis of modern information technologies, in particular with the use of in-depth learning technologies, as well as their experience in the authorities of developed countries, are substantiated.

Key words: e-government, open data, large data, in-depth training, information technology, state strategy, Internet.

УДК 354+323

Ковальова Т. *Регулювання мовних відносин у контексті Європейської хартії регіональних або міноритарних мов: європейський досвід і українські проблеми* // *Новий Колегіум*. — 2017. — №4. — С. 21–25.

Розглянуто проблеми імплементації Європейської хартії регіональних або міноритарних в Україні, недоліки законотворчого процесу в мовній сфері, регулювання мовних відносин у Франції та Італії в контексті Хартії, наслідки непослідовної мовної політики в Україні.

Ключові слова: Європейська хартія регіональних або міноритарних мов, копенгагенські критерії, мовні відносини, Програма інтеграції України до Європейського Союзу.

УДК 354+323

Kovaleva T. *Regulation of Linguistic Relations in the Context of the European Charter for Regional or Minority Languages: European Experience and Ukrainian Problems* // *New Collegium*. — 2017. — №4. — P. 21–25.

The article consider the problems of implementation of the European charter for regional or minority rights in Ukraine, defects of the legislative process in the language sphere, regulation of language relations in France and Italy in the context of the Charter, consequences of inconsistent language policy in Ukraine.

Key words: European charter of regional or minority languages, Copenhagen criteria, language relations, Program of Ukraine's integration into the European Union.

УДК 316.4.063.3

Шур В. *Англійська мова як один із факторів інтеграції українського суспільства до ЄС* // *Новий Колегіум*. — 2017. — №4. — С. 26–29.

Володіння англійською мовою є ключовим аспектом цього процесу. Існує багато програм, за допомогою яких Україна долучається до європейського суспільства. Розглядаються проблеми євроінтеграції нового покоління політиків України.

Ключові слова: євроінтеграція, нове покоління політиків, англійська мова, освітні програми.

УДК 316.4.063.3

Шур В. *Английский язык как один из факторов интеграции украинского общества в ЕС* // *Новый Коллегиум*. — 2017. — №4. — С. 26–29.

Владение английским языком — ключевой аспект этого процесса. Существует много программ, с помощью которых Украина вовлекается в европейское общество. Рассматриваются проблемы евроинтеграции нового поколения политиков Украины.

Ключевые слова: евроинтеграция, новое поколение политиков, английский язык, образовательные программы.

UDC 316.4.063.3

Shur V. *English Language as one of the Factors in Integrating Ukrainian Society into the EU* // *New Collegium*. — 2017. — №4. — P. 26–29.

The knowledge of the English Language is investigated as a key aspect of this process. It is also said that there is a great number it programmes integrating Ukraine into the European society. The article deals with the problems of European integration of a new

generation of politicians in Ukraine.

Key words: European integration, new generation of politicians, the English language, educational programmes.

УДК 35:316.77:341.1/8

Голованова Н. Інформаційний простір Україна — ЄС: ціннісні орієнтири, історія та сучасність // Новий Колегіум. — 2017. — №4. — С. 30–34.

Уточнено властивості сучасного медіапростору. Представлено питання європейської єдності у генезі, проблематика європейської ідентичності, історичні витоки української державності. Проаналізовані основні договори та джерела «м'якого» права Ради Європи в інформаційній сфері та цінності, які вони несуть своїм змістом. Розглянуто спільні дії України, Європейського Союзу та Ради Європи щодо впровадження прозорості медіавласності, мовлення територіальних громад, суспільного мовлення, цифрового мовлення, заходів з питань інформаційної безпеки. Запропоновано напрямки удосконалення концепції сучасного європейського медіапростору.

Ключові слова: європейська єдність, європейська ідентичність, європейський медіапростір, джерела «м'якого» права, прозорість медіавласності, мовлення громад, суспільне мовлення, цифрове мовлення, інформаційна безпека, інформаційна політика.

UDC 35:316.77:341.1/8

Holovanova N. Ukraine-EU Information Space: Valuable Landmarks, History and the Present // New Collegium. — 2017. — №4. — P. 30–34.

Properties of modern media space are specified. The questions of European unity in the genesis, problems of European identity, historical sources of Ukrainian statehood are presented. The main treaties and sources of soft law of the Council of Europe in the information sphere and the values that they carry with their content. are analyzed. The joint actions of Ukraine, the European Union and the Council of Europe on implementation of transparency of media ownership, broadcasting of territorial communities, public broadcasting, digital broadcasting, information security measures are considered. Directions of perfection of the concept of modern European media space are offered.

Key words: European identity, European identity, European media space, sources of soft law, media ownership transparency, community media, public broadcasting, digital broadcasting, information security, information policy.

УДК 351:341.23

Прилипчук О. Механізми забезпечення адаптації законодавства України до вимог Європейського адміністративного простору // Новий Колегіум. — 2017. — №4. — С. 35–38.

Проаналізовано основні проблеми вступу України до Євросоюзу. Розглянуто проблемні питання щодо адаптації законодавства України до вимог і стандартів Європейського адміністративного простору.

Ключові слова: адаптація законодавства; інтеграція; Європейський Союз; правова система.

UDC 351:341.23

Prilipchuc O. Mechanisms to Provide Adaptation of Ukrainian Legislation to the Requirements of the

European Administrative Area // New Collegium. — 2017. — №4. — P. 35–38.

The problems of entry of Ukraine to European Union are analyzed. The aspects of adaptation of the Ukrainian legislation are analyzed to the requirements and standards of European Concord.

Key words: adaptation of legislation; integration; European Union; legal system.

Організація та управління

УДК 378.147 (100)

Панченко С., Каграманян А., Кравченко О. Програми «два дипломи» як форма інтернаціоналізації сучасного університету // Новий Колегіум. — 2017. — №4. — С. 39–42.

Розглядається механізм реалізації університетських програм «Подвійного диплому», аналізуються переваги та недоліки/ризиків участі у програмах як для навчальних закладів, так і для студентів.

Ключові слова: подвійний диплом, інтернаціоналізація, вища освіта, університетське партнерство.

UDC 378.147 (100)

Panchenko S., Kagramanian A., Kravchenko E. Программы «два диплома» как форма интернационализации современного университета // Новый Коллегиум. — 2017. — №4. — С. 39–42.

Рассматривается механизм реализации университетских программ «Двойного диплома», анализируются преимущества и недостатки /риски участия в программах как для учебных заведений, так и для студентов.

Ключевые слова: двойной диплом, интернационализация, высшее образование, университетское партнерство.

UDC 378.147 (100)

Panchenko S.V., Kagramanian A.O., Kravchenko O.V. “Double Degree” programmes as a form of the internationalization for a modern university // New Collegium. — 2017. — №4. — P. 39–42.

The article deals with the mechanism of implementation for “Double Degree” university programmes. The advantages and disadvantages/risks regarding the participation in the programmes both for higher education establishments and students were analysed.

Key words: double degree, internationalization, higher education, university partnership.

УДК 378.147.111

Спольник А., Калиберда Л. О перспективности применения мобильных технологий в дистанционной форме обучения // Новий Колегіум. — 2017. — №4. — С. 43–48.

Рассмотрены глобальные тенденции развития дистанционной формы обучения (ДО), анализируется роль этой формы обучения в современном образовательном процессе и факторы, влияющие на развитие ДО в Украине. Обращается внимание на возможность быстрого развития ДО в Украине за счет использования мобильных технологий.

Ключевые слова: дистанционное обучение, мобильные технологии.

УДК 378.147.111

Спольник О., Каліберда Л. *Щодо перспективності застосування мобільних технологій в дистанційній формі навчання* // *Новий Колегіум*. — 2017. — №4. — С. 43–48.

Розглянуто глобальні тенденції розвитку дистанційної форми навчання (ДН), аналізується роль цієї форми навчання в сучасному освітньому процесі та фактори, що впливають на розвиток ДН в Україні. Звертається увага на можливість швидкого розвитку ДН в Україні за рахунок використання мобільних технологій.

Ключові слова: дистанційне навчання, мобільні технології.

УДК 378.147.111

Spolnik A., Kaliberda L. *The perspectives of mobile technologies using in distance learning* // *New Collegium*. — 2017. — №4. — P. 43–48.

The article examines the global trends in the development of distance learning (DL), analyzes the role of this form of education in the modern educational process and factors affecting the development of DL in Ukraine. Attention is drawn to the possibility of rapid development of DL in Ukraine through the use of mobile technologies.

Key words: distance learning, mobile technologies.

УДК 378.147-057.36

Таймасов Ю. *Проблема підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до здоров'язбереження у педагогічній теорії* // *Новий Колегіум*. — 2017. — №4. — С. 49–51.

Охарактеризовано проблему підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту до здоров'язбережувальної діяльності у педагогічній теорії; проведено детальний аналіз наукових праць, в яких досліджувалось здоров'язбереження, було запропоновано перспективні напрями здоров'язбереження фахівців служби цивільного захисту.

Ключові слова: служба цивільного захисту, фахівець, здоров'язбереження, підготовка, педагогічна теорія.

УДК 378.147-057.36

Таймасов Ю. *Проблема підготовки будучих спеціалістів служби гражданской защиты к здоровьесбережению в педагогической теории* // *Новый Коллегиум*. — 2017. — №4. — С. 49–51.

Охарактеризована проблема подготовки будущих специалистов службы гражданской защиты к здоровьесберегающей деятельности в педагогической теории; проведен детальный анализ научных работ, в которых исследовалось здоровьесбережение, были предложены перспективные направления здоровьесбережения специалистов службы гражданской защиты.

Ключевые слова: служба гражданской защиты, специалист, здоровьесбережение, подготовка, педагогическая теория.

UDC 378.147-057.36

Taymasov Yu. *Problem of preparation of future professionals of the civil protection service to health-saving in the pedagogical theory* // *New Collegium*. — 2017. — № 4. — P. 49–51.

The article describes the problem of training future specialists of the civil protection service to

health-preserving activities in the pedagogical theory; A detailed analysis of scientific studies was carried out in which health protection was studied, on the basis of the foregoing, promising directions of health protection of specialists of the civil protection service were offered.

Key words: civil protection service, specialist, healthcare, training, pedagogical theory.

УДК 378.147. 88

Солошенко О. *Організація самостійної роботи з дисциплін гуманітарного циклу в технічних ВНЗ: теоретичний аспект* // *Новий Колегіум*. — 2017. — №4. — С. 52–58.

Розглядаються теоретичні питання організації самостійної роботи студентів, як важливої складової сучасного освітнього процесу. Аналізуються особливості проведення самостійної роботи студентів з дисциплін гуманітарного циклу в технічних ВНЗ, розглядаються її рівні, види та форми. Визначається роль викладача у якісній та результативній організації самоосвіти студентів.

Ключові слова: самоосвіта, самостійна робота, гуманітарні дисципліни, наукова робота, методичні рекомендації.

УДК 378.147. 88

Солошенко Е. *Организация самостоятельной работы по дисциплинам гуманитарного цикла в технических вузах: теоретический аспект* // *Новый Коллегиум*. — 2017. — №4. — С. 52–58.

Рассматриваются теоретические вопросы организации самостоятельной работы студентов как важной составляющей современного образовательного процесса. Анализируются особенности проведения самостоятельной работы студентов по дисциплинам гуманитарного цикла в технических вузах, рассматриваются ее уровни, виды и формы. Определяется роль преподавателя в качественной и результативной организации самообразования студентов.

Ключевые слова: самообразование, самостоятельная работа, гуманитарные дисциплины, научная работа, методические рекомендации.

UDC 378.147. 88

Soloshenko O. *The organization of individual work of the humanitarian cycle disciplines in technical higher educational institutions: the theoretical aspect* // *New Collegium*. — 2017. — №4. — P. 52–58.

The article deals with theoretical issues of students' individual work organization as an important component of the modern educational process. The features of the individual work of students in the disciplines of the humanitarian cycle in technical universities are analyzed. Author also describes its levels, types and forms. The role of the teacher in the qualitative and effective organization of self-education of students is determined.

Key words: self-education, individual work, humanitarian disciplines, scientific work, methodical recommendations.

Методологія освіти

УДК 113:117

Леонов, В. *Становлення третього світу реальності* // *Новий Колегіум*. — 2017. — №4. — С. 59–66.

Описано особливості становлення третього світу реальності — світу духовного життя людини. Показано, що все більша частина цього життя переміщується у «свідомість» машин, у їх пам'ять, програми та ЧІПІ.

Ключові слова: духовний світ, духовне життя, інформаційні системи, розумна техніка.

УДК 113:117

Леонов, В. Становление третьего мира реальности // Новый Коллегиум. — 2017. — №4. — С. 59–66.

Описаны особенности становления третьего мира реальности — мира духовной жизни человека. Показано, что все большая часть этой жизни перемещается в «сознание» машин, в их память, программы и ЧИПЫ.

Ключевые слова: духовный мир, духовная жизнь, информационные системы, умная техника.

UDC 113:117

Leonov, V. Development of the third world of a reality // New Collegium. — 2017. — №4. — P. 59–66.

The features of development of the third world of a reality — world of spiritual life of the man are described. It is shown, that the increasing part of this life moves in "consciousness" of machines, in their memory, programs and CHIPS.

Key words: the spiritual world, spiritual life, information systems, clever engineering.

УДК 330.005

Бабайлов В. Науковість: встановлення критерію // Новий Коллегиум. — 2017. — №4. — С. 67–70.

Вперше обґрунтована сфера застосування «науковості» як тільки процеси, результати, цілі, будь-які явища, в яких народжується наука.

Ключові слова: науковість, критерій, наука, парадигма, фундаментальне дослідження, методологія, менеджмент.

УДК 330.005

Бабайлов В. Научность: установление критерия // Новый Коллегиум. — 2017. — №4. — С. 67–70.

Впервые обоснована область применения «научности» как только процессы, результаты, цели, любые явления, в которых рождается наука.

Ключевые слова: научность, критерий, наука, парадигма, фундаментальное исследование, методология, менеджмент.

UDC 330.005

Babaylov V. Scientific character: determination of the criterion // New Collegium. — 2017. — №4. — P. 67–70.

For the first time the sphere of the application of «scientific» had been proved. It is the only processes, results, aims, any phenomena in which science has been created.

Key words: scientific character, criterion, science, paradigm, fundamental research, methodology, management.

УДК 81:159.955

Вержанская О., Лагута Т. Проблема взаимоотношения языка и мышления // Новый Коллегиум. — 2017. — №4. — С. 71–73.

Рассматривается взаимосвязь языка и мышления и ее влияние на изучение и преподавание иностранного языка. Язык, мышление и культура — чрезвычайно сложные, многомерные и многоуровневые

структуры. Язык представляет собой материальную опору мышления, его орудие. Построение речи любого вида в процессе изучения языка происходит через мышление. В межкультурном общении необходимо учитывать особенности национального характера коммуникантов, специфику их эмоционального склада, национально-специфические особенности мышления. Изучение иностранного языка пронизано взаимосвязью языка и мышления, так как осознанное использование языковых норм возможно только после осмысления всех существенных закономерностей построения речи на этом языке.

Ключевые слова: язык, мышление, взаимосвязь, преподавание иностранного языка, коммуникация, понятийная картина мира.

УДК 81:159.955

Вержанська О., Лагута Т. Проблема взаємвідношення мови й мислення // Новий Коллегиум. — 2017. — №4. — С. 71–73.

Розглядається взаємозв'язок мови й мислення та його вплив на вивчення й викладання іноземної мови. Мова, мислення й культура — надзвичайно складні, багатовимірні й багаторівневі структури. Мова становить матеріальну опору мислення, його знаряддя. Побудова мовлення будь-якого виду під час вивчення мови відбувається через мислення. У міжкультурному спілкуванні необхідно враховувати особливості національного характеру комунікантів, специфіку їх емоційного складу, національно-специфічні особливості мислення. Все вивчення іноземної мови пронизане взаємозв'язком мови й мислення, оскільки усвідомлене використання мовних норм можливе тільки після осмислення всіх суттєвих закономірностей побудови мовлення цією мовою.

Ключові слова: мова, мислення, взаємозв'язок, викладання іноземної мови, комунікація, понятийна картина світу.

UDC 81:159.955

Verzhanska O., Laguta T. The problem of the relationship between language and thinking // New Collegium. — №4. — P. 71–73.

The article deals with the relationship between language and thought and its influence on the study and teaching of a foreign language. Language, thinking and culture are extremely complex, multidimensional and multilevel structures. Language is a material support of thinking, its instrument. The construction of speech of any kind in the process of learning the language occurs through thinking. In intercultural communication, it is necessary to take into account the peculiarities of the national character of communicants, the specificity of their emotional makeup, and the nationally specific features of thinking. All the study of a foreign language is permeated by the interrelation of language and thinking, since the realized linguistic norms are realized only after understanding all the essential laws of constructing speech in this language.

Key words: language, thinking, interconnection, teaching a foreign language, communication, a conceptual picture of the world.